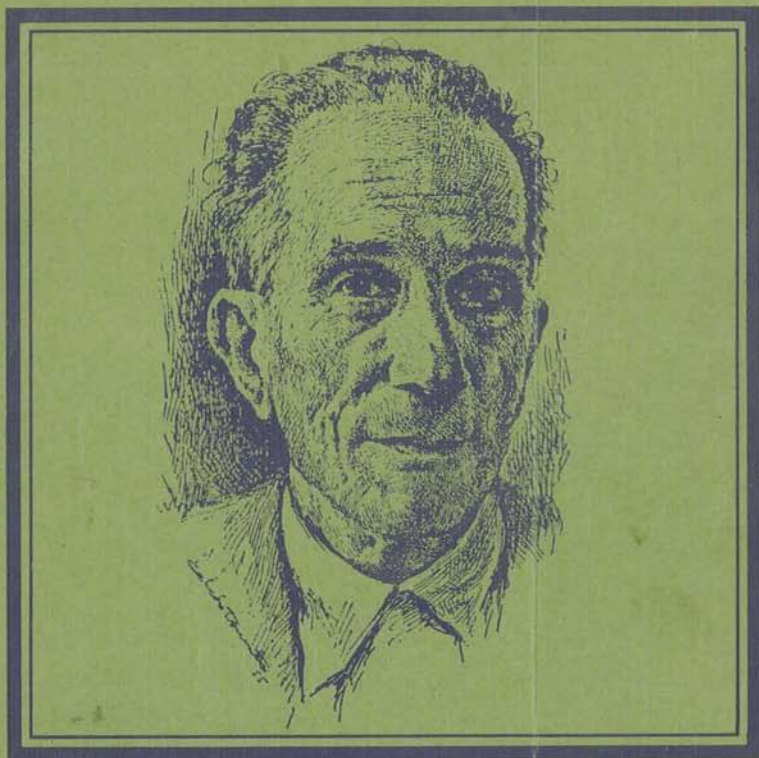

GRAMÀTICA VALENCIANA

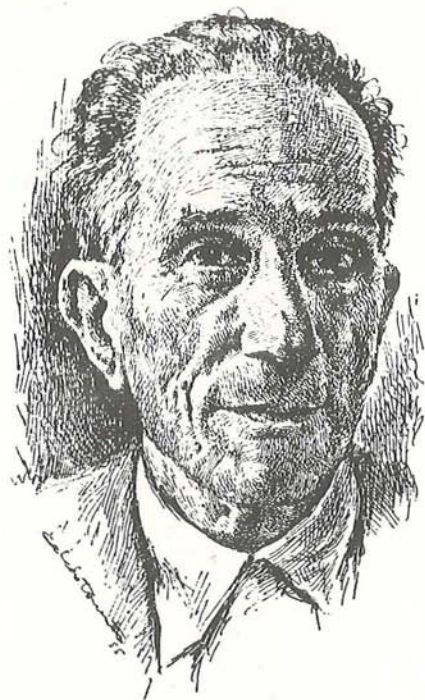

C/12

carles salvador

papers bàsics 314

4 cat Sa

Carles Salvador, retratat per F. Cabedo Torrents

GRAMÀTICA VALENCIANA

introducció de
carles salvador i monferrer
pròleg de francisc Pérez i moragon

carles salvador

papers bàsics 3i4

Coberta: Josep Hortolà
Introducció: Carles Salvador i Monferrer
Pròleg: Francesc Pérez i Moragon

Setena edició: 1978

I S B N: 84-85211-71-5
Dipòsit legal: V. 2096-1978
Eliseu Climent, editor - Pérez Bayer, 7 - València
Imprès a la Impremta Palàcios - Angel del Alcázar, 40 - Sueca

Í N D E X

	Pàgina
INTRODUCCIÓ	9
PRÒLEG	11

F O N O L O G I A

Lliçó	I.	Les lletres	17
"	II.	Les consonants	20
"	III.	Valor fònic de les consonants	22
"	IV.	Valor fònic dels dígrafs	26
"	V.	Valor fònic del dígraf <i>SS</i> (<i>S</i> sorda i <i>S</i> sonora: <i>C, S, SS, Z</i>) ..	28
"	VI.	Grups de vocals	31
"	VII.	Divisió dels mots en síl·labes	33
"	VIII.	Accent prosòdic	34

O R T O G R A F I A

Lliçó	IX.	Divisió de les paraules en síl·labes	37
"	X.	Acentuació gràfica	39
"	XI.	Accentuació gràfica (continuació)	40
"	XII.	Ús de la dièresi	43
"	XIII.	La terminació dels adjectius	45
"	XIV.	Ús de l'apòstrof	47
"	XV.	Ús de B - P	49
"	XVI.	Ús de G - C	51
"	XVII.	Ús de D - T	53
"	XVIII.	Ús de B - V	55
"	XIX.	Ús de G - J	57
"	XX.	Ús de la lletra H	59
"	XXI.	Ús de IG - TX	60
"	XXII.	Ús de la Q i C davant U	61
"	XXIII.	Ús de la L doble (L·L)	62
"	XXIV.	Ús de M - MP - N	65

		Pàgina
"	XXV. Ús de R - RR	67
"	XXVI. Ús de X - IX	69
"	XXVII. Ús de la Ç	70
"	XXVIII. Ús de la S - SS - Z	72
"	XXIX. Sobre les paraules compostes	74
"	XXX. Sobre els pronoms febles	76

MORFOLOGIA

Lliçó	XXXI. El nom substantiu	79
"	XXXII. El plural dels noms	81
"	XXXIII. L'article	84
"	XXXIV. L'adjectiu qualificatiu	86
"	XXXV. L'adjectiu demostratiu i el possessiu	88
"	XXXVI. L'adjectiu numeral	90
"	XXXVII. L'adjectiu quantitatiu i l'indefinit	92
"	XXXVIII. L'adjectiu interrogatiu, el relatiu i el superlatiu	94
"	XXXIX. El pronom	96
"	XL. El verb	98
"	XLI. L'indicatiu	101
"	XLII. El subjuntiu	106
"	XLIII. L'imperatiu	109
"	XLIV. El gerundi i el participi	112
"	XLV. Els verbs auxiliars	115
"	XLVI. Els temps composts	119
"	XLVII. Les conjugacions perifràstiques	121
"	XLVIII. Els verbs irregulars	124
"	XLIX. Els verbs irregulars (continuació)	128
"	L. L'adverbi	132
"	LI. La preposició	134
"	LII. La conjunció i la interjecció	136

SINTAXI

Lliçó	LIII. La proposició	139
"	LIV. Els complements directe i indirecte	141
"	LV. Els complements circumstancials, l'atribut o predicat nominal	143
"	LVI. Les proposicions complexes	145

	<u>Pàgina</u>
" LVII. Les proposicions coordinades.	148
" LVIII. Els pronoms personals forts.	151
" LIX. Els pronoms febles.	153
" LX. Pronoms febles acusatius.	156
" LXI. Pronoms febles datius.	158
" LXII. Pronoms febles atributs, ablatius. Complementos preposicionals.	161
" LXIII. Combinació binària de pronoms febles.	164
" LXIV. Combinació ternària de pronoms febles.	166
" LXV. Les proposicions negatives.	168
" LXVI. Ús indegut de SE.	171
" LXVII. Concordança del participi passat.	173
" LXVIII. Ús de les proposicions A i EN.	175
" LXIX. Ús de A, DE i EN davant QUE.	177
" LXX. Ús de PER i PER A	179
" LXXI. Ús de PERQUE, PER QUÈ i PER A QUE	181

P R O S Ò D I A

Lliçó LXXII. L'apitxat i altres subdialectes.	183
" LXXIII. Particularitats dialectals	186
" LXXIV. Reduccions normals de sons	188
" LXXV. Vics de pronunciació.	190
" LXXVI. Castellanismes fonètics.	194
" LXXVII. Els enllaços fònics a la poesia.	197
" LXXVIII. Les rimes defectuoses.	200
TAULA DE VERBS	205
TAULA DE PRONOMS. COMBINACIONS BINÀRIES	209
ÍNDEX DE LECTURES.	211

INTRODUCCIÓ

No crec que siga exagerat en escriure que l'obra literària del meu pare, Carles Salvador i Gimeno, és encara molt poc coneguda. Ni, tampoc, en afegir que aquest desconeixement és una pèrdua per a la nostra cultura. Per raons òbvies i diverses, no entraré a fer cap mena de juí sobre els seus valors. Això és tasca dels crítics i tant de bo que l'empreguen prompte. Em limitaré només a indicar que aquesta mena d'oblits, que no afecta sols, ni molt menys, l'obra del meu pare, indica una deficiència greu en la memòria d'un poble. Efectivament, hem oblidat personatges i obres, fets, històries, victòries i desfetes, moments, corrents d'opinió que han influït més que no pensem en el nostre present col·lectiu. Per parlar només dels companys de promoció literària del meu pare, ens manquen clarícies i estudis sobre Almela, sobre Navarro i Borràs, sobre Bernat Artola, sobre Thous i Llorenç, sobre Caballero i Muñoz. I això, insistesc, és greu, perquè al costat de les clarícies i els estudis hi ha —hauria d'haver-hi— els lectors. La nostra gent no llegeix els seus escriptors. No llegeix ni tan sols Ausias March, ni sant Vicent Ferrer, ni Roís de Corella. Fet i fet, ¿què llegeixen els valencians?

Tot comptat, però, hi ha una obra de Carles Salvador que ha merescut una atenció molt especial. És, crec, el llibre valencià més reeditat de la postguerra. És, precisament, aquest que ara es presenta de nou davant el públic, la Gramàtica valenciana. Des que aparegué en 1951, l'obra ha tingut distintes edicions, la qual cosa prova que no ha perdut ni la utilitat ni l'interès.

M'agrada pensar que per a Carles Salvador, un Carles Salvador encara viu, aquest llibre no seria el preferit. Ell era un escriptor en el més ampli sentit del mot i, em sembla, un escriptor amb voluntat de creador de literatura, amb el vers, l'assaig, el teatre o la novel·la. Però era també un mestre i un nacionalista. Un mestre nacionalista. Potser mai no sabrem quin d'aquests dos factors l'empenyé més a escriure els seus treballs gramaticals que tenen, com a fruit conjunt, aquesta Gramàtica. Carles Salvador serví al país de moltes maneres; entre elles, amb aquest volum. Als seus fills, que vam rebre tan directament el mestratge del seu exemple i l'entusiasme de la seua lliçó, ens plau moltíssim aquesta nova edició de la Gramàtica valenciana, una part ben important del llegat espiritual que ell va deixar a tots els valencians fidels.

CARLES SALVADOR I MONFERRER

Carles Salvador i Gimeno (València 1893-Benimaclet 1955) cursà els estudis de Magisteri, que acabà en 1911. Quatre anys més tard va obtenir la plaça de mestre de Benassal (l'Alt Maestrat), on exercí la seua professió fins 1934, en què fou traslladat a Benimaclet.

En la seua multiple activitat cultural podem distingir tres facetes més importants: la de creador literari, la de gramàtic i la d'impulsor de l'ensenyament de l'idioma.

Les primeres publicacions literàries de Carles Salvador foren novel·les curtes, aparegudes a "El cuento del dumenge", que dirigia Vicent Miguel i Carceller, revista que, d'altra banda, havia tingut una certa influència en el desvetllament del seu interès per la literatura vernaclea. En "El cuento" aparegueren *Pecat d'amor* (1915), *Les memòries del frare Godofred* (1920), *La dragomana dels déus* (1920), unes traduccions d'Homer (1920) i *L'artista de la Valltorta* (1920). El setmanari (segona època: 1914-31, 366 números) eixia, des de 1919, amb una ortografia ja descastellanitzada, gràcies a la influència d'alguns escriptors situats en l'àrea política de la Unió Valencianista i de la seua Joventut. Salvador donà després altres narracions en "Nostra novel·la" —*Barbaflorida, professor* (1930) i *El maniquí d'argila* (1931)— o en altres publicacions periòdiques: *L'auca de les oques* (1934), en "Clarisme", i *Amàlia* (1935), en "La república de les Illetes".

Com a poeta, fou autor dels volums *Plàstic* (1923), *Llibret eucarístic* (1928), *Vermell en to major* (1929), *Rosa dels vents* (1930), *El bes als llavis* (1934), *Nadal, flor cordial* (1943), *Elegia* (1944), *Cant i encant de Benassal* (1947), *Poema de la Verge dels Desemparats* (1948), *El fang i l'esperit* (1952), *Cistell de fruita* (1954), *Dins l'aire net* (1955) i alguns altres *plaquettes* i poemes esparsos, entre els quals convé recordar els inclosos a *Elogi de la vagància* (1937), amb la temàtica de la guerra d'Espanya ben present.

Per al teatre, Salvador va publicar també algunes peces curtes: *Un negoci com un atre* (1921), *L'amor, camí del cel* (1928) i *Amb el títol que vullgau* ("assaig de teatre per a minories", 1929).

Fou autor també d'alguns assaigs filosòfics, a la manera dorsiana —*Elogi del xiprer* (1929)—, d'una obra sobre folklore local —*les festes de Benassal* (1952)— i d'algun treball d'erudició —*El llibre de rúbriques de Benassal* (1949), *Fra Gaspar Gil Català de Monsonís* (1955)—, etc. En 1973 es féu una selecció d'aquest tipus d'escrius, amb el títol *4 elogis i 4 cues*, amb estudis de V. Andrés Estellés i Alfons Cucó. El seleccionador, fou Ricard Blasco.

A més a més, va col·laborar en una cinquantena llarga de periòdics: "Diario de Valencia", "La correspondencia de Valencia", "Libertad", "Heraldo de Castellón", "Las

provincias”, “El mercantil valenciano”, “La publicitat”, “La veu de Catalunya”, “Levante”, “Pàtria nova”, “Timó”, “El camí”, “Acció”, “Avant”, “La república de les lletres”, “Taula de lletres valencianes”, “Pensat i fet”, “Sòller”, “El poble valencià”, “La semana gráfica”, “La traca”, “Valencia atracción”, “Boletín de la Sociedad Castellonense de Cultura”, “Nueva cultura”, etc. Com a col·laborador periodístic, l’obra de Carles Salvador fou immensa i caldria dedicar-li estudis i reedicions. Hi destaquen especialment la llarga sèrie del *Glosari*, publicada a diaris de Castelló de la Plana, i les ressenyes bibliogràfiques, que constitueixen una visió atenta i puntual de la literatura valenciana dels anys anteriors i posteriors al 1936.

Encara, Carles Salvador fou un lluitador incansable per la reivindicació idiomàtica, sobretot en l’àmbit docent. Amb aquesta finalitat va publicar diversos escrits i va impulsar l’Associació Protectora de l’Ensenyança Valenciana. Dins d’aquesta institució va professar cursos de morfologia i ortografia, per correspondència. Donà també un curs de gramàtica a l’Agrupació Valencianista d’Estudiants i fou professor del Curs de Valencià del Centre de Cultura Valenciana. A Castelló, a Barcelona i a València, va donar nombroses conferències sobre aquests temes.

Com a gramàtic, fou un divulgador eficaç i comprensiu de les normes generals. Va publicar *Ortografia Valenciana* (1933 i 1937), *Morfologia valenciana* (1934), *Qüestions de llenguatge* (discurs d’entrada al Centre de Cultura Valenciana, 1936), *Vocabulari ortogràfic valencià* (1933) i, com a recull de tot, la *Gramàtica valenciana* que ara es reedita. *Parleu bé* (1957) és un recull de qüestions, un poc a la manera de les *Normes ortogràfiques* de Fabra, però més incomplet i, en l’edició —pòstuma—, vacil·lant. Replegà també un *Petit vocabulari de Benassal* (1944), aparegut a Buenos Aires en la “Miscel·lània Fabra”. Col·laborà en el *Diccionari català-valencià-balear* dirigit per Antoni M. Alcover i Francesc de Borja Moll i, com tants altres lingüistes valencians —seguint l’exemple del pare Lluís Fullana— col·laborà també amb l’Institut d’Estudis Catalans.

Carles Salvador fou catòlic, liberal i nacionalista. En el II Congrés d’Intel·lectuals antifeixistes (1937), celebrat a València i Madrid, va llegir la declaració de la delegació valenciana. L’objectiu principal de la seua existència va ser la recuperació nacional del País Valencià. Tanmateix, i és un fet a tenir en compte, la seua vida adulta va transcórrer en un període en què aquesta idea difícilment era acceptada des del poder. Carles Salvador hagué de suportar un temps escassament democràtic. Si comptem a partir del 1919, quan ell tenia 26 anys, veiem que 36 de la seua existència passaren sota les dictadures de Primo de Rivera (1923-30) i de Franco (1939-75), més els setze mesos de *dictablanda* (governos Berenguer i Aznar) i tres anys de guerra civil. En resten, doncs, només, nou minsos anys de vida relativament democràtica, en què el nostre autor pogué parlar i escriure lliurement. Així, resulten abusives algunes al·lusions que s’ha fet sobre el reblaniment de Carles Salvador després del 1939. Ara bé: les circumstàncies l’obligaren a buscar, massa sovint, civelles per on fer treure el cap a les seues reivindicacions bàsiques. Carles Salvador es va veure forçat a buscar, a cada moment, una forma de resistència. I formes de resistència són el seu parlament de 1937, els poemes clandestins de la postguerra —entre ells, un dedicat a Miquel Adlert— i, ¿per què no?, la creació dels Cursos de “Lo Rat-Penat”.

L'autor d'aquesta gramàtica fou director numerari del Centre de Cultura Valenciana, director de la Secció de Llengua i Literatura de la mateixa entitat, professor de la càtedra de valencià de la Universitat de València (Institut d'Idiomes), conseller de Proa, soci d'honor de "Lo Rat-Penat" i president de la Secció de Literatura i Filologia de la mateixa entitat (1949-55). Va obtenir diversos premis literaris, entre els quals la Flor Natural en els Jocs Florals de València (1929) i el Premi València de Literatura (1951), patrocinat per la Diputació Provincial de València.

És evident que totes aquestes dades, massa eixutes, no poden donar una imatge completa de Carles Salvador, escriptor valencià que mereixerà, si els valencians volem recuperar allò que es diu la nostra memòria col·lectiva, una biografia llarga i allionadora. En aquesta biografia, caldrà parlar no sols de tot allò que va publicar sinó de tot el que va escriure i encara resta inèdit —teatre, quaderns escolars, narracions, poemes, conferències, assaigs... Carles Salvador, sota la seua aparença feble, fou un home d'energia provada, cabut i meticulós.

LA "GRAMÀTICA VALENCIANA" I ELS CURSOS

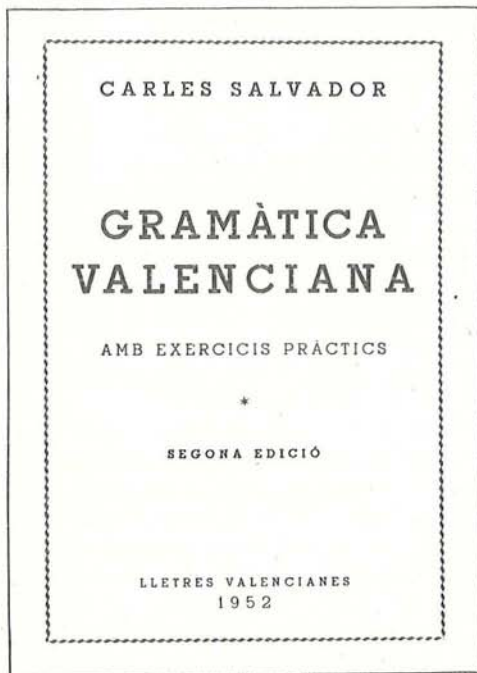
Acabada la guerra d'Espanya i la repressió més immediata, coincidint amb la sort de les tropes de l'Eix, Carles Salvador tractà de restablir uns cursos de llengua, a València. Segons em diu Beatriu Civera, l'intent es va frustrar a l'Escola d'Artesans —creació de la Primera República—. Reeixí, però, en "Lo Rat-Penat", institució que havia servit de coartada pro-valenciana a les autoritats triomfants i que, en els seus Jocs Florals potsbèl·lics, havia tingut com a mantenidors, entre altres, Antonio Goicoechea y Coscolluela, Millán Astray, José María Pemán, Esteban Bilbao, Eduard Aunós, José María Alfaro i Eugenio Montes. "Lo Rat-Penat" fou l'única entitat relativament valencianista que es va permetre, en aquells anys. I, encara, no del tot. Just acabada la guerra, un president de la casa (1942-48), Josep Calatayud Bayà, es va veure amenaçat pel governador civil, que trobava punible un seu discurs "*en valenciano*", pel sol fet d'haver-lo pronunciat en aquesta llengua.

El 8 de gener de 1949, Carles Salvador va prendre possessió de la Secció de Literatura i Filologia de la vella institució; la formaven, amb ell, Enric Soler i Godes, Josep Mascarell i Gosp, Enric Valor i Vives i Josep Giner. Posteriorment hi entrarien mossèn Vicent Sorribes i Gramatge, Vicent Ferrís i d'altres.

En 1950, es van realitzar ja dos cursos de llengua, tenint com a professors V. Sorribes i Ismael Rosselló i Zurriaga, amb lliçons extraordinàries d'Emili Roca, Josep Giner i el mateix Carles Salvador. En anys posteriors s'integraren al grup de professors altres persones: Francesc Ferrer i Pastor, Martí Minyana, Pere Queralt, Lluís Alcon, Cervera Grífol etc. Si bé, al principi, els organitzadors no tenien massa esperances d'èxit, aviat van poder comprovar que l'alumnat creixia, tant en les classes orals com en els cursos per correspondència. Els actes de clausura comptaven amb la participació d'escriptors i erudits del País Valencià, el Principat i les Illes: Miquel Dolç, Francesc Almela i Vives, Santiago Bru, Francesc de B. Moll, Manuel Sanchis Guarner, Joan Fuster, Angel Sánchez Gozalbo, Antoni Igual, Miquel Coll i Alentorn i d'altres, les conferències dels quals han estat editades.

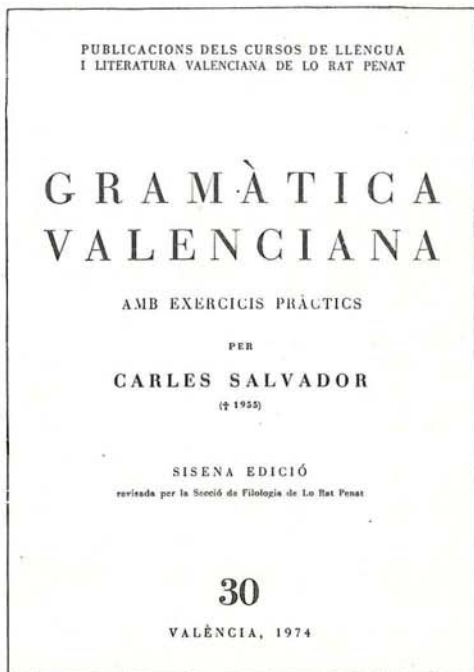
En començar els cursos, els organitzadors trobaren una primera dificultat, certament important: la manca d'un text didàctic, adaptat a les seues necessitats. Acabava d'aparèixer la *Gramàtica valenciana* (1950) del professor Manuel Sanchis Guarnier, aleshores resident a Ciutat de Mallorca i dedicat als treballs del *Diccionari* Alcover-Moll. El doctor Sanchis va presentar el seu llibre en una sessió extraordinària dels cursos de "Lo Rat-Penat", l'1 de març del 1950. La ressenya de "Las provincias" (2 de març) ens informa que la *Gramàtica* de Sanchis Guarnier havia estat adoptada oficialment per l'entitat per als seus alumnes. L'anònim cronista del diari, potser el mateix Carles Salvador o bé Soler i Godes, afirma que es tracta d' "*un libro no solament útil para los valencianos, sino una obra seria hecha por un filólogo profesional*".

Tanmateix, la *Gramàtica* de Sanchis no podia, pel seu nivell, adaptar-se fàcilment a les necessitats dels cursos de "Lo Rat-Penat", als quals concorrien alumnes de molt diversa preparació cultural. Així, Carles Salvador degué comprendre que li calia un altre instrument i fou ell mateix qui el va redactar. La primera edició (1951), publicada per Ricard Sanmartín i Bargues, va tenir un èxit real, i l'any següent fou reeditada, també en Lletres Valencianes. Era una nova demostració d'aquelles qualitats que Sanchis Guarnier destacava en les obres lingüístiques del nostre autor: "precisió de concepte i concisió i claredat d'exposició".

La tercera edició presenta algunes variants respecte de les dues anteriors. Efectivament, l'autor, que ja malaltejava, va encarregar als components de la Secció Filològica —Ferrer i Pastor, Ferrís i Enric Valor— la revisió de la seua obra, seguint les observacions que ell mateix feia en la introducció de 1952, així com unes notes en què es dissenyava la mínima reforma a efectuar: nova redacció d'algunes regles de la Fonologia; afegiment o notícia de variants verbals ja usades des dels clàssics, com és ara la de l'increment *-eix* dels verbs incoatius; ajust lèxic dels exemples de la Morfologia; inclusió d'una bona tria de fragments literaris, etc. Si bé tots tres treballaren conjuntament, sembla que Ferrís es va encarregar de l'antologia de textos, Valor de la nova redacció de les regles a judici de Carles Salvador —el qual li va donar notes i instruccions—, i Ferrer de la revisió general de la Morfologia.

La quarta edició (1966) era igual a l'anterior. En la cinquena i la sisena (1972 i 1974) hi havia, al final del volum, un "Apèndix a la gramàtica dels cursos". Les quatre darreres foren editades per "Lo Rat-Penat", que les utilitzava com a text oficial.

En aquesta nova aparició de la *Gramàtica* salvadoriana, s'ha seguit les edicions revisades per la Secció Filològica abans esmentada.

Tant els editors com el prologuista hem d'agrair a Sofia i Carles Salvador i Monferrer les facilitats i les respostes a les nostres consultes, amb què han afavorit la nostra tasca. La *Gramàtica valenciana* de Carles Salvador continuarà fent el seu servei, fonamental i bàsic, als valencians que volen conèixer la seua llengua i que, així, homenatgen l'autor d'aquest llibre i en segueixen l'exemple.

València, juliol del 1978.

FRANCESC PÈREZ I MORAGON

FONOLOGIA

Lliçó I

LES LLETRES

1. El valencià usa per a la representació dels seus sons:

a) Les lletres següents:

Lletra	Nom	Exemples
<i>a</i>	a	<i>art, pam.</i>
<i>b</i>	be	<i>bo, blat.</i>
<i>c</i>	ce	<i>col, cel.</i>
<i>ç</i>	ce trencada	<i>raça, braç.</i>
<i>d</i>	de	<i>dol, fred.</i>
<i>e</i>	e	<i>nebot, pèl, mes.</i>
<i>f</i>	efe	<i>far, forn.</i>
<i>g</i>	ge	<i>gat, gel, regne.</i>
<i>h</i>	hac	<i>himne, host.</i>
<i>i</i>	i	<i>fill, foia.</i>
<i>j</i>	jota	<i>jardí, jou.</i>
<i>l</i>	ele	<i>tela, vol.</i>
<i>m</i>	eme	<i>mare, fem.</i>
<i>n</i>	ene	<i>dona, canvi.</i>
<i>o</i>	o	<i>cosa, gota.</i>
<i>p</i>	pe	<i>pare, cap.</i>
<i>q</i>	cu	<i>queixa, quatre.</i>
<i>r</i>	erre	<i>rosa, pera.</i>
<i>s</i>	esse	<i>suor, casa.</i>
<i>t</i>	te	<i>terra, set.</i>
<i>u</i>	u	<i>just, cauen, neu.</i>
<i>v</i>	ve	<i>cavall, verd.</i>
<i>x</i>	ics o xeix	<i>xic, excèntric, xarop.</i>
<i>y</i>	i grega	<i>canya, bany.</i>
<i>z</i>	zeta	<i>donzella, zero.</i>

La lletra *u* no té cap valor fònic en les síl·labes *que, qui, gue, gui*.

EXEMPLES: *Raqueta, conquilla, guerrer, guisat*.

La *h* no té cap so. La *y* s'usa només formant part del dígraf *ny*.

b) Les lletres *k*, *w*, així com també la *y*, que s'empren solament en alguns cognoms i en mots estrangers.

EXEMPLES: *Payà, Gay, York; break, speaker; water, darwinisme.*

c) Les lletres modificades següents:

Lletra	Nom	Exemples
é	<i>e</i> tancada	<i>café, església.</i>
è	<i>e</i> oberta	<i>cèntim, ciència.</i>
ó	<i>o</i> tancada	<i>lliçó, acció.</i>
ò	<i>o</i> oberta	<i>arròs, història.</i>
í	<i>i</i>	<i>físic, camí.</i>
ï	<i>i</i> amb dièresi	<i>raïm, veïna.</i>
ú	<i>u</i>	<i>túnica, oportú.</i>
ü	<i>u</i> amb dièresi	<i>düürn, taüt.</i>

d) Els dígrafs següents:

Dígraf	Exemples	Dígraf	Exemples
gu:	<i>guerra, guitza.</i>	tn:	<i>cotna, ètnic.</i>
qu:	<i>quirà, quinze.</i>	ts:	<i>sotsobre, potser.</i>
ig:	<i>rebuig, reig.</i>	tx:	<i>fletxa, fotxa.</i>
ix:	<i>calaix, naixer.</i>	tz:	<i>dotze, Atzúvia.</i>
tg:	<i>viatge, companatge.</i>	ll:	<i>flagel·lar, excel·lent.</i>
tj:	<i>corretja, platja.</i>	ny:	<i>company, banyar.</i>
tl:	<i>ametler, revetla.</i>	ll:	<i>collita, llarg.</i>
tll:	<i>enrotllar, raïlla.</i>	rr:	<i>terra, carro.</i>
tm:	<i>setmana, atmosfera.</i>	ss:	<i>passera, tassa.</i>

El dígraf *ch* apareix en alguns mots estrangers: *chic, lunch, yacht* pronunciat, respectivament, *x, tx, c*. També amb valor de *c = k*, apareix en alguns cognoms: *Benlloch, Estruch*, i amb valor de *tx* dins noms gentilicis castellans: *Sancho, Pacheco*, així com la lletra modificada *ñ = ny*: *Muñoz, Núñez*.

e) Les lletres *d, l, m* i *n* poden presentar-se dobles. La *l* doble és escrita *ll* o siga amb un punt volat al mig.

EXEMPLES: *Addició, additament; col·lega, il·lés; immens, commoure; perenne, connexió.*

Les consonants *c* i *g* poden presentar-se dobles, però amb so distint: *acció* (la segona *c = s*), *suggerir* (la segona *g = j*).

Les lletres *rr, ss* no són, fonèticament, consonants dobles; representen un so simple: *carro, rossa.*

2. Les lletres vocals són set: *a*, *e* (tancada), *e* (oberta), *i*, *o* (tancada), *o* (oberta) i *u*.

Hi ha mots que varien llur significació segons són pronunciats amb vocal oberta o amb vocal tancada.

EXEMPLES: *Dona* (substantiu) i *dóna* (del verb donar); *déu* (substantiu) i *deu* (adjectiu numeral).

EXERCICIS

a) Destrieu en dues llistes els mots següents: la dels que presenten una *e* oberta i la dels que presenten una *e* tancada:

<i>pesta</i>	<i>teula</i>	<i>Miquel</i>	<i>mestra</i>	<i>fuster</i>
<i>hortet</i>	<i>rem</i>	<i>peu</i>	<i>ambient</i>	<i>mel</i>
<i>cel</i>	<i>hivern</i>	<i>fel</i>	<i>maneta</i>	<i>testa</i>
<i>paret</i>	<i>obrer</i>	<i>neu</i>	<i>vela</i>	<i>vel</i>
<i>fer</i>	<i>merla</i>	<i>perdre</i>	<i>ferro</i>	<i>teua</i>
<i>corrent</i>	<i>greix</i>	<i>penya</i>	<i>promesa</i>	<i>desert</i>
<i>Manuel</i>	<i>tel</i>	<i>moment</i>	<i>carrer</i>	<i>pera</i>
<i>perla</i>	<i>llesca</i>	<i>incert</i>	<i>enze</i>	<i>melsa</i>

b) Destrieu en dues llistes els mots següents: la dels que presenten una *o* oberta i la dels que presenten una *o* tancada:

<i>pintor</i>	<i>moure</i>	<i>llaurador</i>	<i>vol</i>	<i>caragol</i>
<i>dotze</i>	<i>rosca</i>	<i>poll</i>	<i>ros</i> (color)	<i>compte</i>
<i>pilota</i>	<i>moble</i>	<i>bunyol</i>	<i>rosa</i>	<i>col</i>
<i>poma</i>	<i>abandona</i>	<i>ou</i>	<i>pom</i>	<i>roure</i>
<i>bossa</i>	<i>pinyol</i>	<i>blancor</i>	<i>forn</i>	<i>grou</i>
<i>roig</i>	<i>segons</i>	<i>trespol</i>	<i>prosa</i>	<i>senyor</i>
<i>boca</i>	<i>perol</i>	<i>onze</i>	<i>moșea</i>	<i>mona</i>
<i>font</i>	<i>cosa</i>	<i>sol</i>	<i>mocador</i>	<i>dolç</i>

Lliçó II

LES CONSONANTS

3. Les lletres *i* i *u* (sense accent ni dièresi) entre vocals són consonants i per tant formen part de la mateixa síl·laba que la vocal següent: *joia, foia, deien, feien, cauén, mouén, diuen, riuén, encauat, encreuament*.

4. La *i* (o *hi*) inicial seguida de vocal és igualment consonant: *iode, hiena, hieràtic*.

5. Les consonants es dividixen en *sordes* i *sonores*. Les sordes són: *c, p, t, f, s* i *x*. Totes les altres són sonores.

A cada consonant sorda correspon una consonant sonora determinada:

Sordes	Sonores	Sordes	Sonores
<i>c</i> (cor)	<i>g</i> (got)	<i>f</i> (fi)	<i>v</i> (vi)
<i>p</i> (pell)	<i>b</i> (bell)	<i>s</i> (sóc)	<i>z</i> (zèl)
<i>t</i> (tu)	<i>d</i> (dur)	<i>x</i> (xoc)	<i>j</i> (joc)

6. Les consonants, a més, es dividixen en *bilabials, labiodentals, linguodentals, palatals* i *velars*. Cal advertir que en valencià no hi ha cap consonant gutural, com és la *j* castellana.

Bilabials: *p, b, m*.

EXEMPLES: *Paper, barba, mel*.

Labiodentals: *f, v*.

EXEMPLES: *Fora, vora*.

Linguodentals: *t, d, s, z, n, l, r*.

EXEMPLES: *Tita, dau, sucre, zero, niu, lila, rosa*.

Palatals: *x, j*.

EXEMPLES: *Xic, xarop; joc, gent* i les representades per *ll* i *ny*. Ex.: *Lle-nya*.

Velars: *c, g*.

EXEMPLES: *Cau, gall, boga*.

7. Les consonants que poden ser *geminades* són: *l, m, n, i, g*.

EXEMPLES: *l* escrita *ll* (*al·legar*) i *tl* (*espatla*, llegit *espal·la*); *m* escrita *mm* (*immens*) i *tm* (*setmana*, llegit *semmana*); *n* escrita *nn* (*perenne*) i *tn* (*cotna*, llegit *conna*).

8. La *z* representa el so de *s* sonora, en totes les posicions.

EXEMPLES: *Zenit, amazona, donzella, colze*, etc.

Al so que representa la unió de la *t* i la *s* (*potser, tots*), africacat sord, correspon com a africacat sonor el dígraf *tz* (*dotze, guitza, atzur*). Tenen *tz* molts mots, com *horitzó, atzembra, etc.*, i la terminació greco-llatina-itzar, que habitualment es pronuncia també fricativa (amb *t muda*).

EXERCICIS

a) Destrieu en dues llistes els mots en què *i* o *u* són consonants i aquells en què no ho són:

<i>riuada</i>	<i>estatuïen</i>	<i>duia</i>	<i>construïes</i>	<i>reien</i>
<i>traduïa</i>	<i>veuetà</i>	<i>construïa</i>	<i>atalaia</i>	<i>constituïen</i>
<i>baieta</i>	<i>joier</i>	<i>esglaiar</i>	<i>lluïes</i>	<i>coïem</i>
<i>conduïem</i>	<i>encauar</i>	<i>complaïes</i>	<i>reproduïa</i>	<i>baioneta</i>

b) Llegiu curosament el text que segueix i feu una llista de mots que porten consonants bilabials i una altra dels que en tenen de velars. (Adone's l'exercitant que els sons *c* i *g* velars poden aparèixer en el nostre idioma en les combinacions *ca, que, qui, co, cu, qua, què, quí, quo, ga, gue, gui, go, gu, gü*, davant *r* i *l* i al final de síl·laba.)

«Era una dona recta de cames, ampla de costats. El cabell nugat al tos. La pell blanquíssima. Estava d'esquena, dreta damunt un tamboret. I se movia. Anava voltant poc a poc. Es girava de cara a mi. No duia tapada la faç. Era la Veritat pura i magnífica. Tenia el posat de no recorde quina venus helena. Els llavis li tremolaven potser d'emoció, potser de fred. Era jove. Quina dona!»

LECTURA

TEXT MODERN

¿Sabem en realitat de quin fang és fet el nostre cos? Prendre un grapat de pols i preguntar-li: ¿Sou vós el meu germà nonat?, hauria d'ésser d'una pràctica corrent. ¿Haveu estat home ja? ¿Per què jo sóc jo i no sóc vós, grapat de pols? ¿Qui ha fet que jo siga jo tal com sóc i no tal com sou vós, massa de terra, grapada de pols, terròs de fang? Vós sou terra, sí. ¿Però vós sabeu que sou terra? Ho diem nosaltres, que vós sou terra, pols, fang; però no ho sabeu vós. És el drama de la terra, estimat Deixeble: ignorar-ho tot. És el drama de l'home: ignorar si u és tal com és; si és tal com ha estat fet. L'artificialitat de les coses, que sembla ser la gran conquesta de la humanitat, és el punt de partida del seu interès i és el principi del seu interminable dramatisme.

CARLES SALVADOR

(Nostra Novel·la, 1930.)

Lliçó III

VALOR FÒNIC DE LES CONSONANTS

9. La *b*, bilabial sonora, té el so d'aquesta lletra en mots com: *Bé, roba, cabdell, sobre, establir, llibre, bíblia, tribu, canelobre.*

10. La *c* té dos sons:

a) So de *s* sorda quan va seguida de *e* o de *i*.

EXEMPLES: *Cel, recent, succint, accés, cirera, gràcia, concís.*

b) So velar (=k) davant *a, o* o *u* i en final de síl·laba. També davant *l* o *r* formant síl·laba.

EXEMPLES: *Casa, coll, cuina; acte, tècnic; sac, arc, bosc; clau, crim.*

11. La *ç* té el so de *s* sorda.

EXEMPLES: *Lliçó, cançó, glaçar, força, vençut, lluç, comerç, descalç.*

12. La *d*, linguodental sonora, té el so d'aquesta lletra en mots com: *Dia, roda, dolçaina, dau.*

13. La *f*, labiodental sorda, té el so d'aquesta lletra en mots com: *Fava, fem, fil, foia, fum, flama, fregir, ràfia, cafè.*

14. La *g* té els sons següents:

a) Velar sonor (*gue*).

EXEMPLES: *Gana, gorra, gust, gran, glop, maragda, aigüera, guerra, seguiré.*

b) Palatal (=j) davant *e* o *i*.

EXEMPLES: *Gelor, gipó, verge, gendre, verger, ogival, sorgir.*

c) Sona com a *tx* en final de mot precedida d'una *i* forta.

EXEMPLES: *Mig, desig, trepig, entremig, remig, fastig.*

La lletra *g* forma part dels dígrafs *gu, ig* i *tg*.

EXEMPLES: *Guia, esguerrar; volteig, raig; metge, fetge.*

15. La *h* és muda en totes posicions. Solament té valor etimològic i per tant ortogràfic.

EXEMPLES: *Subhasta, història, sulfhídric, subtrahend.*

16. La *j*, palatal sonora, té el so d'aquesta lletra en mots com: *Jaç, jersei, joia, judici, menjar, Jesús, Jerusalem.*

Forma part del dígraf *tj*: *Platja, viatjar, corretja, sitja, fotja, sutja.*

17. La *l*, linguodental sonora, té el so d'aquesta lletra en mots com: *La, principal, pla, caragol, legal, calze, blau.*

Forma part del dígraf *tl*: *Vetlar, ametler, atleta, espatla, guatla.*

Forma part de la combinació de dues eles (*l-l*, amb un punt volat al mig) : *Al·legoria, idíl·li, col·lecció, caravel·la, libèl·lula.*

18. La *ll*, palatal sonora, té el so que representa aquesta lletra en mots com: *Llapis, pallús, metall, collir, estornell, llet*.

Forma part del dígraf *ll*: *Ratlla, enrotllar, subratllar*.

19. La *m*, bilabial sonora nasal, té el so que representa aquesta lletra en mots com: *Manobre, sem, ram, muntanya, prim*.

Escrita doble (*mm*) i en el dígraf *tm* té valor de geminada: *Immaculat, commoure, emmalaltir, immens, setmana*.

20. La *n*, linguodental sonora nasal, té el so que representa aquesta lletra en mots com: *Dinar, norma, encén, cam*.

Forma part del dígraf *ny*: *Penya, any, vinya, reguiny, mareny*.

Escrita doble (*nn*) i en el dígraf *tn* té valor de geminada: *Panna, connexió, ennoblir, cotna, ètnic*.

21. La *p*, bilabial sorda, té el so que representa aquesta lletra en mots com: *Pa, capell, nap, antilop, plorar, prou, capot*.

22. La lletra *q*, velar, sona com *c = k*.

EXEMPLES: *Quaranta, inconseqüent, quotidià*.

Forma part del dígraf *qu*: *Quinqué, queixal, quiosc, querella, quid*.

23. La *r*, linguodental sonora, té dos sons: *suau* i *fort*.

a) Sona suau entre vocals, formant nexa amb una altra consonant i en final de síl·laba.

EXEMPLES: *Ciri, meravella; aspre, criatura; ardent, pintor*.

b) Sona forta al començament de mot i darrere les consonants *l, m, n, s*.

EXEMPLES: *Roig, rebuig, colrar, somris, honra, desrovellar*.

c) Sona forta darrere els prefixos *contra, supra, bi, tri, a, anti, mono*, etc.

EXEMPLES: *Contrarestar, suprarenal, birectangle, triradiat, arítmic, antireumàtic, monorim*.

d) En els mots composts.

EXEMPLES: *Dentirostre; busca-raons, penja-robes*.

Forma part del dígraf *rr*.

EXEMPLES: *Sorra, esborrar*.

24. La *s*, linguodental sorda, té dos sons: *sonor* o *suau* i *sord* o *fort*.

a) Té el so suau o sonor (*z*) entre vocals.

EXEMPLES: *Rosa, cosa, casa, il·lusió, església*.

També és sonora en els mots *endinsar* i *enfonsar* i en el prefix *trans*.

EXEMPLES: *Transigir, intransigent, transatlàntic*.

b) Té el so fort o sord en principi de paraula, darrere consonant i en final de síl·laba.

EXEMPLES: *Savi, sentir, sostre, polseguera, dansa, caps, cols, encés, poders*.

c) També és sorda darrere els prefixos llatins *ante, contra, sobre, supra, uni, bi, tri*, i els prefixos grecs *a* (privatiu), *anti, hipo, para, mono, di, tri, tetra, poli*, etc.

EXEMPLES: *Antesala, contrasegell, sobresaturació, suprasensible, unisexual, bisectriu, trisecció, asimètric, antisèptic, hiposulfít, parasintètic, monosèpal, disíl·lab, trisíl·lab, tetrasil·làbic, polisulfur*, etc.

La lletra *s* forma part del dígraf *ss*.

EXEMPLES: *Grossa, possible, possessió, rabassa, poetessa*.

25. La lletra *t*, linguodental sorda, té el so que representa aquesta lletra en mots com: *Turment, tremolí, trau, rat, tinta, atlàntic.*

Forma part dels dígrafs *tg, tj, tl, tll, tm, i tn.*

EXEMPLES: *Jutge, viatjar, motle, ratlla, setmana, cotna.*

També forma part dels dígrafs *tx i tz.*

EXEMPLES: *Despatxar, metxa, guitza, mobilitzar.*

26. La lletra *v*, labiodental sonora, té el so que representa aquesta lletra en mots com els següents: *Vanitós, verd, vida, vora, vulgar, enveja.*

27. La lletra *x* té els següents sons:

a) Sona amb un so palatal africacat sord al principi de paraula i darrere consonant.

EXEMPLES: *Xafar, xaparro, xiular, xocar, xocolater, xusma, Manxa, Elx, clenxa, porxe, Barx.*

b) Sona amb un so palatal fricatiu sord en principi de moltes paraules.

EXEMPLES: *Xaloc, xara, xàrcia, xarop, Xàtiva, Xixona.*

Darrere una *i* (que no forme part del dígraf *ix*).

EXEMPLES: *Clixé, enguixar, guixa.*

Darrere el diftong *au*.

EXEMPLES: *Disbauxa, grauxa, rauxa, xauxa.*

c) Sona segons el nexa *cs* o *gz*.

cs: *Tòxic, màxim, crucifix, esfinx, luxe, boxejar.*

gz: *Examen, exemple, exili, exèrcit.*

d) També forma part dels dígrafs *ix* (palatal fricatiu sord) i *tx* (palatal africacat sord).

EXEMPLES: *Això, guaix, deixar, mateix, pantaix, peix, reixa, brotxa, dutxa, fletxa, salsitxa, tatxa, gavatx, cartutx.*

28. La lletra *z*, linguodental sonora, sona sempre com a *s* sonora.

EXEMPLES: *Zona, bronze, zoologia, zumbeig, amazona.*

Forma part del dígraf *tz*.

EXEMPLES: *Civilitzar, dotzena, reguitzell, setze.*

EXERCICIS

a) Substituïu els punts per *b* o *p*, segons calga:

<i>re.</i>	<i>dissa.te</i>	<i>du.te</i>	<i>du.tar</i>	<i>ado.</i>
<i>ca.dell</i>	<i>glo.</i>	<i>ta.</i>	<i>ca.</i>	<i>na.</i>
<i>col.</i>	<i>ca.dill</i>	<i>su.sistir</i>	<i>Jaco.</i>	<i>ce.</i>
<i>destor.</i>	<i>or.</i>	<i>llo.</i>	<i>sa.</i>	<i>cor.</i>
<i>cal.</i>	<i>Cal.</i>	<i>su.venció</i>	<i>su.stitut</i>	<i>a.sorbent</i>

b) Substituïu el punts per *t* o *d*, segons calga:

<i>A.làntic</i>	<i>joventu.</i>	<i>a.jectiu</i>	<i>su.</i>	<i>se. (e oberta)</i>
<i>exactitu.</i>	<i>a.vocat</i>	<i>a.mosfera</i>	<i>bor.</i>	<i>ver.</i>
<i>a.junt</i>	<i>a.jacent</i>	<i>virtu. t</i>	<i>nor.</i>	<i>retar.</i>
<i>assu.</i>	<i>a.miració</i>	<i>flui.</i>	<i>ràpi.</i>	<i>fre.</i>
<i>e.nologia</i>	<i>inquietu.</i>	<i>almu.</i>	<i>qui.</i>	<i>se. (e tancada)</i>

mesura per medir = barcella

habilitat, aptesa
vent del Sud - Est

c) Substituiu els punts per j, g o x, segons calga:

en.iny mar.a .iprer .arol .ulla
pro.ecte .urar .eroni .ixona .ufa
ra.ar .eringa fu.ida for.ar sa.eta
.úquer .endre .aloc EL .apa
.op .oriço in.ectar ro.enc .uplar
sub.ecte lle.ir .irivia .iular .inx

d) Substituiu el punts per b o v, segons calga:

Ha.ana lla.i .erruga ana.a ta.erna
esta.a cara.el-la .ernís sa.i mò.il
cal.a .er.ena ca.all .iga la.ial
arro.a ra.e cal.ície re.entar toca.a

LECTURA

TEXT MODERN

Ja a les darreres hores de la tarda tres veïnes parlaven al cel obert, abocada cada una a una finestra. Era una conversa lenta, mandrosa, sense interès, acompanyada de badalls i de silencis. Parlaven les dones sense ganes de parlar, perquè al pis ja no quedava llum del dia i també per evitar encendre la llàntia. Tanmateix encara hi havia una mica de sol a la barana del terrat i allà ben alt el cel persistia amb clarors humides, però indiferent, descolorit. Les paraules d'aquestes dones queien al fons obscur del cel obert senceres, pausades, arrodonides per la quietud de l'hora, com si portassen fos en elles el plom de la fatiga de tota la jornada. El que deia l'una bé podria haver-ho dit l'altra perquè només eren pensaments pastats en la monotonia del viure de cada dia.

ERNEST MARTÍNEZ FERRANDO

(Col·lecció Murta, 1952.)

Llicó IV

VALOR FÒNIC DELS DÍGRAFS

29. El valencià usa els dígrafs següents:

Gu, qu, ig, ix, ny, tg, tj, tl, tll, tm, tn, tx, tz, ll, l-l, rr, i ss.

30. El dígraf *gu* seguit de *e* o *i* té el so velar de *g*.

EXEMPLES: *Guerriller, guisar, figuera, àguila.*

Si la *u* porta dièresi (*ü*) el dígraf representa dos sons successius.

EXEMPLES: *Llengüeta, pingüi, aigüera, exsangüe, lingüístic.*

31. El dígraf *qu* seguit de *e* o *i* té el so de *c* velar.

EXEMPLES: *Queixa, quietud, tràquea, naumàquia, caqui.*

Si la *u* porta dièresi (*ü*) o va seguida de *a* o *o*, el dígraf representa dos sons successius.

EXEMPLES: *Qüestió, quaranta, quota, quocient, quadra.*

Els grups *qua, que, quo* formen una sola síl·laba.

EXEMPLES: *Quatre, fre-qüent, quo-ti-di-à, con-se-qüent.*

Els grups *cua, cue*, no formen una sola síl·laba.

EXEMPLES: *Cu-a, cu-e-re-ta, cu-a-curt, cu-e-jar.*

El grup *cui*, però, és monosil·làbic.

EXEMPLES: *Cui-na, cui-ro, cui-ras-sa, cui-tós.*

32. El dígraf *ig* té el so palatal sord al final de paraula darrere vocal.

EXEMPLES: *Maig, passeig, goig, rebuig.*

33. El dígraf *ix* darrere vocal té el so palatal fricatiu sord (*xeix*).

EXEMPLES: *Caixó, fluix, reixa, madeixa, boix, faixa.*

34. El dígraf *ny* (*enye*) té sempre el so de *n* palatal.

EXEMPLES: *Espardenya, tonyina, any, pany, senyal, bony.*

35. Els dígrafs *tg* i *tj* tenen el so palatal sonor de *j* geminada.

EXEMPLES: *Metge, fetge, viatger, personatge, peatge, nuviatge; viatjar, sutja, encoratjar, ultratjós, enutjar, oratjol.*

36. El dígraf *tl* té el so de *l* geminada.

EXEMPLES: *Butla, espatla, vetlar, ametler, batle*, pronunciats: *bul-la, espal-la, vel·lar, amel·ler, bal·le.*

37. El dígraf *tll* té el so de *ll* geminada.

EXEMPLES: *Ratllar, bitllet, rotllo*, pronunciats: *rall·llar, bill·llet, roll·llo.*

38. El dígraf *tm* té el so de *m* geminada.

EXEMPLES: *Setmana, setmanari, setmaner*, pronunciats: *sem·mana, sem·manari, sem·maner.*

39. El dígraf *tn* té el so de *n* geminada.

EXEMPLES: *Cotna, cotnar*, pronunciats: *con-na, con-nar*.

40. El dígraf *tx* té el so palatal sord (*ch* castellana).

EXEMPLES: *Despatxar, acotxar, batxiller, tatxonar, entatxar, despatx, empatx, campetx, escabetx, resquitx, cartutx*.

En el mot *Txecoslovàquia* i derivats s'usa el dígraf *tx* per a representar el so inicial.

El dígraf *tz* té el so dental africacat sonor.

EXEMPLES: *Dotze, tretze, setze, generalitzar, guitza*.

41. El dígraf *ll* té el so lateral palatal.

EXEMPLES: *Llop, palla, ull*.

El dígraf *ll* té el so lateral alveolar doble, a manera de doble *l* o una *l* llarga.

EXEMPLES: *Al·legar, col·lecció, il·limitat*.

El dígraf *rr* té el so de *r* forta i solament entre vocals enmig de paraula, puix que en tota altra posició no té ús.

EXEMPLES: *Gerro, parra, córrer, borra, ferro, barra*.

EXERCICIS

a) Substituïu els punts per *qü, qu* o *cu*, segons calga:

.ixa	.aranta	e.estre	.ina	e.ànime
obli.ar	eva.ar	.ejar	.ir	fre.ent
.antia	.estió	.alsevol	cin.anta	e.ació
conse.ent	obli.a	e.ador	lo.aç	deli.escència
.itós	.ita	.a	.atre	.alificar
ade.ar	.allar	ini.ament	.allarga	.irassa

b) Substituïu els punts per *tg* o *tj*, segons calga:

cora.e	forma.e	ju.e	corre.er	branca.e
ora.e	via.ar	ju.ar	corre.a	mi.ana
pla.a	trepí.ar	cora.ós	llina.e	pi.ar
su.a	fe.e	lle.or	desi.ar	here.ia
llengua.e	fó.a	mi.es	bo.a	enu.ar
pi.or	missa.er	mi.ançant	si.a	espi.ar-se

c) Substituïu els punts per *ig* o *tx*, segons calga:

fa.	bate.	cucuru.o	bre.a	ma.et
cartu.	lle.	passe.	fanto.e	me.a
pu.	co.e	llebe.	escabe.	empa.
enu.	ro.	gava.	ta.a	go.
despa.	du.a	safare.	fle.a	saque.
ma.	despa.ar	fa.ada	salsi.a	bo.
bo.í	esto.	falu.tx	formigue.	cau.ú

Lliçó V

VALOR FÒNIC DEL DÍGRAF *SS* (*S* sorda i *S* sonora: *C, S, SS, Z*)

42. El dígraf *ss* representa un so linguodental sord (*s* castellana) entre vocals.

EXEMPLES: *Possessió, classe, missa.* *clàssic, classificar*

El so de *s* sorda i de *s* sonora es confon, sovint, en la pronunciació i cal distingir ben clarament aquests dos sons. Es pronuncien amb *s* sorda (escrit *ss*) els mots següents de possible confusió: *abadessa, accèssit, agressió, baronessa, comissió, compromissari, comtessa, digressió, discussió, dissertar, dissidència, dissoldre, duquessa, impressió, missió, omissió, pesseta, premissa, sobressada, vicissitud, xassis*, etc.

43. El so de *s* sorda es representa també per:

c davant *e* i *i*.

EXEMPLES: *Cera, concebre, ciri, fàcil, negoci, noció, cent.*

ç davant *a, o* i *u*.

EXEMPLES: *Caça, lliçó, traçut, braça, eriçó, redreçar, força, dolça, capçal, cançó.*

I en final de paraula: *lluç, jaç, boç, comerç.* *discalç*

En els derivats en *-ança* i *-ença*.

EXEMPLES: *Enyorança, naixença* (però amb *s*: *cansa, dansa, pensa, ansa, defensa*, etc.). *creença, desconfiança, renourença*

En els adjectius d'una sola teminació acabats en *ç*.

EXEMPLES: *Audaç, feliç, capaç, feroç, precoç, balbuç.*

I els adverbis en *-ment* corresponents.

EXEMPLES: *Audaçment, feliçment, capaçment, feroçment.*

I en els mots assenyalats a la Lliçó XXVII.

S en principi i final de paraula: *sant, sol; pols, encés.*

I en principi de síl·laba darrere consonant: *obsequi, garsa, premsa.*

També davant consonant sorda.

EXEMPLES: *Fosc, espremer, esfullat.* (Vegeu quines són les consonants sordes en Lliçó II § 5.) *estudiant*

44. Els mots composts de substantiu + adjectiu i de verb + substantiu, en els quals el primer component acaba en vocal i el segon comença en *s* sorda, no es troben escrits amb *ss*, sinó amb un guionet entre els dos components.

EXEMPLES: *Boca-sec, penya-segat, esclata-sangs, roda-soques.*

45. El so de *s* sonora es representa per *s* entre vocals.

EXEMPLES: *Rosa, il·lusió, causa, nosa, grisa, cosa.*

També és sonora en altres posicions (vegeu Lliçó III § 24, a) i davant de consonant sonora.

*en els mots endinsar i enfonsar
i en el prefix trans-*

transigir, intransigent, transatlàntic

EXEMPLES: *Esme, desvetlar, esberla, esguit, desnivell.*

Z en principi de paraula i entre una consonant i una vocal.

EXEMPLES: *Zero, zèfir, zenit, zona, zoologia, alzina, salze, colze, donzella, benzina, onze, quinzena, catorze, esmorzar.*

Hom escriu z en lloc de s sonora entre dues vocals en els mots següents d'ascendència grega: *amazona, apòzema, àzim, bizantí, coniza, coriza, hilozoisme, osmazona, ozena, ozon, piezòmetre, rizòfag, rizoma, rizotònic, topazi, trapezi, trapezoide*, i els terminats en *-zoic, -zoari* i *-zou* com, per exemple: *paleozoic, neozoic, protozoari, hematozoari, hematozou.*

EXERCICIS

a) Destrieu els mots següents en dues llistes, segons el so *sonor* o *sord* de la s:

<i>pastor</i>	<i>rossa</i>	<i>costura</i>	<i>cosa</i>	<i>quinzenal</i>
<i>figues</i>	<i>transitar</i>	<i>causal</i>	<i>tramús</i>	<i>alçament</i>
<i>èczema</i>	<i>desviat</i>	<i>alzinar</i>	<i>esmorzar</i>	<i>protozou</i> - animals d'una sola cel·lula que es reprodueix
<i>pensament</i>	<i>estruç</i>	<i>museu</i>	<i>caçoner</i>	<i>lliurança</i>
<i>abrasar</i>	<i>missal</i>	<i>transatlàntic</i>	<i>cosir</i>	<i>alosa</i>
<i>danseta</i>	<i>forçut</i>	<i>cerol</i>	<i>abusiu</i>	<i>grisenc</i>
<i>roser</i>	<i>residu</i>	<i>sènia</i>	<i>sobresortirà</i>	<i>para-sol</i>
<i>prosa</i>	<i>zenital</i>	<i>colzada</i>	<i>cerimònia</i>	<i>cert</i>
<i>Àsia</i>	<i>creença</i>	<i>saltar</i>	<i>permís</i>	<i>mesada</i>
<i>circ</i>	<i>pes</i>	<i>sis</i>	<i>oasi</i>	<i>premsat</i>
<i>foscúria</i>	<i>desídia</i>	<i>enfonsaré</i>	<i>magnèsia</i>	<i>crisi</i>
<i>infinitesimal</i>	<i>saviesa</i>	<i>comerç</i>	<i>transeünt</i>	<i>transumar</i> - passar els ramats d'una terra a una altra
<i>antisèptica</i>	<i>poetessa</i>	<i>cinc</i>	<i>tesi</i>	<i>caçoner</i>

b) Substituiu els punts per la lletra que calga (s o z), puix que tots els mots de la llista següent es pronuncien amb el so de s sonora:

<i>abru.ar</i>	<i>dot.e</i>	<i>male.a</i>	<i>re.idu</i>	<i>rique.a</i>
<i>.elós</i>	<i>de.embre</i>	<i>gran.a</i>	<i>pro.àpia</i>	<i>recol.ar</i>
<i>intran.itable</i>	<i>don.ell</i>	<i>te.i</i>	<i>tran.igent</i>	<i>po.ar</i>
<i>esglé.ia</i>	<i>de.ori</i>	<i>pe.antor</i>	<i>adhe.ió</i>	<i>pre.ent</i>
<i>proto.ou</i>	<i>cal.e</i>	<i>guít.a</i>	<i>topa.i</i>	<i>ben.ina</i>
<i>.ootècnia</i>	<i>endin.ar</i>	<i>avi.ar</i>	<i>on.e</i>	<i>compo.ar</i>

c) Copieu les frases següents, substituint els punts amb les lletres corresponents (s, ss, c, ç, z) per a representar el so de s *sonora* o de s *sorda* que calga:

1. *El con.ell de la .iutat és pe.imi.ta.*
2. *És depre.iu tractar per.ones in.o.iables.*
3. *En.i.ava la dan.a vora les al.ines.*
4. *Ja veu la impo.ibilitat d'u.ar els ven.ills per a nugar els en.i.ams.*

5. *La poete.a elegí una estan.a d'entre una dot.ena d'estan.es de Carles Riba.*
6. *Po.a ma.a pan.a als canyi.os.*
7. *Hi ha una .enda trave.era que pa.a pel .im de la .erra.*
8. *La con.i.ió dels compromi.aris fón cau.a de de.avinen.a.*
9. *Ompli els va.os a ve.ar.*
10. *L'in.igne senyor Vi.ent po.à els bra.os en po.i.ò horit.ontal.*
11. *Salvà tots els compromi.os gro.os de la prem.a amb unes can.onetes.*
12. *L'ambi.ió té una for.a capa. de fer redre.ar una ra.a ven.uda.*
13. *La in.ola.ió li llevà les for.es.*
14. *Li be.aba el bra. que havia a.otat rabio.ament.*
15. *Agafaren el .istell an.a per an.a.*
16. *En la ro.a cabellera li brun.ia un borinot ro.*
17. *Els més prestigio.os conferen.iants defen.aren te.is .oològiques.*
18. *Borinot mort, ni vola, ni brun.*

LECTURA

TEXT MODERN

La vida podrà ésser la mort, però el son que és part necessària de la vida —amb el permís dels savis alemanys— té els caires de la mort i dubtem si no ho és, en efecte.

No pot ésser la vida, perquè adormits com som no sabem res dels colps del cor, ni del to del nostre respir tranquil·líssim. Ara mateix que taquen la blavor del cel aqueixos dos corbs de volada pausada, i que la seua trajectòria dividix en dues parts el nostre cos estirat, no hi ha gens d'adonació i ens sap mal perquè guardàvem fa temps una salutació amable al senyor corb, en cas d'aguaitar-lo, ja que és confrare nostre en la civilitzada afecció a gustar la carn morta. I ni sabem de les pessigolles que fa la ruera de formigues brunes que passeja la nostra faç buscant potser un cau on niar, ni tenim esment del tavà brunzidor que musiqueja vora l'orella dreta posant en perill la continuïtat del son.

Som tan enfora del món que talment semblen en el paradís de la mort.

CARLES SALVADOR

(Elogi del xiprer, 1929.)

Lliçó VI

GRUPS DE VOCALS

46. El grup de dues vocals que es pronuncien dins una mateixa síl·laba forma un diftong.
47. En valencià hi ha *nou* diftongs decreixents i *quatre* creixents:

DIFTONGS DECREIXENTS

AI	<i>mai, esplai.</i>	OI	<i>bocoi, boira.</i>
AU	<i>cau, palau.</i>	OU	<i>remou, coure.</i>
EI	<i>llei, remei.</i>	UI	<i>muira, cuina.</i>
EU	<i>hereu, teula.</i>	UU	<i>lluu, duu.</i>
IU	<i>estiu, viure.</i>		

DIFTONGS CREIXENTS

UA	<i>quatre, guany.</i>	ÜI	<i>obliquïtat, lingüístic.</i>
ÜE	<i>ungüent, qüestió.</i>	UO	<i>quota, quòrum.</i>

És de notar que els diftongs creixents van precedits de *q* o de *g*.

48. No formen diftong:

a) Fora dels casos esmentats la *i* i la *u* no formen diftong amb cap altra vocal.

EXEMPLES: *Anatomia (i-a)*, *quietud (i-e)*, *biologia (i-o, i-a)*, *pèrdua (u-a)*, *nueta (u-e)*, *radiant (i-a)*, *anguniós (i-o)*, *passions (i-o)*, *pàtria (i-a)*.

b) Quan una vocal va seguida de *i* o de *u* fortes, no forma diftong.

EXEMPLES: *País (a-i)*, *saüc (a-ü)*, *transeünt (e-ü)*, *veïna (e-ï)*, *països (a-ï)*, *saüquer (a-ü)*, *raïmet (a-ï)*.

c) Quan la *i* o la *u* formen part de certes terminacions verbals, no fan diftong.

EXEMPLES: *Traduiria (u-i, i-a)*, *oir (o-i)*, *agraïnt (a-i)*, *enlleiré (e-i)*.

d) Quan la *i* o la *u* són la primera vocal d'un mot al qual s'ha unit un prefix terminat en vocal, no formen diftong.

EXEMPLES: *Reunió (e-u, i-ó)*, *coincidir (o-i)*, *autointoxicar (o-i)*.

e) Les terminacions *-isme*, *-ista*, *-us*, *-um*, no formen diftong.

EXEMPLES: *Altruisme (u-i)*, *egoïsta (o-ï)*, *Pius (i-u)*, *harmòniüm (i-u)*.

49. Una *i*, o una *u*, enmig de dues vocals no forma diftong sinó que s'unix a la següent i forma síl·laba amb ella com si fóra una consonant.

EXEMPLES: *Veuen* (*e-ue*), *boia* (*o-ia*).

50. El grup de tres vocals pronunciades dins una mateixa síl·laba forma un triftong.

UAI *guaitar, guaira.*

ÜEU *enaigüeu, liquëu.*

ÜEI *güèiser.*

ÜIU *argüü.*

EXERCICI

Destrieu en tres llistes els mots següents: la dels que tenen diftongs, la dels que tenen triftongs i la dels que no tenen ni diftongs ni triftongs.

<i>quaranta</i>	<i>papereria</i>	<i>bastió</i>	<i>quiet</i>	<i>teuleria</i>
<i>desmai</i>	<i>fuet</i>	<i>llengüeta</i>	<i>graciositat</i>	<i>guaita</i>
<i>cuir</i>	<i>feien</i>	<i>mourà</i>	<i>contigüitat</i>	<i>veien</i>
<i>reia</i>	<i>prosòdia</i>	<i>paüra</i>	<i>aveïnar-se</i>	<i>frau</i>
<i>llàntia</i>	<i>reusar</i>	<i>iniquitat</i>	<i>realçar</i>	<i>pair</i>
<i>nàutic</i>	<i>somier</i>	<i>paísatge</i>	<i>antigüitat</i>	<i>desagrair</i>
<i>maleint</i>	<i>quotidià</i>	<i>país</i>	<i>poal</i>	<i>inaudit</i>
<i>mutual</i>	<i>couen</i>	<i>aguant</i>	<i>reverència</i>	<i>octàedre</i>
<i>antiabacial</i>	<i>lluus</i>	<i>quall</i>	<i>acomboiar</i>	<i>reincidència</i>
<i>graelles</i>	<i>almoïner</i>	<i>recoure</i>	<i>eunuc</i>	<i>panteisme</i>
<i>València</i>	<i>egoisme</i>	<i>reunió</i>	<i>matrimonial</i>	<i>material</i>
<i>guanyaré</i>	<i>experiència</i>	<i>gloriós</i>	<i>duu</i>	<i>aquàrium</i>
<i>desmaïar-se</i>	<i>pietat</i>	<i>guerrer</i>	<i>quintaessenciar</i>	<i>queviüres</i>
<i>freqüent</i>	<i>triomf</i>	<i>anual</i>	<i>egua</i>	<i>adeqüeu</i>

LECTURA

TEXT MODERN

*Campaneta del convent,
estesa serenament
damunt de la llunyania:
tan alta és la teua veu
que sembla dita per Déu
per donar-nos el bon dia.*

RICARD SANTMARTÍ

(1884 - 1974)

(Un món per a infants.)

*Generació naixentista 1904 - 1927
sint els cobrints jocs*

Lliçó VII

DIVISIÓ DELS MOTS EN SÍL·LABES

51. En general, un mot té tantes síl·labes com vocals o grups de vocals que formen diftongs o triftongs. Així els mots són *monosil·làbics* si tenen una síl·laba i *polisil·làbics* si en tenen més d'una.

52. Són monosil·làbics:

a, en, per, la, ou, bo, tu, veig, molt, i, que, ai!

53. Els mots polisil·làbics poden ser:

a) De dues síl·labes:

Casa, massa, prova, eura, fraura, aguait, manteu, perdiu, deute, mireu, austral.

b) De tres síl·labes:

Glòria, auxili, poema, mouria, pèrdua, caixeta, passió, prèdica, comiat, gràcia, Grècia.

c) De quatre síl·labes:

València, poetessa, pietosa, agressió, agència, vinagrera, diftèria.

d) De cinc síl·labes:

Excel·lència, gloriosament, paciència, instrumentista, oposicions.

e) 'Hi ha mots de *sis*, de *set*, de *vuit*, etc., síl·labes.

54. En un mot les vocals contigües que no formen diftong s'han de pronunciar separadament per a no fer-ne de falsos; però tampoc no es desfaran els diftongs que tinga el mot, ni les vocals *i, u* es separaran de la vocal següent amb què formen síl·laba.

pu-e-ri-l, no pue-ri-l
va-len-ci-à, no va-len-ci-à
fu-e-te-jar, no fue-te-jar
re-u-nir, no reu-nir
au-to-in-to-xi-ca-ci-ó,
no au-toin-to-xi-ca-ci-ó
en-jo-iar, no en-jo-i-ar

prefix
prefix
consonant

tra-i-dor, no traï-dor *de trair*
glo-ri-ós, no glo-ri-ós
in-di-a-na, no in-dia-na
a-com-bo-iar, no a-com-bo-i-ar
re-ia, no re-i-a,
co-uen, no co-u-en
duus, no du-us

54
actiu en com a
consonant

EXERCICIS

Copieu els mots del § 53 d'aquesta mateixa lliçó, separant-ne les síl·labes.

Lliçó VIII

ACCENT PROSÒDIC

55. La major força amb què és pronunciada una de les síl·labes d'un mot polisíl·lab constituïx l'accent prosòdic.

La vocal o la síl·laba que rep l'accent prosòdic s'anomena *tònica* o *forta*, i les altres del mateix mot, *àtones* o *febles*.

En el mot *paper* la síl·laba *-per* és la tònica o *forta* i la síl·laba *pa-* és l'àtona o *feble*. En el mot *tauleta* la síl·laba *-le-* és la tònica i en el mot *ànima* la síl·laba *à-* és la *forta*.

56. Generalment, els mots monosíl·labs són forts:

ou, bé, clau, dur, fe, gest, ham, jo, lleu, mà, niu, os, peu, res, sol, truc, urc, vas, xoc, zel, etc.

Els monosíl·labs febles són els següents:

a) Els articles i pronoms: *el, els, lo, los, la, les*.

b) Els articles personals: *En, Na*.

c) L'article indeterminat: *un, uns*.

d) Els adjectius possessius: *mon, ton, son, mos, tos, sos, ma, ta, sa, mes, tes, ses*.

e) L'adjectiu quantitatiu: *que*.

f) Els pronoms personals: *me, em, te, et, se, es, nos, ens, vos, us, ho, li*.

g) El pronom relatiu: *que*.

h) Els adverbis pronominals: *ne, en, hi*.

i) Les preposicions: *a, en, de, per, amb*.

j) Les conjuncions: *i, o, si, que*.

k) I les contraccions: *al, als, del, dels, pel, pels*.

57. Els mots composts poden estar formats per la unió d'un element feble (mot o prefix) amb un de fort o per la unió de dos elements forts. En el primer cas (prefix + mot fort) el compost conserva l'accent tònic del fort.

EXEMPLES: *a + normal = anormal; an + hídrid = anhídrid; des + dejuni = desdejuni; re + passar = repassar*.

Així també (mot feble + mot fort).

EXEMPLES: *Mon amic* (pronunciat: *monamic*); *un home* (pronunciat: *unome*); *el clau* (pronunciat: *elclau*); *escriu-li* (pronunciat: *escriuli*).

En el segon cas (mot fort + mot fort) el compost conserva els dos accents tòpics.

EXEMPLES: *Portamonedes, malgradós, electromagnètic, nord-est, adéu-siau, després demà, missacantant*.

Així també conserven els dos accents tòpics els adverbis acabats en *-ment*.

EXEMPLES: *Extremadament, naturalment, clarament*.

58. Hi ha mot compost en el qual un dels elements perd la tonicitat i en lloc de tindre dues síl·labes fortes sols en té una: *cotó-en-pèl, argentviu*.

En altres composts, la doble tonicitat és vacil·lant i cal que en pronunciar-los es facen tòniques les dues síl·labes fortes del mot.

EXEMPLES: *Contrarestar, sobreixir, sobrealimentació*.

59. Els mots són:

a) Aguts, si la síl·laba tònica és la darrera que es pronuncia.

EXEMPLES: *Moral, anís, estimat, calor, ullal, orgullós, herald*.

b) Plans, si la síl·laba tònica és la penúltima.

EXEMPLES: *Porta, estimava, caràcter, incloure, dolça, crida*.

c) Esdrúixols, si la síl·laba tònica és l'antepenúltima.

EXEMPLES: *València, església, glòria, llémena, jónega, rostària*.

60. La pronúncia dels mots esdrúixols escrits és fàcil de conèixer donat que en valencià tots aquests mots porten accent gràfic en la síl·laba forta.

EXEMPLES: *Clàssica, línia, múltiple*.

Conexerem la pronúncia d'un mot escrit no accentuat gràficament atenent-nos a les regles següents:

a) El mot és pla:

1. Si acaba en vocal que no siga *i* o *u* pertanyents a un diftong, seguida o no d'una *s* final.

EXEMPLES:

<i>dona</i>	<i>metge</i>	<i>carro</i>	<i>vici</i>	<i>moros</i>
<i>casa</i>	<i>colombaire</i>	<i>dosi</i>	<i>dies</i>	<i>impromptus</i>
<i>taula</i>	<i>avise</i>	<i>crisi</i>	<i>ciris</i>	<i>ambigu</i>

2. Si acaba en *-en* o *-in*.

EXEMPLES: *Mengen, oxigen, origen, examen, misogin*.

b) El mot és agut:

1. Si termina en diftong, seguit o no d'una *s*.

EXEMPLES: *Dijous, esclau, estiu, comboi, desmais*.

2. Si presenta terminacions consonàntiques altres que *en* o *in*.

EXEMPLES:

<i>adob</i>	<i>mareig</i>	<i>algun</i>	<i>lluient</i>	<i>violins</i>
<i>eunuc</i>	<i>consol</i>	<i>estany</i>	<i>desconcert</i>	<i>entretemps</i>
<i>desenllaç</i>	<i>batall</i>	<i>miop</i>	<i>coneix</i>	<i>perdut</i>
<i>exactitud</i>	<i>eixirem</i>	<i>calor</i>	<i>partix</i>	<i>tararot</i>
<i>caduf</i>	<i>aniran</i>	<i>callar</i>	<i>despatx</i>	<i>cercadits</i>
<i>pedagog</i>	<i>alamon</i>	<i>borinot</i>	<i>melons</i>	<i>tapaforats</i>

61. Hi ha alguns mots valencians la pronúncia dels quals ha estat desfigurada per imitació de pronúncies castellanques; cal adonar-se'n, per tal de fer les correccions necessàries. Així són aguts els mots: *iber, celtiber, imbecil*. Són plans els mots: *atmosfera, medul·la*. Són esdrúixols els mots: *èczema, hexàedre, pentàedre, octàedre*, etc.

malaltia de la pell amb lentílofes i herpes 35

62. Així mateix, per imitació de pronúncies castellanques, hi ha formes verbals desfigurades.

1. Els presents d'indicatiu i de subjuntiu i l'imperatiu dels verbs terminats en *iar*, quan la tal terminació va precedida de consonant han d'ésser pronunciats sense diftongar la *i* amb la *a* ni la *i* amb la *e*.

Indicatiu present: *Estudie, estudies, estudia, estudiem, estudieu, estudien.*

Subjuntiu present: *Canvie, canvies, canvie, canviem, canviem, canvien.*

Imperatiu: *Acaricia, acariciem, acaricieu.*

Però no pronunciarem: *estúdie, estúdiés, estúdia, estúdien, cànvie, cànvies, cànvie, cànvien, acarícia.*

Cal adonar-se que en els verbs terminats en *aiar, eiar, oiari*, la *i* és consonant i forma síl·laba amb la vocal següent (§ 3):

Desmaie, remeies, acomboia.

2. Els presents d'indicatiu i de subjuntiu i l'imperatiu dels verbs terminats en *uar* en els quals la tal terminació va precedida de consonant altra que *q* o *g*, han d'ésser pronunciats sense diftongar la *u* amb la *a* ni la *u* amb la *e*.

Indicatiu present: *Evacue, evacues, evacua, evacuem, evacueu, evacuen.*

Subjuntiu present: *Extenuie, extenuies, extenuie, extenuem, extenuem, extenuen.*

Imperatiu: *Infatua, infatuem, infatueu.*

Però no pronunciarem: *evàcua, evàcues, evàcua, evàcuen, extènue, extènues, extènue, extènuen, infàtua.*

Els verbs terminats en *quar, guar* no desfan els diftongs.

Indicatiu present: *Obliquie, obliquies, obliqua, obliquem, obliquem, obliquen.*

Subjuntiu present: *Enaigüe, enaigües, enaigüe, enaigüem, enaigüem, enaigüen.*

Imperatiu: *Liqua, liquem, liquem.*

Però no: *oblicue, oblicues, licua, etc.*

Recordeu que en *cua, cue* no hi ha diftong i que sí que n'hi ha en *qua, què*.

És de notar que en els verbs terminats en *auar, euar, iuar, ouar*, la *u* és consonant i forma síl·laba amb la vocal següent (§ 3): *Encaue, creua, estiuem, clouen.*

EXERCICIS

a) Destrieu en tres llistes els mots següents: la dels *aguts*, la dels *plans* i la dels *esdrúixols*.

• imbecils	• renuncie	• despassar	Túria	• ajusticiar
memòria	• quadrigues	• èczemes	hidrofòbia	• atmosferes
essència	València	justícia	• estratosfera	• exsangüe
dodecàedre	• estudia	• pomes	presència	ingènua
calvície	apolínia	fúria	• presentia	• transeünt
efígie	• rampell	• ibers	• ajusticia	acàcia

b) Escriviu els presents d'indicatiu i de subjuntiu i l'imperatiu dels verbs: *Pronunciar, expropiar, descuar, promiscuar, sotaiguar i adequar.*

ORTOGRAFIA

Lliçó IX

DIVISIÓ DE LES PARAULES EN SÍL·LABES

63. En general, la paraula té tantes síl·labes com vocals. Així, *ple*, *mà*, són d'una síl·laba; *tinta*, *arbre*, de dues síl·labes; *estampa*, *caseta*, de tres síl·labes; *desmanegar*, *València*, *intransigent*, són paraules de quatre síl·labes.

64. Per a dividir les paraules en síl·labes cal tindre present:

a) La *i* i la *u* febles situades entre dues vocals ataquen la segona com a consonants i, per tant, són part de la síl·laba de la segona vocal: *es-gla-iar*, *en-ca-uar*. *veia*, *couen*

b) La *i* inicial, porte o no *h*, seguida de vocal és pronunciada com a consonant i forma síl·laba amb la vocal següent: *hie-na*, *io-de*.

c) La *i* i la *u* febles darrere consonant no formen diftong amb la vocal següent: *his-tò-ri-a*, *pèr-du-a*, *can-vi-ar*. *veïna*, *Sònia*, *Mamela*

Però es produïx diftong de *u* seguida de vocal si davant de la *u* hi ha *g* o *q*: *llen-gua*, *qües-tor*.

d) La *i* i la *u* precedides de vocal solen formar diftong amb la vocal anterior: *ai-re*, *boi-ra*, *cau-re*, *plou-re*. *feina*, *avui*

65. Cal trencar al final de ratlla les lletres dels grups *ix*, *rr*, *ss*, *tz*: *coi-xa*, *ser-ra*, *ròs-sec*, *dot-ze*, però no els dígrafs *ny* i *ll*: *Es-pa-nya*, *ca-lleu*. *i-xent*, *ser-ralada*, *mestres-sa*

66. Les lletres dels prefixos *an*, *con*, *en*, *in*, *des*, *ex*, *sub*, *trans*, no s'han de separar encara que segueisca vocal: *an-hidre*, *con-hort*, *in-apatència*, *sub-hasta*, *trans-atlàntic*.

67. Un mot és anomenat *agut*, *pla* o *esdrúixol* segons que la seua síl·laba tònica (sobre la qual es carrega la veu en pronunciar-la) siga l'última, la penúltima o l'antepenúltima.

Aguts: *medicinal*, *aniré*, *assaborir*, *grumoll*, *caduf*.

Plans: *metge*, *cànter*, *taula*, *cassola*, *dolmen*.

Esdrúixols: *metàfora*, *història*, *estúpida*, *dièresi*, *màquina*.

EXERCICIS

a) Copieu les paraules següents, separant-ne les síl·labes amb un guionet:

<i>boira</i>	<i>suïssa</i>	<i>pairal</i>	<i>taula</i>	<i>fetge</i>
<i>ingènua</i>	<i>emparrat</i>	<i>aiguamoll</i>	<i>delinqüència</i>	<i>cuetejar</i>
<i>esplaiar</i>	<i>encaixar</i>	<i>església</i>	<i>vaixell</i>	<i>pasqua</i>
<i>memòria</i>	<i>pronuncien</i>	<i>transacció</i>	<i>buit</i>	<i>subhasta</i>

b) Poseu les paraules següents en tres llistes : 1ª , agudes; 2ª , planes, i 3ª , esdrúixoles, separant-ne les síl·labes:

<i>pinzell</i>	<i>pissarra</i>	<i>polític</i>	<i>perpetuïtat</i>	<i>quaranta</i>
<i>pinyol</i>	<i>morter</i>	<i>butaca</i>	<i>fondària</i>	<i>esmoreïment</i>
<i>mànega</i>	<i>clavell</i>	<i>supremacia</i>	<i>desencisar</i>	<i>mil·límetre</i>
<i>espardenya</i>	<i>màquina</i>	<i>reverència</i>	<i>assassinava</i>	<i>història</i>

LECTURA

TEXT MODERN

*Sols voldria ser un moment,
ponent;
si el ponent té massa foc,
xaloc; S-E
per arribar més enjorn,
migjorn;
si el migjorn té massa sal,
mestral; N-O
per ser més fresquet i fi,
garbí; S-O
i si el garbí és massa lleig,
llebeig. S-O
Donaria un potosi
només per tornar-me, un poc,
ponent, migjorn o garbí,
llebeig, mestral o xaloc.*

Transcripció de
M. SANCHIS GUARNER

(Cançó valenciana en *Els Vents*.
Biblioteca Folklòrica Barcino.)

Lliçó X

ACCENTUACIÓ GRÀFICA

68. L'accent gràfic és de dues maneres: accent *greu* (*cantaràs*), que va d'esquerra a dreta sobre la vocal tònica. I accent *agut* (*música*), que va, sobre la vocal, de dreta a esquerra.

Quan la *a*, la *e* oberta i la *o* oberta s'han d'accentuar, ho hem de fer amb l'accent greu: *revàlida*, *Bèlgica*, *còpia*.

Quan la *u*, la *i*, la *e* tancada i la *o* tancada s'han d'accentuar, ho hem de fer amb l'accent agut: *únic*, *aní*, *correré*, *falcó*.

69. No totes les paraules s'accentuen gràficament. Duen accent gràfic:

a) Les *polisíl·labes agudes* que acaben en alguna de les dotze terminacions següents: *a, e, i, o, u, as, es, is, os, en, in*, en què la *i* o la *u* no formen part d'un diftong.

EXEMPLES: *Anirà, vindré, torní, balcó, algú, fugiràs, cafés, pastís, capciós, pallús, encén, Berlín*. Però *esglai, torneu*.

b) Les *planes* que no acaben en les dotze terminacions dites.

EXEMPLES: *Cònsol, epíleg, exàmens, paràgraf, passaríeu*.

c) Totes les paraules *esdrúixoles*.

EXEMPLES: *Hipòtesi, fàbrica, clemència*.

EXERCICIS

a) Feu dues llistes de tots els mots aguts que figuren en la llista següent: una de mots aguts amb accent gràfic, i una altra de mots aguts sense accent gràfic.

<i>futur</i>	<i>mànc</i>	<i>Ramon</i>	<i>afllició</i>	<i>demència</i>
<i>cànter</i>	<i>pujol</i>	<i>titot</i>	<i>aniràs</i>	<i>àrab</i>
<i>feliç</i>	<i>silenciós</i>	<i>cantarà</i>	<i>passadís</i>	<i>camí</i>
<i>humit</i>	<i>costa</i>	<i>cantaran</i>	<i>corcó</i>	<i>camins</i>
<i>capsa</i>	<i>vila</i>	<i>vestia</i>	<i>aconsolar</i>	<i>sabó</i>
<i>veïnat</i>	<i>llençol</i>	<i>bèstia</i>	<i>grandiós</i>	<i>cadàver</i>

b) Feu dues llistes de tots els mots plans que figuren en la llista anterior: una de mots plans amb accent gràfic, i una altra de mots plans sense accent gràfic.

c) Feu una llista de tots els mots esdrúixols que figuren en la llista anterior.

Lliçó XI

ACCENTUACIÓ GRÀFICA (CONTINUACIÓ)

70. Ultra les paraules indicades en les regles anteriors (vegeu Lliçó X), s'accentuen les següents, no compreses en les regles, per tal que la significació de les quals no siga confosa amb les mateixes paraules no accentuades.

Bé; plu., *béns* (cast., *bien*).

Bóta; plu., *bótes* (cast., *tonel*).

Cós; plu., *cóssos* (cast., *carrera*).

Déu; plu., *déus* (cast., *Dios*).

Dóna; plu., *dónes* (del verb *donar*).

És (del verb *ésser* o *ser*).

Féu (forma del perfet del verb *fer*).

Fón (del verb *ésser* o *ser*).

Fóra (del verb *ésser* o *ser*).

Jóc; plu., *jòcs* (sinònim de *joquer*).

Mà (cast., *mano*).

Més (adverbi; cast., *más*).

Mèu; plu., *mèus* (sinònim de *miol*).

Mòlt, *mòlta* (del verb *molde*).

Món (cast., *mundo*).

Móra; plu., *móres* (nom de fruita).

Nét, *néta* (cast., *nieto*).

Nós (pronon fort: *vingueu amb nós*).

Ós; plu., *óssos* (cast., *oso*).

Pèl; plu., *pèls* (cast., *pelo*).

Què (pronon interrogatiu i relatiu darrere preposició).

Sé (del verb *saber*).

Séu; plu., *séus* (cast., *sebo*).

Sí (adverbi afirmatiu).

Sóc (del verb *ésser* o *ser*).

Sòl; plu., *sòls*, *entresòl* (cast., *suelo*, *entresuelo*).

Són (del verb *ésser* o *ser*).

Té (del verb *tenir* o *tindre*).

Ús (substantiu; cast., *uso*).

Véns, *vénen* (del verb *venir* o *vindre*).

*arragada a peu o cavall
per guanyar un premi*

crit del gat

crit fos

veu). *Véu* (perfet del verb *veure* o *vore*; però no en el present d'indicatiu que és

Vés (del verb *anar*).

Vós (pronom personal fort: *us vull a vós*).

EXERCICIS

Escriviu les frases següents fixant-vos en la significació dels mots que no van en cursiva i imposant-los l'accent quan calga.

1. *El pastor porta el be a la carnisseria.*
2. *Els homes més valents són ací.*
3. *El boter calça unes botes noves.*
4. *Ahir sabies bé la lliçó.*
5. *Demà baratarem la bóta del vi novell per una bóta més gran.*
6. *El corredor Nurmi ha guanyat el cós internacional.*
7. *Té tot el cos mullat.*
8. *La meua dona no dóna prou almoines.*
9. *A les deu eixirà el correu.*
10. *Perquè vingues tu aniré jo també.*
11. *Tocarà la campana en alçar a Déu.*
12. *Ell em deu deu pessetes.*
13. *Què volies tu?*
14. *El cacic em feu una mala passada.*
15. *Dóna la mà als amics.*
16. *El joc de pilota no va bé.*
17. *Per ací es diu que l'Ambrosi és molt bo.*
18. *Si no fóra per mirar, us llançava fora del saló.*
19. *A vós no us he de dir si podeu anar a collir plàtans.*
20. *Nò digueu ni sí ni no fins a saber la veritat.*
21. *Ma germana és morta ja.*
22. *El mes de juliol sol fer molta calor.*
23. *El meu gat no fa ni un mèu.*
24. *Sóc molt content perquè he molt el meu blat.*
25. *Mon cosí ha corregut molt de món.*
26. *He vist una mora que ven móres d'esbarzer.*
27. *El nét de Maria és un jove que sempre va net.*
28. *A l'ós del parc li van llançar un os de gallina.*
29. *Aquest jove no té pèl de barba.*
30. *Jo sóc dels qui fan i venen socs.*
31. *Gita't al sòl i prendràs bé el sol.*
32. *Vens molt d'arròs perquè vens a comprar-lo a València.*
33. *Vés a Xàtiva i torna'n quan pugues.*
34. *Vós no sabeu distingir els bons dels dolents.*
35. *Em dóna un pom de flors.*

36. *Semblava sa i té poca salut; sa germana tampoc no en té molta pel que es veu.*
37. *Pren-te el te o el café, si vols.*
38. *Sí que s'ha ficat al sí el paper net.*

LECTURA

TEXT MODERN

La barraca valenciana, amb l'umbracle de la parra davantera a manera de pòrtic per a arrecerar-s'hi de la violència del sol, amb la seua sala d'estar proveïda d'una xemeneia només per a la calefacció, amb el seu corral amb els testos de flors i de plantes ornamentals i els animals domèstics, i amb l'estable apartat del lloc de les persones, comprén tantes comoditats, que arriba a representar un tipus de casa rural relativament perfeccionat. Les justes dimensions dels murs, gruixuts i baixos a causa del sol, la impermeabilitat consistent de la coberta de joncs, la seua orientació cap a l'est devers els vents favorables, el net emblanquinament total, exterior i interior, són intel·ligents i senzilles solucions racionalitzades dels problemes de construcció amb materials que el llaurador pot abastar fàcilment en el seu hàbitat.

Per la seua simplicitat d'elements, pel seu primitivisme i ensems refinament, i sobretot, pel seu ajustat encabiment en el paisatge, per la seua adaptació absoluta al medi ambient, la barraca ha estat convertida en símbol, no solament de l'arquitectura popular, sinó encara de tota l'etnografia valenciana i, fins i tot per alguns, de València mateixa.

MANUEL SANCHIS GUARNER

(Editorial Barcino, 1957.)

Llicó XII

ÚS DE LA DIÈRESI

71. Els dos punts que s'escriuen damunt la *u* per indicar que aquesta vocal no és muda, formen el signe anomenat *dièresi*.

EXEMPLES: *Següent, ambigüitat, qüestió.* *obsequent = uniuo*

Si en les combinacions *ue* i *ui* darrere *g* o *q* no hi ha *dièresi*, la *u* és muda i, per tant, no es pronuncia.

EXEMPLES: *Guerra, quinqué.*

72. Escrivim també *dièresi* damunt la *i* o la *u* quan van entre vocals i no actuen com a consonants, i quan no formen diftong amb la vocal anterior (en cas de no portar accent gràfic).

EXEMPLES: *Agraïa, veïna, oïm, diürn.*

Però escriurem: *beneïem, beneïeu, veí, beneís, beneïrem, beneïreu, defíc.*

73. No porten *dièresi* els sufixos *-isme, -ista*.

EXEMPLES: *Altruisme, egoïsta.*

74. En els verbs de la tercera conjugació en els quals la darrera lletra radical siga una vocal, les terminacions acabades en *i* són escrites amb una *dièresi* sobre aquesta lletra, llevat d'aquelles formes en què la *i* és escrita *í*, com *agraïem, agraïeu, agraí*, etc.

Així, porten *dièresi*:

Present d'indicatiu: *Agraïsc, agraïxes, agraïx, agraïm, agraïu, agraïxen.*

Present de subjuntiu: *Agraïska, agraïskues, agraïska, agraïm, agraïu, agraïsqnen.*

Imperatiu: *Agraïx, agraïm, agraïu.*

Imperfet d'indicatiu: *Agraïa, agraïes, agraïa, agraïen.*

Imperfet de subjuntiu: *Agraïra* (però *agraís*), *agraïres* o *agraïsses*; *agraïra* (però *agraís*), *agraïren* o *agraïssen*.

Perfet d'indicatiu: *Agraïres, agraïren.*

Participi passat: *Agraït, agraïda, agraïts, agraïdes.*

No porten *dièresi* per excepció: L'infinitiu: *agrair*. El gerundi: *agraint*. El futur: *agrairé, agraïràs*, etc. I el condicional: *agraïria, agraïries*, etc.

75. No porten *dièresi* les paraules formades amb prefixos.

EXEMPLES: *Coincidència, reunió, autointoxicar, contraindicació.* (Però escriurem *reïx*, de *reïxir*; i *reüll*, de *reüllar*.)

76. No porten *dièresi* les terminacions llatines *-um* i *-us*.

EXEMPLES: *Harmònium, Pius.*

occidre = gre amata

que procura la intervenció divina
occidre d'un déu, especialment els jueus que erenificaven Jesús

EXERCICIS

a) Feu dues llistes dels mots següents, fixant-vos detingudament en llur ortografia. Una de mots amb accent gràfic, i una altra de mots amb dièresi:

suís	genuí	traduïble	deífic	oït
suïssos	veïna	continuïtat	deïcida	oïeu
traïció	veí	diürnal	sarraí	lingüïsta
país	raïm	lluïssor	sarraïna	qüestió
paül	atribuïa	agraïes	genuïna	freqüent
veníeu	heroïna	agraïem	enroïnar	obliquïtat

que realment és el caràcter que representa

b) Poseu en els blancs dels mots següents, i, ï o í, segons corresponga:

Enviada dels desert d'Arabia, sur en àrab, mahometà

TRADUIR

Gerundi: *Tradu.nt.*

Present d'indicatiu: *Tradu.sc, tradu.xes, tradu.x; tradu.m, tradu.u, tradu.xen.*

Present de subjuntiu: *tradu.sca, tradu.sques, tradu.sca; tradu.m, tradu.u, tradu.squen.*

Imperatiu: *tradu.x, tradu.m, tradu.u.*

Imperfet d'indicatiu: *Tradu.a, tradu.es, tradu.a; tradu.em, tradu.eu, tradu.en.*

Imperfet de subjuntiu: *Tradu.ra, o tradu.s, tradu.res o tradu.sses, tradu.ra o tradu.s; tradu.rem o tradu.ssem, tradu.reu o tradu.sseu, tradu.ren o tradu.ssen.*

Perfet d'indicatiu: *Tradu., tradu.res, tradu.; tradu.rem, tradu.reu, tradu.ren.*

Futur: *Tradu.ré, tradu.ràs, tradu.rà; tradu.rem, tradu.reu, tradu.ran.*

Condicional: *Tradu.ria, tradu.ries, tradu.ria; tradu.riem, tradu.rieu, tradu.rien.*

Participi passat: *Tradu.t, tradu.da; tradu.ts, tradu.des.*

LECTURA

TEXT MODERN

El palau on es varen establir els Ducs era una residència històrica. El rei mahometà de València, conegut pel nom d'Àli-Bufat-Mulei, tenia a la vora del riu Túria una finca de plaer, on el rei cristià en Jaume el Conqueridor va instal·lar un dels seus campaments quan assetjava la urbs tan cobejada. I, en possessionar-se definitivament d'aquesta l'any 1238, es reservà per a ell i pels que el succeïren aquella casa amb hort, la qual, per la funció castrense acomplida, fou anomenada del Rahal, per bé que posteriorment la prosòdia més fàcil haja convertit el mot esmentat en Real (no Reial), canvi consolidat en castellà pel fet coincident que l'indret era residència dels reis.

FRANCESC ALMELA I VIVES

(Sicània, 1958.)

Lliçó XIII

LA TERMINACIÓ DELS ADJECTIUS

77. En el nostre parlar hi ha adjectius terminats en *a* (*idiota, agrícola, hipòcrita*) que són aplicats als substantius masculins i als femenins indistintament (*home idiota, dona idiota*). I adjectius terminats en *e* (*insigne, fúnebre, jove*) que són aplicats també als substantius masculins i als femenins indistintament (*home insigne, dona insigne*). Són els adjectius d'una sola terminació.

Hi ha adjectius terminats en *e* que en ser aplicats a un substantiu femení canvien la *e* en *a* (raïm *agre*, poma *agra*; carrer *ample*, plaça *ampla*).

També hi ha adjectius que terminen en consonant (*dolç, net, roig*), però en aplicarlos a un substantiu femení canvien la terminació (fruit *dolç*, taronja *dolça*; home *net*, dona *neta*; pèl *roig*, tela *roja*).

Hi ha, doncs, adjectius d'una i de dues terminacions.

78. Són adjectius d'una terminació quasi bé tots els que terminen en *e* (*amable, bilingüe, cèlebre*). N'hi ha que terminen en *a* i també són d'una sola terminació (*agrícola, belga, indígena*).

79. Són de dues terminacions els acabats en *-te* (*exacte, exacta*). Els acabats en *-pte* (*apte, apta*). Els acabats en *-gne* (*digne, digna*), llevat *insigne*.

També són de dues terminacions, entre altres, els següents adjectius: *agre, altre, ample, aspre, còmode, culte, destre*. . ., els femenins dels quals fan: *agra, altra, ampla, aspra, còmoda, culta, destra*. . .

80. Cal tindre present que si bé generalment es corresponen les dues categories d'adjectius en castellà i en valencià, hi ha, però, algunes excepcions:

a) Adjectius que en valencià són de dues terminacions i que en castellà sols en tenen una: *agrest, calent, cortés, covard, dolç, ferm, fort, gris, inert, pobre, trist, verd*.

b) El mot *rude* és d'una terminació en valencià i de dues en castellà.

EXERCICI

Aplicueu els adjectius següents a un nom masculí i a un de femení:

<i>pobre</i>	- <i>il·lustre</i>	- <i>feble</i>	<i>magre</i>	- <i>rude</i>
○ - <i>exsangüe</i>	<i>digne</i>	<i>inepte</i>	<i>dolç</i>	<i>corrupte</i>
<i>apte</i>	- <i>indemne</i> x	<i>tendre</i>	<i>sec</i>	- <i>alegre</i>
<i>rèprobe</i>	- <i>noble</i>	- <i>estimable</i>	- <i>vaga</i>	- <i>idòlatra</i>
<i>benigne</i>	- <i>simple</i>	- <i>soluble</i>	- <i>fúnebre</i>	- <i>nòmada</i>
<i>sinistre</i>	- <i>agrícola</i>	<i>pulcre</i>	- <i>jove</i>	- <i>idiota</i>

x que no ha sofert d'ang
 ○ mancat de sang, que ha perdut molta sang
 — proporcionat al mèrit o a la culpa

MODELS:

home *pobre*
dona *pobra*
home *net*
dona *neta*

home —————> *cèlebre*
dona —————>
home —————> *jove*
dona —————>

LECTURA

TEXT MODERN

La tardor al meu poble s'emporta tantes de coses i tanta de gent que és per a mi l'època de l'any més desconhortadora. Pertot arreu ressonen tristos adéus.

Els estudiants prenen comiat de llurs famílies per marxar a ciutat, a la freda reclusió de les aules, després d'haver-se amerat de sol, de llibertat i d'alegria durant les vacances. Ah, que de pressa ha pasat el bon temps! Adéu, simpàtics jovenets, adéu!...

Els estiuejants, que animaven la nostra marina amb llurs figures aristocràtiques, amb llurs vestits vaporosos, amb llurs violades ombrelles, que s'obrien com grosses flors sobre les platges lluminoses, se'n van cap a la gran urbs il·lunyana. Cada dia en passen tartanades, i els nostres carrers van restant més i més deserts. Adéu, adéu!... Tal volta una fulla seca s'atura, palpitant, sobre els vidres de la meva finestra, i, terrosa i balba com una mà de mort, tusta amb tremoloses extremituds... trap, trap... Adéu, adéu!

L'estiu agonitza i cada fulla que cau i voleia davant meu me sembla una de les seves mans que em saluda melangiosament. Ah, tinc una por del fred i de les llargues nits! Se'n va l'estació joiosa que amb ses miriades de mans verdes aplaudia les glòries del sol, se'n va l'estació piadosa, benvolguda dels vellets i dels malalts. Adéu, adéu!... El vent corna sota el ràfec de la meva teulada, dins els nius buits de les orenetes; i les orenetes s'allunyen amb vol aterrit a través de la boira baixa, amb una xiscladissa llòbrega. Adéu, adéu, adéu!...

Certament, la tardor és el temps dels tristos adéus.

JOAQUIM RUYRA

(Biblioteca Selecta, 1947.)

mitjà hora
que escriuça

Lliçó XIV

ÚS DE L'APÒSTROF

81. Els articles *el* i *la* quan van davant una paraula que comence en vocal o *h* es reduïxen a *l'* (ço és, perden la vocal i és substituïda per un apòstrof [']).

EXEMPLES: *L'arbre, l'egua, l'hora, l'ungla. l'animal, l'aigua*

Però davant paraules femenines que comencen en *i* o *u* febles, ço és, que no porten accent tònic, ha d'usar-se l'article *la* sense apòstrof.

EXEMPLES: *La idea, la història, la unió, la humanitat.*

Noteu com en aquests exemples la veu no es carrega ni en la *i* ni en la *u* inicials.

Formen excepció les tres paraules següents: *host, ira, una* (quan *una* és substantiu—hora del rellotge—), que sempre porten l'article *la*, sense apòstrof, per exigències de pronúncia.

EXEMPLES: *La host del rei; la ira l'encega; la una de la nit.*

82. Les contraccions *del* (*de* + *el*) i *al* (*a* + *el*) es descomponen quan van davant una paraula que comence en vocal o *h*. Escriurem: no *del amo*, sinó *de l'amo*; no *al arbre*, sinó *a l'arbre*; no *al home*, sinó *a l'home*.

83. La preposició *de* es transforma en *d'* quan va davant una paraula que comence en vocal o *h*.

EXEMPLES: *D'home, d'ara, d'àliga, d'història.*

EXERCICIS

a) Poseu davant cada una de les paraules següents l'article corresponent (*el, la, l'*):

<i>riu</i>	<i>escola</i>	<i>unitat</i>	<i>humanitat</i>	<i>il·lusió</i>
<i>casa</i>	<i>avi</i>	<i>ús</i>	<i>universitat</i>	<i>uniforme</i>
<i>hort</i>	<i>ira</i>	<i>intel·ligència</i>	<i>olla</i>	<i>orgue</i>
<i>Índia</i>	<i>os</i>	<i>aigua</i>	<i>ull</i>	<i>Isabel</i>
<i>hindú</i>	<i>odi</i>	<i>hisenda</i>	<i>taula</i>	<i>ombra</i>
<i>hora</i>	<i>illa</i>	<i>hòstia</i>	<i>host</i>	<i>hulla</i>

b) Copieu les frases següents, substituint els punts amb *el, la, l', d'*, segons calga:

1. *El home del sac.*
2. *La casa . . . dels sorolls.*
3. *Raig . . . d'aigua.*
4. *Una arrova . . . d'oli.*
5. *El sant de . . . amic.*

6. *L'oroneta de plata.*
7. *... Universitat de València.*
8. *Es prenia un got ... orxata.*
9. *Vingué a ... una del matí.*
10. *No estime ni ... una ni ... altra.*
11. *La pols de ... era.*
12. *... Història ... Egipte.*
13. *Els misteris de ... Índia.*
14. *Els drames ... aire.*
15. *... intel·ligència entre obrers i patrons.*
16. *... unió fa la força.*
17. *... hora ... anar a ... aigua.*
18. *... Himne de ... Exposició.*
19. *... òbila no es xupla ... oli.*
20. *... host del rei En Jaume.*
21. *... ira li encega ... intel·lecte.*
22. *... humitat rovella el ferro.*
23. *Els furs de ... home.*
24. *... inutilitat de ... armament antic.*

LECTURA

TEXT MODERN

Tot era alegria i treball joiós. Grinyolaven els carros pels camins; bandes de xics dardaven pels camps o feien cabrioles per les eres, pensant en les coques de blat novell, en la vida d'abundor i satisfacció que començava a les barraques en omplir-se el graner; i fins els vells rossins mostraven els ulls alegres i marxaven més lleugers, com encoratjats per l'olor dels munts de palla que, lentament, com un riu d'or, s'esmunyirien per llurs estables en el decurs de l'any.

El diner, captiu en els "estudis" durant l'hivern, amagat a l'arca o al fons d'una mitja, començava a circular per l'horta. Cap al tard de cada dia s'omplien les tavernes d'homes vermells i envernissats pel sol, amb la forta camisa suada, que parlaven de la collita i del pagament de Sant Joan, la mitja anyada que calia lliurar als amos de la terra.

V. BLASCO IBÀÑEZ

Traducció de *La Barraca*, de MIQUEL DURAN DE VALÈNCIA.
(Edicions Mentora, 1927.)

Lliçó XV

ÚS DE B – P

84. En principi de paraula s'escriuen amb *b* i no amb *p* les síl·labes *ab*, *ob* i *sub*, i s'escriu amb *p* la síl·laba *cap*.

EXEMPLES: *Abdomen*, *abjecció*, *absència*, *abstracte*, *abscissa*, *absurd*; *objecte*, *obscur*, *obtindre*, *obcecació*, *subdivisió*, *subjecte*, *submergir*, *subsistir*, *substància*, *subterfugi*, *subvenció*; *cap*, *capçal*, *capficar*, *capgirar*, *captar*, *captivar*, *captindre*.

EXCEPCIONS: *Apte*, *optar*, *opció*, *òptic*, *òptim*; *cabdal*, *cabdell*, *cabdill*. Tant la regla com les excepcions s'estenen als composts i als derivats (de *substància*, *insubstancial*; de *cabdell*, *cabdellar*).

85. Enmig de paraula s'escriu generalment *p* davant les lletres *t*, *c*, *s* o *n*, i s'escriu *b* davant *d*.

EXEMPLES: *Acceptar*, *precepte*, *adoptar*; *inèpcia*, *adopció*, *erupció*; *catalèpsia*, *eclipsi*, *copsar*; *hipnòtic*; *hebdomadari*, *molibdén*.

Són excepcions: *Dissabte*, *dubte*, *sobte*.

86. En fi de paraula, darrere vocal, s'escriu generalment *p*.

EXEMPLES: *Cap*, *tip*, *escup*, *llop*, *rep*, *cup* (= recipient).

Són excepcions les paraules terminades en *fob*, com *hidròfob*; les terminades en *síl·lab*, com *monosíl·lab*; i les paraules *adob*, *aljub*, *àrab*, *baobab*, *gàlib*, *nàbab*, *tub* i *cub* (= hexàedre).

87. En fi de paraula, darrere consonant, s'escriu *b* en les paraules els femenins o derivats de les quals porten *b*; i s'escriu *p* en aquelles els femenins o derivats de les quals porten *p*.

EXEMPLES: *Calb* (*calba*), *destorb* (*destorbar*), *corb* (*corbera*), *tomb* (*tombar*), *llamp* (*llampegar*), *palp* (*palpar*).

88. S'escriu amb *b* la preposició *amb*.

EXERCICIS

a) Copieu les frases següents, substituint els punts amb *p* o *b*, segons corresponga:

1. *Aquell rei a.dicà la corona.*
2. *Era un tema tan a.stracte, que quasi era a.surd estudiar-lo.*
3. *L'a.sència de beguda ens féu pensar en una reunió d'a.stemis.*
4. *És un su.jecte sense su.stància.*
5. *El ca.dill o.tà per ca.tindre's.*

6. *No féu cap ade.te.*
7. *El su.mari es su.mergi' en un moment.*
8. *Ca.tiva la seua o.stinació.*
9. *No hi havia o.stacle que ell no salvara.*
10. *De so.te li vingueren els du.tes.*
11. *El volcà és en eru.ció.*
12. *El dissa.te et comprarem un ca.dell de fil.*
13. *Ca.girava la conversa, aportant su.terfugis.*
14. *L'ado.ció de l'infant es féu sense o.stacles.*
15. *Ens farà l'o.sequi de dir-nos què ha o.servat durant l'ecli.si de sol.*

b) Copieu les paraules següents, destriant-les en quatre llistes.

1. Acabades en *p* darrere vocal (exemple: *rep*).
2. Acabades en *p* darrere consonant (exemple: *llamp*).
3. Acabades en *b* darrere vocal (exemple: *àrab*).
4. Acabades en *b* darrere consonant (exemple: *corb*).

Destorb, tomb, filàntrop, hidròfob, bulb, orb, adob, xarop, tub, palp, cub, romp, corb, calb, xop, alarb, estrep, serp, torb, rep, rumb, llamp, balb, grup, àrab, esclop, cap, cop, tip, colp, sap, escup, cup, trisi·lab, baobab, aljub, cep.

LECTURA

TEXT MODERN

Passejant per aquests intricats carrers, tan aviat us trobeu a l'alçada dels teulats com veïeu la sensació de baixar sota terra. De vegades, per a mirar un terrat, heu d'abaixar la vista; altres vegades, per a trobar la porta d'una casa, heu d'aixecar la vista al cel. Fa l'efecte que, a les cases, tant s'hi pot entrar per les golfes com pel celler. Tot això fa un agombolament urbà diversíssim, d'una gràcia i d'una vivacitat fascinadora. Potser a la llarga això de viure com damunt els platets d'unes balances que pugen i baixen constantment resulta una mica fatigós. Una cosa em sembla, però, indiscutible: aquesta part de Lisboa és precisament la que no es troba enlloc més, la que no es pot improvisar en fred, el que Lisboa té i mils d'altres ciutats no podran tenir mai.

JOSEP PLA

(Editorial Selecta, 1951.)

(1) de estratègia militar

2 mar

3 teixit animal elàstic que es am
verteix en os.

4 Tribunal suprem de l'antiga
Atenes

Lliçó XVI

ÚS DE G - C

89. Enmig de paraula s'escriu *c* davant *c*, *t*, *s* o *z*.

EXEMPLES: *Acció*, *tacte*, *dacsà*, *èczema*.

90. Enmig de paraula s'escriu *g* davant *m*, *n*, *d* o *g*.

EXEMPLES: *Augment*, *sagnar*, *Magdalena*, *suggerir*.

Són excepcions: *Dracma*, *aràcnid*, *estricnina*, *tècnic*, *anècdota*, *sinècdoque*.

91. En fi de paraula s'escriu *c* darrere vocal.

EXEMPLES: *Drac*, *rec*, (= cast., *acequia*), *escric*, *sóc*, *poruc*, *estómac*, *préssec*, *únic*, *equivoc* (= cast., *equivoco*), *equivoc* (= cast., *equivocación*).

Però s'escriuen amb *g* final darrere vocal les paraules que terminen: en-*fag*, com *sarcòfag*; en-*fug*, com *centrifug*; en-*leg*, com *pròleg*; i les paraules següents, que també són excepció: *demagog*, *pedagog*, *estrateg*, *nàufag*, *pèlag*, *cartílag*, *areòpag*, *pròdig*, *zig-zag*, *reg* (= cast., *riego*).

92. En fi de paraula darrere consonant s'escriu *c* o *g* segons l'escriptura d'altres paraules de la mateixa família.

EXEMPLES: *Blanc* (*blanca*), *corc* (*corcar*), *fosc* (*fosca*), *arc* (*arcada*), *desfalc* (*desfalcar*).

Sang (*sangonós*), *llarg* (*llarga*), *alberg* (*albergar*), *dramaturg* (*dramatúrgia*), *dring* (*dringar*).

93. S'escriu amb *c* la primera persona del present d'indicatiu.

EXEMPLES: *Prenc*, *venc*, *fonc*, *entenc*. *ofenc*, *serveisc*, *escric*, *bec*, *viisc*

EXERCICIS

a) Copieu les frases següents, omplint els buits amb aquestes paraules:

Accent, *occident*, *pacte*, *exacte*, *sacsó*, *facsimil*, *eczematós*, *diafragma*, *pigmeu*, *cognom*, *magnòlia*, *tècnic*, *estricnina*, *dracma*, *maragda*, *amígdals*, *anecdolari*, *suggestiu*, *públic*, *desfalc*, *arc*, *blanc*, *fosc*, *amarg*, *taumaturg*, *fang*, *zoòfag*, *febrífug*, *demagog*, *anàleg*, *castic*, *pedagog*, *pròdig*, *nàufag*.

1. *Com ha plogut hi ha molt de . . .*
2. *Els enemics firmaren un . . . de pau.*
3. *El sol es pon per . . .*
4. *Ha vingut un . . . a muntar la màquina.*
5. *El gos morí perquè li donaren . . .*

- 2 adj. que valen de
matèries animals

6. *El . . . d'esta màquina de retratar és molt bo.*
7. *El qui practica la demagògia és un . . .*
8. *El lladre trindrà el seu . . .*
9. *Encén el llum, que s'ha fet . . .*
10. *La nostra revista reproduïx en . . . una obra antiga.*
11. *Es . . . perdre un fill.*
12. *Té un anell amb una pedra que es diu . . .*
13. *El . . . aplaudí la comèdia.*
14. *Ha tornat a casa el fill . . .*
15. *El paper . . . és bo per a escriure.*
16. *Visitarem l' . . . de Cabanes.*
17. *El compte és . . .*
18. *Pestalozzi és un gran . . .*
19. *L' . . . s'ha de curar l'èczema.*
20. *La . . . és una flor blanca.*
21. *De nom és Antoni i de . . . Montblanc.*
22. *És tan baixet que bé se li pot dir. . .*
23. *La . . . és una moneda antiga.*
24. *Ha volgut operar-se les . . .*
25. *El banc té un . . . de tres mil pessetes.*
26. *Fra Vicent Ferrer era . . .*
27. *El . . . pogué guanyar la platja.*
28. *El que tu em dius és . . . al que ella em digué.*
29. *Sap tantes anècdotes que farà un . . .*
30. *El seu caràcter és molt. . .*
31. *Aquest insecte, com no menja si no són matèries animals, es diu. . .*
32. *Un medicament . . . perquè lleva la febre.*
33. *Te l' . . . dels francesos.*
34. *La camisa té un . . . damunt el colze.*

b) Copieu les frases següents, substituint els punts amb g o c, segons calga:

1. *En veure san. tota s'esglaia.*
2. *Du un doble. als pantalons.*
3. *Volia regar i no trobava re..*
4. *Ja he fet el seu encàrre..*
5. *És més amar. que la fel.*
6. *El llampe. m'encegà.*
7. *Entenc que ell és un sacríle..*
8. *El carrer fa un zi.-za..*
9. *L'antropòfa. es menja la carn humana.*
10. *Ha publicat el catàle. de l'Exposició.*
11. *El dramatur. estrenà un drama titulat "La dra.ma".*
12. *El geòle. estudia la comarca.*

Lliçó XVII

ÚS DE D – T

94. En principi de paraula i davant consonant s'escriu amb *d* la síl·laba *ad*.

EXEMPLES: *Addició, adjudicar, admirar, adscriure, adverbi, advocat.*

EXCEPCIONS: *Atlas, atlàntic, atleta, atmosfera.*

95. Si la paraula no comença per *ad*, generalment s'escriu amb *t*.

EXEMPLES: *Viatge, platja, ritme, ètnic, potser, tatxar, guitza.*

EXCEPCIÓ: *Cadmi.*

96. En fi de paraula s'escriu, per regla general, *t*.

EXEMPLES: *Prat, malalt, art, elegant, rebost, pretext.*

EXCEPCIONS:

a) S'escriuen amb *d*, darrere consonant, aquelles paraules els femenins i els derivats de les quals presenten una *d*: *bastard (bastarda), verd (verda), record (recordar).*

b) S'escriuen amb *d*, darrere vocal, les paraules planes els femenins i derivats de les quals porten una *d*: *àcid (àcida), òxid (oxidar).*

c) S'escriuen amb *d*, darrere vocal, les paraules femenines que terminen en *-etud* i *-itud*.

EXEMPLES: *Quietud, sol·licitud, plenitud, inquietud, desuetud.*

Noteu que la paraula *gran* no porta *d* final, no obstant *grandària, engrandir*.

EXERCICIS

a) Escriviu els primitius o les formes simples que acaben en *d* o *t* i destrieu-los en dues llistes: una, les que acaben en *d*, i l'altra, les que acaben en *t*:

<i>bastardia</i>	<i>elegància</i>	<i>vagabundatge</i>	<i>altesa</i>	<i>empeltar</i>
<i>lluenter</i>	<i>tumultuós</i>	<i>estupendíssim</i>	<i>rotunditat</i>	<i>santíssim</i>
<i>fonteta</i>	<i>artifici</i>	<i>textual</i>	<i>pontet</i>	<i>acordar</i>
<i>oxidació</i>	<i>ajustar</i>	<i>reverenda</i>	<i>fluïdesa</i>	<i>càndida</i>
<i>caldejar</i>	<i>tardar</i>	<i>praderia</i>	<i>nebodet</i>	<i>evidència</i>
<i>educanda</i>	<i>fecunda</i>	<i>malaltia</i>	<i>profunditat</i>	<i>retrogradar</i>

Així: *Bastardia: bastard. Lluenter: lluent.*

b) Copieu les següents frases, substituint els punts amb *d* o *t*, segons calga:

1. *L'a.leta farà una exhibició.*

2. *A.mire l'a.vocat senyor X.*
3. *Do.zena de frare.*
4. *El ver. del pra. és estupen..*
5. *És un matrimoni fecun..*
6. *Volia portar estendar..*
7. *Està sor. com una rella.*
8. *El seu recor. ens ompli la vida.*
9. *Baixa molta aigua per l'assu..*
10. *En la resta hi ha minuen. i subtrahen..*
11. *Aquest refresc està àci..*
12. *La taràntula és un aràcni..*
13. *Suècia és al nor., i Grècia al su..*
14. *Està fent-se massa tar..*
15. *El car. és punxegut.*
16. *Entre les roses hi ha un nar..*
17. *Com és bastar. tots li diuen bor..*
18. *Es posà a babor. de la barca, i a estribor. després.*

LECTURA

TEXT MODERN

*Per una vela en el mar blau
daria un ceptre;
per una vela en el mar blau,
ceptre i palau.*

*Per l'ala lleu d'una virtut
mon goig daria,
i el tros que em resta, mig romput,
de joventut.*

*Per una flor de romaní
l'amor daria;
per una flor de romaní
l'amor doní.*

JOSEP CARNER

(Col·lecció Popular Barcino.)

Lliçó XVIII

ÚS DE B – V

97. Davant *l* i *r* s'escriu sempre *b*.

EXEMPLES: *Blau, problema, sublim, braç, pobre, cobrir.*

98. Dins les diferents formes d'una mateixa paraula i dins les paraules d'una mateixa família, a una *u* correspon una *v*: *nou: nòva, novell, renovar; blau: blava, blavor, emblavir, blavejar*. I a una *b* o una *p* correspon una *b*. *Corb: corba, encorbar; llop: lloba, llobet*. Cal notar que dins aquestes famílies de paraules hi ha algunes pseudo-derivades que trenquen la regla.

EXEMPLES: *Corba, però curvilini. Calb, però calvicie. Prova, però probables. Llaví, però labial.*

99. Si comparem el castellà amb el valencià trobem que, en general, a una *b* castellana correspon una *b* valenciana.

EXEMPLES: *Bueno, bo; bolsa, bossa; jabón, sabó.*

I que a una *v* castellana correspon una *v* valenciana.

EXEMPLES: *Vino, vi; viento, vent; favor, favor.*

Hi ha, però, excepcions, algunes de les quals anotem:

Abeto, avet; abortar, avortar; alcoba, alcova; baba, bava; carabela, caravel·la; caballo, cavall; Esteban, Esteve; nube, núvol; taberna, taverna; bóveda, volta.

I així també són excepcions:

Móvil, mòbil, automòbil, locomòbil; savia, saba; calvo, calb; convoy, comboi; desenvuelto, desimbolt; vaho, baf; verbena, berbena; verruga, berruga; viga, biga; volcar, bolcar.

En general, l'ús de *v* i *b* en la nostra llengua es basa en la pronunciació genuïna valenciana. Els naturals de la ciutat de València, que confonen *v* i *b*, deuen consultar un Diccionari autoritzat, però no fiar-se de l'ús castellà.

100. A la terminació verbal castellana *-aba* correspon la terminació valenciana *-ava*, o siga, totes les formes del pretèrit imperfecte d'indicatiu, dels verbs de la primera conjugació.

Parlava, parlaves, parlava, parlàvem, parlàveu, parlaven; passava, cantava, sopava, bolcava, estava, anava, mullava, trencava, esperava, etc.

EXERCICIS

a) Substitueix els punts dels mots següents amb *b* o *v*, segons calga:

be.edor	go.ern	lla.i	ja.elina	llepa.a
escri.int	sa.i	pa.elló	.ogar	casca.ell
ha.er	reno.ar	co.ard	gle.a	fila.a
plo.ia	dè.it	ad.ocat	ra.al	ba.ejar
sa.em	ca.aller	tra.a	canta.a	cantà.em
automò.il	recan.i	escri.ia	cur.ilini	cal.ície
alco.a	ne.a	ra.e	Còrdo.a	sa.iesa
sa.ut	re.entar	cor.	Ha.ana	es.elt

b) Copieu les frases següents, substituint els punts amb *b* o *v*, segons calga:

1. *Perquè sa.ia molt li dien el sa.i.*
2. *El cor. fa una cor.a.*
3. *Tenim vi no.ell.*
4. *Una estre.ada i el ca.all no es mo.ia.*
5. *La bla.or del cel tot ho embla.ia.*
6. *La flor de la .er.ena .a.eja en collir-la .erda.*
7. *La sa.a del pi.*
8. *Un .ermell pujat de to.*
9. *Re.entà una co.erta de l'automò.il.*
10. *Pinta.a unes ga.arres en el port.*
11. *Posa.a el casca.ell al gat.*
12. *El seu tre.all era d'esper.ilat.*
13. *Tenia un gra.at del segle XV.*
14. *La jove era es.elta i viva.*
15. *El go.emador és cordo.ès.*

LECTURA

TEXT MODERN

Ell la va fer seure sobre un tou d'herba que hi havia a l'ombra de les roques. –Tornaré de seguida–, va dir. Ella no va replicar ni li va tornar el somriure. Va restar allí amb les mans caigudes al seu davant, vençuda per tot d'emocions contradictòries. Li semblava que d'allò que tenia més necessitat, era de pensar.

Una vegada sola, però, fou incapaç de pensar res. El seu cervell no es prestava a jocs. Era una massa confusa que gairebé havia deixat de funcionar. Només era capaç del més elemental. Això és una pedra, i això terra, i això herba, li deia. I no res més.

MANUEL DE PEDROLO

(Col·lecció "Quart Creixent".)

Lliçó XIX

ÚS DE G – J

101. Davant *e* i *i* escriurem *g* i no *j*, per regla general.

EXEMPLES: *Gesta, gent, girar, Girona, geperut, sergent.*

Escrivim *rajar*, però *rages*; *viatjar*, però *viatges*; *jutjar*, però *jutge*; *penjar*, però *pen-
ges*; *enveja*, però *envegem*.

102. Davant *-ecc* i *-ect* escrivim *j*.

EXEMPLES: *Abjecció, subjecció, injecció, abjecte, projecte, adjectiu.*

103. Escrivim *j* en les paraules següents:

Jeia, jeure, jerarquia, jeroglífic, jersei, majestat. . .

104. Escrivim *j* en alguns noms propis i en llurs derivats.

EXEMPLES: *Jesús (jesuïta), Jeroni, Jeremies (jeremiada), Jerusalem, Jehovà.*

EXERCICIS

a) Substitueu els punts amb *g, j, tg, tj*, segons calga:

<i>.elatina</i>	<i>hidro.en</i>	<i>llepole.ar</i>	<i>planta.e</i>	<i>.eniva</i>
<i>.eladora</i>	<i>me.e</i>	<i>.eremiada</i>	<i>.esuític</i>	<i>.in.ol</i>
<i>.ipó</i>	<i>.emec</i>	<i>presta.e</i>	<i>men.ívol</i>	<i>en.inyer</i>
<i>.irafa</i>	<i>.elor</i>	<i>va.a</i>	<i>.ubilació</i>	<i>le.ítim</i>
<i>.erra</i>	<i>passe.em</i>	<i>ma.estuós</i>	<i>.uliol</i>	<i>taron.er</i>
<i>.eràrquic</i>	<i>.eneral</i>	<i>lle.or</i>	<i>.ardí</i>	<i>plu.a</i>

b) Copieu les frases següents, substituint els punts com en l'exercici anterior:

1. *El me.e curava una malalta.*
2. *Re.irà fins l'alcova.*
3. *L'astròleg explicava una lliçó d'astrolo.ia.*
4. *La neuràl.ia no el deixa viure.*
5. *Amb aquest ob.ecte aniràs on voldràs.*
6. *Està sub.ecte a revisió.*
7. *La sub.ecció no li prova.*
8. *Ha caigut en la més baixa ab.ecció.*
9. *Els via.es són cars.*
10. *Hi ha un .esuïta .ironí.*

11. *Aní a València el mes de .ener passat.*
12. *Porta un .erseí a quadres blancs i negres.*
13. *L'in.ectable em costa quatre pessetes.*
14. *"El maniquí d'ar.ila" és una novel·leta.*
15. *Quan escrigues no poses massa ad.ectius.*

L E C T U R A

TEXT MODERN

*Jo sóc aquell adelerat garbí
qui brama i bat dins de l'esquerpa timba,
car si quan parle mon dolor no minva,
si deixe de parlar no fuig de mi.*

*A soles vaig per la foscor que em porta
la llum d'atzur i adoloridament
veig passar revolant damunt del vent
l'estol de fulles de l'alzina morta.*

*Fulles de fel, maragda de l'amor,
fermes s'enclaven en lo fat contrari;
fulles de sang enramen lo calvari
quan bat l'alé de la cruel tardor.*

*Fréstec garbí, lo meu desig combat
dins lo barranc amb tremolins de febra
i en l'aspra timba plena de tenebra
la pau tremola sobre un toll minvat...*

BERNAT ARTOLA TOMÀS

(Elegies, 1928.)

Lliçó XX

ÚS DE LA LLETRA H

105. Per motiu etimològic hi ha paraules valencianes que porten *h* inicial o medial.
EXEMPLES: *Home, haver, conhort, subhasta.*

Generalment, en valencià s'escriuen amb *h* les paraules que en castellà s'escriuen amb la tal lletra.

EXEMPLES: Haber, *haver*; hacienda, *hisenda*; hélice, *hèlix*; heraldo, *herald*; here-dero, *hereu*; hernia, *hèrnia*; hidalguía, *hidalgua*; hiedra, *heura*; hierba, *herba*; hortelano, *hortolà*.

106. Hi ha unes quantes paraules que en castellà s'escriuen sense *h* i que les corresponents valencianes sí que la porten.

EXEMPLES: *Ham, hivern, hissar, harmonia, filharmònic, subtrahend.*

107. S'escriu *h* final en algunes interjeccions.

EXEMPLES: *Ah!, eh!, oh!, bah!*

108. Cal suprimir la *h* en final de noms geogràfics. No *Albuixech*, sinó *Albuixec*.

EXERCICIS

Amb els mots següents feu dues llistes: una de mots amb *h* i una altra de mots sense *h*:

<i>ham</i>	<i>vehement</i>	<i>vehicle</i>	<i>eh!</i>	<i>abillament</i>
<i>horrible</i>	<i>herbolari</i>	<i>ahir</i>	<i>ai!</i>	<i>hamaca</i>
<i>heura</i>	<i>hereu</i>	<i>hexàmetre</i>	<i>bah!</i>	<i>subtrahend</i>
<i>harmonia</i>	<i>inhumà</i>	<i>filharmònic</i>	<i>elm</i>	<i>minuend</i>
<i>adhesió</i>	<i>heroi</i>	<i>orxata</i>	<i>erta</i>	<i>ós</i>
<i>conhort</i>	<i>exhaust</i>	<i>os</i>	<i>haca</i>	<i>hort</i>
<i>prohibir</i>	<i>alcohol</i>	<i>ou</i>	<i>herba</i>	<i>hostal</i>
<i>hissar</i>	<i>humitat</i>	<i>orfe</i>	<i>harpia</i>	<i>gentilhome</i>
<i>home</i>	<i>hàbil</i>	<i>herald</i>	<i>hèrnia</i>	<i>ah!</i>
<i>hexàgon</i>	<i>hivern</i>	<i>himne</i>	<i>hortolà</i>	<i>cogombre</i>
<i>subhasta</i>	<i>malhumorat</i>	<i>ègida</i>	<i>ermità</i>	<i>hirsut</i>

Lliçó XXI

ÚS DE IG – TX

109. En fi de paraula, el so de palatal africada sorda (*ch* catalana) és representat per *ig* darrere *a*, *e*, *o* i *u*.

EXEMPLES: *Maig, lleig, goig, fuig*.

Darrere *i* és representat per *g*.

EXEMPLES: *Mig, desig, Tírig, trepig*.

110. *Tx*, que representa el so de *ch* castellana, no s'escriu ni en principi ni en fi de paraula. Cal anotar, però, les excepcions:

S'escriu amb *tx* final un reduït nombre de paraules.

EXEMPLES: *Despatx, empatx, campetx, escabetx, resquitx, cartutx, gavatx*.

EXERCICIS

a) Ompliu els buits de les frases següents, amb aquestes paraules:

Maig, faig, boig, rebuig, cartutx, safareig, vaig, passeig, esquitxat, bateig, gavatxos, lleig.

1. *El mes de . . . és bonic.*
2. *Ahir jo . . . anar al teatre.*
3. *Passava pel carrer, i un automòbil m'ha . . . tot de fang.*
4. *Pobre, s'ha tornat . . . i l'han hagut de tancar.*
5. *Hem anat de cacera i hem tirat fins que no ens ha quedat ni un sol . . .*
6. *Hem fet un . . . en barca.*
7. *Tu et quedes la flor i a mi em dones el . . .*
8. *Si jo sóc el padri i tu la padrina demà farem el . . . del fillol.*
9. *Va a rentar la roba al . . .*
10. *Dels francesos també en diuen despectivament . . .*
11. *No hi ha cap infant . . .; tots són bonics.*
12. *Demà . . . festa perquè és el meu dia.*

b) Escriuiu els primitius de les següents paraules:

<i>despatxaria</i>	<i>resquitxet</i>	<i>oratjol</i>	<i>desitjos</i>	<i>trepitjador</i>
<i>empatxava</i>	<i>cartutxeria</i>	<i>estotjar</i>	<i>rojor</i>	<i>bogeria</i>
<i>gavatxeria</i>	<i>escabetxada</i>	<i>fugir</i>	<i>safaretger</i>	<i>assagista</i>
<i>esquitxada</i>	<i>campetxos</i>	<i>mitjos</i>	<i>afegir</i>	<i>rebutjar</i>

Així: *Despatxaria: despatx. Oratjol: oreig.*

Llicó XXII

ÚS DE LA Q I C DAVANT U

111. La *q* davant *u* seguida de *e* o *i* fa que la *u* siga lletra muda.

EXEMPLES: *Soques, quina, querubi, quinqué.*

112. Si amb les tals grafies s'ha de pronunciar la *u*, aquesta *u* porta dièresi.

EXEMPLES: *Qüestió, obliquïtat.*

113. La *q* davant *u* seguida de *a*, *o*, fa que la *u* es pronuncie formant una sola síl·laba.

EXEMPLES: *Quatre, quota (qua-tre, quo-ta).*

114. Davant *u* feble, o siga, no accentuada tònicament, seguida de vocal, s'escriu generalment *q*.

EXEMPLES: *Equador, pasqua; eqüestre, delinqüent, aquós; obliquïtat.*

Fan excepcions: *Acuïtat, ipecacuana* i els derivats de: *cua, cuir, cuina, evacuar, cuitar, cuitós, conspicu, innocu, perspicu, proficu, promiscu, vacu.*

Si les combinacions *qua, quo* són monosil·làbiques, com hem dit, també ho són les *qüe, qüi*.

EXEMPLES: *Qua-derm, quo-ci-ent, fre-qüent, o-bli-qüi-tat.*

Les combinacions *cua, cue, cui, cuo*, són bisil·làbiques: *e-va-cu-ar, cu-e-te-jar, va-cu-ï-tat, cu-ot.*

EXERCICIS

a) Separeu amb un guionet les síl·labes de les paraules següents:

<i>quatre</i>	<i>obliqua</i>	<i>aquós</i>	<i>cuassa</i>	<i>perspicua</i>
<i>quan</i>	<i>qüestió</i>	<i>quota</i>	<i>cua</i>	<i>promiscuïtat</i>
<i>quart</i>	<i>eqüestre</i>	<i>quotidià</i>	<i>evacuar</i>	<i>perspicuïtat</i>
<i>quadrilàter</i>	<i>freqüent</i>	<i>acuïtat</i>	<i>innòcua</i>	<i>promiscuar</i>
<i>equador</i>	<i>conseqüència</i>	<i>conspícua</i>	<i>innocuïtat</i>	<i>vàcua</i>
<i>esquarterar</i>	<i>obliquès</i>	<i>conspicuïtat</i>	<i>ipeacuana</i>	<i>vacuïtat</i>

b) Substituïu els punts dels mots següents amb *c* o *q*, allà on calga, i poseu dièresi si on corresponga:

<i>.uallarga</i>	<i>des.uar</i>	<i>.uinera</i>	<i>.uítós</i>	<i>.uadrilla</i>
<i>.uestió</i>	<i>conse.uent</i>	<i>.uasi</i>	<i>.uaranta</i>	<i>.ualificatiu</i>
<i>promis.uació</i>	<i>a.uosa</i>	<i>.uartera</i>	<i>.uiro</i>	<i>.fre.uentar</i>
<i>delin.uència</i>	<i>.uadrat</i>	<i>.uall</i>	<i>.uem</i>	<i>pas.ues</i>

Lliçó XXIII

ÚS DE LA L DOBLE (L-L)

115. La combinació *l-l* (*l* doble amb el punt volat enmig) és usada sempre que es duplica el so de *l* —allargant la seua pronunciació—. Avui en part es pronuncia defectuosament, i quasi és impossible distingir pel so l'ortografia de les paraules amb *l* o amb *l-l*.

Aquestes dues *l* s'escriuen amb un punt volat per tal d'evitar que siguen llegides com una *ll*, com en el mot *palla*.

116. Per regla general, s'escriuen amb *l-l* les paraules cultes que en llatí o grec, d'on deriven, porten duplicació de *l*.

a) Tenen la duplicació al principi les paraules compostes originàriament dels prefixos *ad*, *con*, *in*, la consonant dels quals s'assimila a la primera lletra de la paraula a què s'ajunten, i per tant, es convertix en *l* quan la simple comença per *l*.

La preposició *ad* dóna idea de direcció, acostament, proximitat.

EXEMPLES: *Ad-luvió* = *al-luvió*, *ad-locució* = *al-locució*.

La preposició *con* suggerix companyia, reunió, reforç.

EXEMPLES: *Con-laborar* = *col-laborar*, *con-legi* = *col-legi*.

La preposició *in* significa adés contrarietat o negació, adés destí, finalitat o tendència, adés superposició o inclusió.

EXEMPLES: *In-legal* = *il-legal*, *in-luminar* = *il-luminar*, *in-lació* = *il-lació*.

Heus ací els mots més usuals:

<i>al-legal</i>	<i>col-laborar</i>	<i>col-lega</i>	<i>col-loqui</i>	<i>il-lícit</i>
<i>al-legat</i>	<i>col-lació</i>	<i>col-legi</i>	<i>col-lusió</i>	<i>il-limitat</i>
<i>al-licient</i>	<i>col-lador</i>	<i>col-legiata</i>	<i>il-lació</i>	<i>il-lògic</i>
<i>al-ligació</i>	<i>col-lapse</i>	<i>col-legir</i>	<i>il-legal</i>	<i>il-luminar</i>
<i>al-locució</i>	<i>col-lateral</i>	<i>col-ligar</i>	<i>il-legalitat</i>	<i>il-lús</i>
<i>al-lucinar</i>	<i>col-lecció</i>	<i>col-limador</i>	<i>il-legible</i>	<i>il-lusió</i>
<i>al-ludir</i>	<i>col-lecta</i>	<i>col-lisió</i>	<i>il-legítim</i>	<i>il-lustrar</i>
<i>al-luvió</i>	<i>col-lectivitat</i>	<i>col-locar</i>	<i>il-lés</i>	<i>il-lustre</i>

b) Tenen la duplicació en l'última síl·laba altres paraules que recorden el femení de certs diminutius llatins acabats en *-ella*, que en valencià tenen *e* oberta (*è*).

No obstant hi ha moltes paraules valencianes acabades en *-ella* (*e* oberta) i unes altres en *-ella* (amb *e* tancada).

Les més usuals amb *l-l* són:

<i>aquarel-la</i>	<i>damisel-la</i>	<i>frisel-la</i>	<i>particel-la</i>	<i>tarantel-la</i>
<i>bagatel-la</i>	<i>escarapel-la</i>	<i>fumarel-la</i>	<i>passarel-la</i>	<i>tessel-la</i>
<i>caravel-la</i>	<i>espinel-la</i>	<i>lamel-la</i>	<i>pastorel-la</i>	<i>tunicel-la</i>
<i>carretel-la</i>	<i>ficel-la</i>	<i>mortadel-la</i>	<i>puel-la</i>	<i>umbel-la</i>
<i>cel-la</i>	<i>franel-la</i>	<i>novel-la</i>	<i>radicel-la</i>	<i>varicel-la</i>
<i>coccinel-la</i>	<i>fregatel-la</i>	<i>ombrel-la</i>	<i>saltarel-la</i>	<i>vitel-la</i>
<i>copel-la</i>	<i>fregitel-la</i>	<i>parcel-la</i>	<i>salvatel-la</i>	<i>xinel-la</i>

c) Tenen duplicació de *l (ll)* alguns mots cultes del mateix origen que uns altres acabats en *ll* o *l*.

EXEMPLES: *Cabell, capil-lar; cancell, cancel-lar; cristall, cristal-li, cristal-litzar; flagell, flagel-lar; mall, mal-leable; metall, metàl-lic, metal-lúrgia, metal-litzar; moll, mol·licie, mol·lificar, mol·lificació; pell, pel·lícula; vall, circumval-lar, circumval·lació; gall, gal·linaci; codicil, codicil-lar (adjectiu o verb); coral (o corall), coral·lí; estel, estel·lar; imbecil, imbecil·litat; Marcel (o Marcell), Marcel·la, Marcel·lí, Marcel·lià; mel, mel·lificar, mel·lifu; mil, mil·lenari, mil·lèsim, mil·ligram, mil·límetre, mil·lilitre; nul, nul·la, nul·litat, anul·lar (verb), anul·lació; pupil, pupil·la, pupil·latge; rebel, rebel·lar-se, rebel·lia, rebel·lió; tranquil, tranquil·la, tranquil·litat; verticil, verticil·lat; violoncel, violoncel·lista.*

d) Hi ha, finalment, moltes altres paraules amb *l-l* que no poden reduir-se fàcilment a regles fixes:

<i>al·legoria</i>	<i>apol·loni</i>	<i>cal·ligrafia</i>	<i>constel·lació</i>
<i>al·legro</i>	<i>Aquil·les</i>	<i>cavil·lar</i>	<i>corol·la</i>
<i>al·lehuia</i>	<i>Aquil·lí</i>	<i>cèl·lula</i>	<i>corol·lari</i>
<i>al·lodial</i>	<i>Aquil·lina</i>	<i>cel·luloide</i>	<i>destil·lar</i>
<i>ampul·lós</i>	<i>armil·lar</i>	<i>cel·lulosa</i>	<i>destil·lació</i>
<i>apel·lar</i>	<i>axil·la</i>	<i>col·liri</i>	<i>el·lipse</i>
<i>apel·lació</i>	<i>bèl·lic</i>	<i>col·loidal</i>	<i>el·lipsis</i>
<i>apol·lini</i>	<i>cal·lígraf</i>	<i>col·loide</i>	<i>el·líptic</i>
<i>estel·lionat</i>	<i>intel·ligible</i>	<i>paral·lel</i>	<i>sil·logisme</i>
<i>expel·lir</i>	<i>interpel·lar</i>	<i>paral·lelepípede</i>	<i>sol·licitador</i>
<i>fal·laç</i>	<i>libèl·lula</i>	<i>paral·lelogram</i>	<i>sol·licitant</i>
<i>fal·lera</i> (no pas <i>fallera</i>)	<i>lil·liputenc</i>	<i>pol·len</i>	<i>sol·licitud</i>
<i>fal·lible</i>	<i>maxil·lar</i>	<i>Pòl·lux</i>	<i>taral·lejar</i>
<i>fil·loxera</i>	<i>medul·la</i>	<i>Priscil·la</i>	<i>taral·lirot</i>
<i>Gàl·lia</i>	<i>miscel·lània</i>	<i>procel·lós</i>	<i>tíl·la</i>
<i>gàl·lic</i>	<i>mol·lusc</i>	<i>pul·lular</i>	<i>tíl·ler</i>
<i>goril·la</i>	<i>oscil·lant</i>	<i>pusil·lànim</i>	<i>títul·lar</i>
<i>hel·lènic</i>	<i>oscil·lar</i>	<i>refocil·lar</i>	<i>vacil·lar</i>
<i>hel·lenisme</i>	<i>oscil·latori</i>	<i>repele·lent</i>	<i>vacil·lació</i>

<i>idil·li</i>	<i>pal·ladi</i> (metall, no pas <i>paladí</i>)	<i>repel·lir</i>	<i>vel·leïtat</i>
<i>idil·lic</i>		<i>satèl·lit</i>	<i>vil·la</i> (casa de recreu, no pas <i>vila</i> , població)
<i>impel·lir</i>	<i>Pal·las</i>	<i>sibil·la</i>	
<i>instal·lar</i>	<i>pal·li</i>	<i>sil·laba</i>	
<i>intel·lecte</i>	<i>pal·liar</i>	<i>sil·labari</i>	
<i>intel·lectual</i>	<i>pàl·lid</i>	<i>sil·labus</i>	<i>vitel·lina</i>
	<i>pal·lidesa</i>	<i>sil·lepsi</i>	

EXERCICIS

a) Substituir el signe + per una *l*, *l·l* o *ll*, segons calga:

<i>a+abastre</i>	<i>co+ocar</i>	<i>i+a</i>	<i>cane+a</i> (e tancada)
<i>a+egar</i>	<i>co+onitzar</i>	<i>i+és</i>	<i>nove+a</i> (adj.)
<i>a+unar</i>	<i>co+usió</i>	<i>i+ícit</i>	<i>nove+a</i> (subst.)
<i>a+icient</i>	<i>co+iri</i>	<i>i+ot</i>	<i>arme+a</i>
<i>a+otjar</i>	<i>co+egir</i>	<i>i+ògic</i>	<i>ane+a</i>
<i>a+unar</i>	<i>co+ecta</i>	<i>i+imitat</i>	<i>pare+a</i>
<i>a+usió</i>	<i>co+omassa</i>	<i>damise+a</i>	<i>fumare+a</i>
<i>a+egoria</i>	<i>co+ossal</i>	<i>parce+a</i>	<i>frane+a</i>
<i>a+erta</i>	<i>co+ecció</i>	<i>abe+a</i>	<i>corrupte+a</i>
<i>co+èric</i>	<i>co+unna</i>	<i>esque+a</i>	<i>merave+a</i>
<i>co+ació</i>	<i>co+ador</i>	<i>coste+a</i>	<i>donze+a</i>
<i>co+aret</i>	<i>e+idir</i>	<i>ce+a</i> (e oberta)	<i>este+a</i>
<i>co+ateral</i>	<i>e+udir</i>	<i>ce+a</i> (e tancada)	(columna)
<i>co+apse</i>	<i>e+egir</i>	<i>ciste+a</i>	<i>este+a</i> (tros de fusta)
<i>co+ecció</i>	<i>e+àstic</i>	<i>tunice+a</i>	<i>miste+a</i>
<i>co+isió</i>	<i>i+ustre</i>	<i>cantare+a</i>	
<i>co+iseu</i>	<i>i+ús</i>	<i>cane+a</i> (e oberta)	

b) Fer vint clàusules o frases en cadascuna de les quals entren almenys dos mots que porten *ll*.

MODEL: La col·lecció no tenia altre al·licient que fer una col·lecta per a tranquil·litat d'una damisel·la.

El sol·licitant vacil·lava a demanar una o altra vil·la.

Lliçó XXIV

ÚS DE M - MP - N

117. Davant *b*, *p* i *m* escrivim sempre *m* i no *n*.

EXEMPLES: *Sembrar*, *acampar*, *immens*, *commoció*, *sumptuós*.

S'exceptuen: *Granment*, *tanmateix*, *benmereixent*.

118. Davant *f* s'escriu *m*.

EXEMPLES: *Triomfar*, *limfa*, *paraninf*.

119. En principi de paraula i davant *f* escrivim *con*, *en*, *in*.

EXEMPLES: *Confiança*, *enfarinar*, *influir*.

S'exceptuen: *Èmfasi*, *emfisema*, *emfraxi*, i llurs derivats.

120. Davant *n* escrivim *m* o *n*, segons la pronunciació.

EXEMPLES: *Indemne*, *amnistia*, *innat*, *innecessari*.

121. Davant qualsevol altra consonant escrivim *n* per regla general.

EXEMPLES: *Tancar*, *renda*, *orenga*, *penjar*, *enlairar*, *conquerir*, *pensar*, *enriquir*, *interior*, *convenir*, *punxa*, *benzina*.

S'exceptuen: *Comte* (cast., *conde*), *empremta*, *impremta*, *femta*, *somriure*, *premsa*, *tramvia*, *duumvir*, *triumvir*, *Samsó*. També s'exceptuen les paraules que comencen per *circum*: *Circumferència*, *circumval·lació*, *circumstància*, *circumscriure*, *circumveure*.

122. S'escriu *mp* en algunes paraules, així com en llurs derivats, tals com: *Assumpció*, *assumpte*, *atemptar*, *compte* (cast. *cuenta*), *consumpció*, *exempció*, *exempt*, *impromptu*, *metempsicosi*, *peremptori*, *presumpció*, *prompte*, *redempció*, *sumptuos*, *temps*, *temptar*, *transsumpte*.

EXERCICIS

Substituiu els punts dels mots següents per *m*, *n* o *mp*, segons corresponga:

<i>to.ba</i>	<i>i.novació</i>	<i>ca.vi</i>	<i>e.febrat</i>	<i>co.reat</i>
<i>pà.pol</i>	<i>ve.çut</i>	<i>a.xova</i>	<i>i.finit</i>	<i>pe.sament</i>
<i>e.malaltir</i>	<i>e.dolat</i>	<i>o.ze</i>	<i>e.fàtic</i>	<i>e.veja</i>
<i>gra.ment</i>	<i>à.gel</i>	<i>circu.stancial</i>	<i>a.fibi</i>	<i>ca.tar</i>
<i>co.fessar</i>	<i>me.jar</i>	<i>rede.ció</i>	<i>sole.ne</i>	<i>pu.xegut</i>
<i>e.fosquir</i>	<i>e.llestir</i>	<i>dese.bre</i>	<i>e.negrit</i>	<i>do.zella</i>
<i>i.fant</i>	<i>i.quietud</i>	<i>te.ple</i>	<i>re.da</i>	<i>pre.sat</i>
<i>è.fasi</i>	<i>ho.ra</i>	<i>i.mortalitat</i>	<i>a.goixós</i>	<i>circu.stància</i>
<i>si.fonia</i>	<i>da.sa</i>	<i>be.mereixent</i>	<i>e.lairar</i>	<i>te.tativa</i>
<i>colu.na</i>	<i>aju.tar</i>	<i>co.fondre</i>	<i>co.querir</i>	<i>si.toma</i>

En tota la nit negú no dormí, ans secretament doblaren les guaites, e triaren cinquanta cavallers jóvens e disposts per dar recapte als que vendrien. E tots los altres s'armaren perquè, si havien mester socors, que els poguessen ajudar. Al matí, com hagueren obertes les portes, los genovesos començaren a venir de dos en dos; e venien demostrant que deien hores. Havien a passar tres portes. La primera era tota oberta, ab dos porters que la guardaven. A les altres portes no podien entrar sinó per la portelleta poca e com eren dins lo gran pati, davant l'esglèsia, estaven allí los cinquanta cavallers ben armats qui els prenien, e els desarmaven sens tocar de peu en terra los llançaven en sitges fondes uns sobre altres, e encara que cridassen no ho podien oir los de defora. D'aquesta ventura moriren mil trescents setanta-cinc genovesos aquell dia, e si més n'hi fossen entrats, més n'hi foren morts.

JOANOT MARTORELL

(Tirant lo Blanc. Segle XV.)

Lliçó XXV

US DE R – RR

123. En principi de paraula escrivim una *r* (*roca, riu*), la qual té el so fort.

124. Enmig de paraula començant síl·laba després de consonant, escrivim una *r* (*enraonar, somris*), la qual té el so fort.

125. Enmig de paraula i entre vocals escrivim *rr* (*terra, córrer, sorra*).

Són excepció i per tant s'escriu una sola *r*, la qual té so fort, després dels prefixos *a*, *anti*, *mono*, *contra*, *supra*, *bi*, *tri*, etc.

EXEMPLES: *Arítmic, antiràbic, monoritme, contrarevolució, suprarenal, birectangle, trirectangle*.

També s'escriuen amb una *r*, però separant-ne els components amb un guionet, les paraules compostes de substantiu i adjectiu i de verb i nom.

Així: *Barba-ros, cara-redó* (substantiu i adjectiu). *Penja-robres, busca-raons* (verb i nom).

126. S'escriuen amb *r* final tots els infinitius aguts: *Portar, haver, sentir, fer*.

Tots els infinitius plans que no acaben en *-re*: *Créixer, conèixer, véncer*. (Però sense *r* final: *Cabre, vendre, riure*.)

Tots els noms substantius o adjectius els femenins o derivats dels quals presenten una *r*: *Clar, madur, flor, xiprer*.

Tots els substantius formats amb els sufixos *-ar* (col·lectius o de lloc): *canyar*; *-er* (noms de persona, de lloc, d'instrument, de planta): *fuster*; *-or* (noms abstractes derivats d'adjectius i de verbs): *blancor*; *-dor* (noms de lloc, instrument): *rebedor, espolsador*.

Cal posar esment en l'ús de la *r* en final de paraula, puix que en moltes comarques valencianes la pronúncia suprimix aquest so. Així es diu: *rectó, doctó, fusté, darré, podé*, mentre que la grafia exacta és la indicada, la qual aplicada en aquests casos fa: *rector, doctor, fuster, darrer, poder*.

En algunes comarques, com la Marina (Dénia, etc.), i sobretot dins la ciutat de València, és pronunciat per algú: *pèdrer, véndrer, riurer*. Aquesta *r* final dels verbs en *re* és un barbarisme que cal foragitar de la pronúncia i, naturalment, de l'escriptura. Forma correcta: *perdre, vendre, riure*, sense *r* final.

EXERCICIS

a) Escriviu els infinitius de les formes verbals següents:

<i>comptava</i>	<i>sentia</i>	<i>duia</i>	<i>corregut</i>	<i>bevia</i>
<i>portaré</i>	<i>compadiré</i>	<i>tem</i>	<i>perdiem</i>	<i>riuràs</i>

<i>menjaria</i>	<i>aplaudiràs</i>	<i>espremia</i>	<i>rebrem</i>	<i>clourem</i>
<i>comenci</i>	<i>beneiré</i>	<i>vencia</i>	<i>absolia</i>	<i>havia</i>
<i>anava</i>	<i>donava</i>	<i>creixem</i>	<i>venut</i>	<i>caldrà</i>
<i>voldré</i>	<i>feia</i>	<i>coneixeu</i>	<i>respost</i>	<i>mouen</i>
<i>puc</i>	<i>deia</i>	<i>sóc</i>	<i>cauré</i>	<i>trau</i>

Així: *Comptava, comptar; portaré, portar.*

b) Escriviu els primitius de les paraules següents:

<i>claredat</i>	<i>floria</i>	<i>pintora</i>	<i>papereria</i>	<i>fusteria</i>
<i>lleugeresa</i>	<i>adolorit</i>	<i>carreró</i>	<i>calorós</i>	<i>espolsador</i>
<i>madura</i>	<i>poruga</i>	<i>senyoret</i>	<i>pastoret</i>	<i>gallineret</i>
<i>darreries</i>	<i>xiprret</i>	<i>doctoral</i>	<i>escalforeta</i>	<i>ploraner</i>

Així: *Claredat = clar; lleugeresa = lleuger.*

c) Suprimiu el signe + de les paraules compostes següents i escriviu-les segons s'ha indicat, intercalant un guionet o no:

Contra + registre, barba + ros, contra + revolució, supra + renal, busca + raons, bi + rectangle, cara + redó, bi + refringent, cerca + renous, a + ritmic, anti + religiós, penja + robes, mono + rim, salta + regla.

LECTURA

TEXT MODERN

*Mentre deia tals mots, la van albirar les serventes
sota el ferro blegant-se: la sang escumava pel glavi
envermellint-li les mans. Un crit eixorda les altes
voltes; la Fama fa la bacant i sanglaça la vila.
De laments, de gemecs de braols de dona ressonen
totes les cases; l'aire retruny de crits tan intensos
com si, sota un assalt enemic, Cartago i l'antiga
Tir s'ensorressin, com si rajant deliri les flames
es drecessin damunt els teulats dels déus i dels homes.*

Eneida. Traducció de MIQUEL DOLÇ

(Fragment del llibre IV. Publicació dels Cursos
de lo Rat-Penat, 1958.)

Lliçó XXVI

ÚS DE X – IX

127. En principi de paraula s'escriu *x* per a representar el so de *ch* castellana (*xic*, *xiular*, *Xelva*) i per a representar el so anomenat *xeix* (*Xàtiva*, *xarop*). *xerimga*

128. Enmig i final de paraula i darrere *a*, *e*, *o*, i *u* s'escriu *ix* per al so de *xeix*.

EXEMPLES: *Faixa*, *queixa*, *coixa*; *peix*, *boix*, *fluix*.

I darrere consonant s'escriu *x*: *panxa*, *punxa*, *marxa*, per a representar el so de *ch* castellana.

129. Enmig i en final de paraula el so anomenat *ics*, o siga el so de *c* seguit de *s* (*cs*) o de *g* seguit de *z* (*gz*), és representat per *x* i solament s'usa en noms d'origen erudit, els corresponents castellans dels quals presenten una *x* o bé una *j*.

EXEMPLES: *Convex*, *òxid*, *text*, *excursió*, *expiar* (*cs*); *examen*, *exemple* (*gz*).

EXERCICIS

a) Ompliu els buits de les frases següents amb aquestes paraules:

Xarop, *disbauxa*, *xifra*, *punxar*, *marxar*, *guix*, *clixé*, *ratxa*, *nauxer*, *caixa*, *madeixa*, *eixam*, *eixamplar*, *gruix*.

1. *He begut un . . . de taronja.*
2. *Obtingué una gran . . . de vots.*
3. *En collir les roses es va . . . el dit.*
4. *Va . . . ahir a Castelló i València.*
5. *Té una Venus de . . .*
6. *Aquesta fotografia té un . . . estupend.*
7. *Una . . . de vent arrancà un arbre.*
8. *Ha estat feta una . . . només en licors.*
9. *El . . . ha fet la travessia de l'Atlàntic.*
10. *Obri la . . . i porta'm el paquet que hi ha.*
11. *Em donà un . . . d'abelles.*
12. *No volia . . . el seu jardí.*
13. *Pel fil traurem la . . .*
14. *Aquesta paret té trenta centímetres de . . .*

Lliçó XXVII

ÚS DE LA Ç

130. La lletra ç (c trencada) té el so de s sorda i s'escriu davant *a, o, u* i en final de paraula, però mai no s'usa davant *e, i*. Escrivim *vencem, vencia; felicitat, felices*; però *venç, vençut; feliç, feliços*.

131. A les formes de verb amb *c* corresponen les formes germanes amb ç (dins les diferents formes d'una mateixa paraula, o dins les paraules d'una mateixa família).

EXEMPLES: De *comerciar, comerç*; de *places, plaça*.

132. S'escriuen amb ç les paraules derivades que terminen en *-ança* i *-ença*: *enyorança* (d'*enyorar*); *esperança* (d'*esperar*); *fermança* (de *fermar*).

133. S'escriuen amb ç els adjectius d'una sola terminació acabats en so de s sorda: *audaç, capaç, veraç, feliç, atroç* i els adverbis terminats en *-ment*: *audaçment, feliçment, atroçment*.

134. S'escriuen amb ç les paraules següents i llurs derivats:

<i>agençar</i>	<i>cabeç</i>	<i>començar</i>	<i>façana</i>
<i>alçar</i>	<i>cabeça</i>	<i>comerç</i>	<i>falç</i> (substantiu)
<i>amenaçar</i>	<i>caçar</i>	<i>curaçao</i>	<i>força</i>
<i>arç</i>	<i>calç</i>	<i>dolç</i>	<i>França</i>
<i>argenç</i>	<i>calça</i>	<i>dreçar</i>	<i>glaç</i>
<i>arromançar</i>	<i>calço tets</i>	<i>encalçar</i>	<i>jaç</i>
<i>avançar</i>	<i>calçar</i>	<i>eriçar</i>	<i>jonça</i>
<i>avenç</i>	<i>cançó</i>	<i>eriçó</i>	<i>llaç</i>
<i>balança</i>	<i>capçal</i>	<i>escorç</i>	<i>llança</i>
<i>balanç</i>	<i>capçana</i>	<i>escorça</i>	<i>llançar</i>
<i>balbuç</i>	<i>capçar</i>	<i>escurçó</i>	<i>llençar</i>
<i>boç</i>	<i>capçó</i>	<i>esmerçar</i>	<i>llenç</i>
<i>braç</i>	<i>cerç</i>	<i>estruç</i>	<i>llençol</i>
<i>ça</i> (adverbi)	<i>ço</i>	<i>faç</i> (substantiu)	<i>lliça</i>
<i>lliçó</i>	<i>unça</i>	<i>Provença</i>	<i>torçó</i>
<i>lluç</i>	<i>peça</i>	<i>puça</i>	<i>traç</i>
<i>maça</i> (nom d'instrument)	<i>pedaç</i>	<i>raça</i>	<i>traça</i>
<i>mançanilla</i>	<i>pinça</i>	<i>solaç</i>	<i>variça</i>
<i>març</i>	<i>pitança</i>	<i>terç</i>	<i>veça</i>
<i>novençà</i>	<i>plaça</i>	<i>terça</i>	
	<i>plançó</i>	<i>torçar</i>	

Per a l'ús correcte de la ç es bastant recordar les tres primeres regles i recordar la llista de paraules amb ç. En cas de dubte consulteu un bon Diccionari.

EXERCICIS

a) Copieu les paraules següents i substituïu els punts amb ç o s, segons calga.

<i>descal.ar</i>	<i>dan.ar</i>	<i>can.ar</i>	<i>ofen.a</i>	<i>den.a</i>
<i>defen.a</i>	<i>comen.ar</i>	<i>gla.ar</i>	<i>pan.a</i>	<i>enyoran.a</i>
<i>pen.a</i>	<i>noven.ana</i>	<i>an.a</i>	<i>creen.a</i>	<i>pla.a</i>
<i>balan.</i>	<i>feli.</i>	<i>esperan.ar</i>	<i>dispen.a</i>	<i>balbu.a</i>

b) Copieu les frases següents i substituïu els punts amb ç o s, segons corresponga:

1. *El senyor X no vol finan.ar el nostre comer. d'arròs.*
2. *Tinguem present la renaixen.a del País Valencià.*
3. *Cal al.ar, real.ar i exal.ar la llengua valenciana.*
4. *El ca.ador va ca.ar un estru. a la porta de sa casa.*
5. *Primer m'agafà del bra. i després, m'abra.à.*
6. *Volia estudiar les lli.ons del mes de mar..*
7. *Es va agen.ar un llen.ol de llen..*
8. *Apeda.ava una cal.a sense esperan.a de fer-ho bé.*
9. *La for.a de la ra.a.*
10. *Amb la fal. va tra.ar unes ralles amb poca tra.a.*
11. *Fou un acte auda.ment portat a terme.*
12. *Feli.ment la llan.a no va rompre la cap.a de cartó.*

LECTURA

TEXT CLASSIC

Moria l'Amic per plaer, e vivia per llanguiments; e els plaers e els turments s'ajustaven e s'unien en ésser una cosa mateixa en la volentat de l'Amic. E per açò l'Amic en un temps mateix moria e vivia.

Amor és mar tribulada d'ondes e de vents, que no ha port ni ribatge. Pereix l'Amic en la mar, e en son perill pereixen sos turments e neixen sos compliments.

RAMON LLULL

(Llibre d'Amic e Amat. Segle XIII.)

Lliçó XXVIII

ÚS DE LA S – SS – Z

135. El valencià posseïx una *s* sorda o forta (*savi, pensa, pas*) i una *s* sonora o suau (*casa, nosa, grisa*).

136. En principi de paraula el so de *s* sorda és representat per *s*, i el de *s* sonora, per *z*.

EXEMPLES: *Savi, sentir, sostre, zero, zèfir, zona.*

Igualment es representen enmig de paraula entre una consonant i una vocal.

EXEMPLES: *Dansa, premsa, dacsà, colze, donzella, benzina.*

EXCEPCIONS: El prefix *trans* (*transatlàntic*) i les paraules *endinsar* i *enfonsar*.

137. Entre dues vocals, el so de *s* sonora és representat generalment per *s*, i el de *s* sorda, per *ss*.

EXEMPLES: *Casa, desembre, camisa; grossa, rossa, possible.*

138. S'escriu *z* entre vocals per a representar el so de *s* sonora en les paraules cultes d'origen grec, en les terminacions *-zoic* i *-zoari* i en els mots començats per *zoo*.

EXEMPLES: *Amazona, àzim, trapezi; paleozoic, protozoari; zoologia, zootècnia.*

139. S'escriu *s* i no *ss* darrere els prefixos llatins *ante, contra, entre, sobre, supra, uni, bi, tri*, i els prefixos grecs *a* (privatiu: *asimètric* = no *simètric*), *anti, hipo, para, mono, tri, tetra, poli*, etc., i es llig sempre *s* sorda.

EXEMPLES:

<i>antesala</i>	<i>sobresaturar</i>	<i>bisectriu</i>	<i>antisocial</i>	<i>monosèpal</i>
<i>contrasegell</i>	<i>suprasensible</i>	<i>trisecció</i>	<i>hiposulfít</i>	<i>disíl·lab</i>
<i>entresuar</i>	<i>unisexual</i>	<i>asèptic</i>	<i>parasintètic</i>	<i>polisulfur</i>

140. S'escriuen amb *s*, *ss* els sufixos de derivació *-às, -assa (-ass-), -ís, -issa (-iss-), -ús, -ussa (-uss-), -dís, -dissa*.

EXEMPLES: *Canemàs* (de *cànem*), *cuïrassa* (de *cuir*), *vergassada* (de *verga*), *pinassa* (de *pi*). També *carabassa, fogassa, rabassa, mostassa; embarassar, granissar, bardissa, llonganissa; canyís* (de *canya*), *pedrís* (de *pedra*). També *panís, pastís, vernís, mestís... Grogús, grogussa* (de *groc*), *malaltús, malaltussa* (de *malalt*).

EXERCICIS

a) Copieu les paraules següents, substituint els punts amb *z* o *s*, segons calga:

<i>.abata</i>	<i>col.ada</i>	<i>.enat</i>	<i>.odiác</i>	<i>ben.ina</i>
<i>.ina</i>	<i>.ona</i>	<i>.onoritat</i>	<i>dan.ar</i>	<i>.íngar</i>
<i>don.ell</i>	<i>.elador</i>	<i>prem.at</i>	<i>.enital</i>	<i>endin.ava</i>
<i>.ig-.ag</i>	<i>tran.ició</i>	<i>tran.itori</i>	<i>.ebra</i>	<i>enfon.a</i>

b) Copieu les paraules següents, substituint els punts amb s o ss, segons calga:

<i>hortali.a</i>	<i>fra.e</i>	<i>carni.er</i>	<i>anti.emita</i>
<i>mu.eu</i>	<i>plomi.ol</i>	<i>sínte.i</i>	<i>po.e.ió</i>
<i>adhe.ió</i>	<i>pro.àpia</i>	<i>gro.a</i>	<i>poli.ulfur</i>
<i>ve.ar</i>	<i>cri.i</i>	<i>pro.èlit</i>	<i>di.oldre</i>

c) Copieu les paraules següents, substituint els punts amb ç, c o z, segons calga:

<i>en.endre</i>	<i>ama.ones</i>	<i>temen.a</i>	<i>for.a</i>	<i>far.ir</i>
<i>Bi.anci</i>	<i>.igró</i>	<i>descal.ar</i>	<i>.odiác</i>	<i>cator.e</i>
<i>paleo.oic</i>	<i>cabe.a</i>	<i>esmor.ar</i>	<i>o.on</i>	<i>o.ell</i>
<i>.endra</i>	<i>col.e</i>	<i>adre.ar</i>	<i>topa.i</i>	<i>quin.ena</i>

d) Substituïu els punts amb s, ss, ç o z, segons calga:

1. *Els go.os es menjaven la carnu.a.*
2. *Porta una pelu.a pel coll.*
3. *El llaurador herba.ava el bancal.*
4. *La coloma.a és bona per als horts.*
5. *La duque.a marxà a l'estranger.*
6. *Venus és una dee.a de la pagania.*
7. *La mestre.a ja fa llegir en valencià a les nenes.*
8. *La metge.a llegirà un discurs.*
9. *Les imatges poètiques li són fugi.eres.*
10. *L'encega la lluï.or dels miralls.*
11. *Després de grani.ar s'a.erenà l'hora.*
12. *Es menjarà la llongani.a que comprí al carni.er.*

Lliçó XXIX

SOBRE LES PARAULES COMPOSTES

141. En general les paraules compostes s'escriuen unint els diferents elements en una sola paraula: *capgirar*, *apagallums*, *portamonedes*, perquè tenen la força d'una sola paraula.

142. Quan el primer element acaba en vocal i el segon comença en *r*, *s* o *x*, se separaran amb un guionet.

EXEMPLES: *Busca-raons*, *gira-sol*, *escura-xemeneies*.

143. Quan estan compostes de dos adjectius del tipus *històrico-arqueològic*, també duran guionet.

EXEMPLES: *Físico-matemàtic*, *plano-convexa*, *hispano-americanà*, *greco-llatí*. També *sord-mut*.

144. Els prefixos *pseudo*, *sots*, *vice*, *ex*, van seguits, igualment, d'un guionet.

EXEMPLES: *Pseudo-apòstol*, *sots-inspector*, *vice-president*, *ex-secretari*. També *pre-rafaelista*, *no-res* (substantiu), *després-ahir*, *poca-vergonya*, etc.

145. Les paraules *cap-i-cua*, *nord-est*, *adéu-siau*, *bum-bum*, *gori-gori*, *zig-zag*, *vint-i-u*, *vint-i-dos*, etc., s'escriuen separant-ne els elements.

EXERCICIS

Suprimiu el signe + de les paraules compostes que hi ha en les frases següents i substituïu-lo intercalant un guionet o no:

1. *He deixat el capell en el penja + robes.*
2. *Va vindre un home cama + sec i barba + ros.*
3. *El porta + llapis li costà vint + i + cinc cèntims.*
4. *Tenia una botella d'aigua + mel.*
5. *Comprà un espanta + mosques després + ahir.*
6. *El teu fill és un tasta + olletes i un plora + miques.*
7. *El serbo + croata que coneixem és un lletra + ferit.*
8. *El vice + president del Comitè hispano + suís.*
9. *Després + demà veurem què fa eix poca + pena.*
10. *Pren el compta + gotes.*
11. *Posa't el guarda + pols.*
12. *El sord + mut es dedicava a resoldre trenca + caps.*
13. *L'estira + cordeta s'ha fet agrana + carrers.*
14. *L'auto + mòbil té trencat el guarda + rodes.*

15. *Després de contra + dir ens digué: Adéu + siau.*
16. *Has vist ja "La Venta + focs"?*
17. *Farem una Exposició Històrico + Arqueològica.*
18. *El salta + taulells és un busca + raons.*
19. *Antoni és molt prim + mirat.*
20. *L'ex + rector col·lecciona cap + i + cues.*
21. *És una columna pre + romana.*
22. *Visitarà el nord + est d'Europa.*
23. *Tocaren a mata + degolla.*
24. *És una aigua minero + medicinal.*

LECTURA

TEXT MODERN

SPIRITUAL AMB LA TROMPETA DE LOUIS ARMSTRONG

*Si les barques no surten a mar,
pescador, boca closa,
si la vela no guanya la mar,
la suor de l'home de què menjarà?*

*Ara els camps són erms,
i anirem a la terra d'Egipte,
on el blat ja creix.
Tots els pous són secs,
i anirem fins a l'aigua tan ampla,
a calmar la set.*

*A la naixença del riu,
alt arquer solitari,
des de l'origen de l'arbre i del riu,
dispara'm sageta cap al ben morir.*

SALVADOR ESPRIU

(Editex, 1955.)

Lliçó XXX

SOBRE ELS PRONOMS FEBLES

146. Els *pronoms febles* revestixen formes diferents segons que vagen davant o darrere el verb i aquest comence en consonant o vocal o *h*, o termine en vocal o consonant o diftong. Aquestes formes són:

Primera forma:

me te se nos vos lo la los les li hi ho ne

Segona forma:

'm 't 's 'ns -us 'l -la 'ls -les -li -hi -ho 'n

Tercera forma:

em et es ens us el la els les li hi ho en

Quarta forma:

m' t' s' ens us l' l'(la) els les li hi ho n'

147. Un sol pronom feble, quan va darrere verb acabat en consonant o diftong, empra la primera forma i s'ajunta amb un guionet.

Si el verb acaba en vocal, el pronom presenta la segona forma.

EXEMPLES: *Doneu-me, traent-lo, posa-li, conta'm, veure'l.*

Quan un pronom feble va davant de verb començat en consonant, s'escriu segons la tercera forma i sense cap guionet.

EXEMPLES: *Em diu, us deia, li parla, ho porta.*

Si el verb comença en vocal o *h*, el pronom empra la quarta forma. Però *la* no apostrofa davant *i*, *u* àtones.

EXEMPLES: *M'escriu, t'adorms, s'acosta, l'aprovaren, n'ixen moltes, l'han vista, l'unten (una roda), la unixen.*

148. Si en van dos i un d'ells és el reflexiu *se*, *s'*, aquest apareix sempre el primer. No havent reflexiu, va davant generalment el pronom datiu o complement indirecte, i empra una d'aquestes formes: *me, m', te, t', li, nos, ens, 'ns, vos, us, els, 'ls, los.*

EXEMPLES: *Se m'ha posat, emportar-se-les, s'ho pren, dóna-me-la, li la untaren, trau-los-els, compreu-vos-ho.*

Les grafies elidides *m'*, *t'*, *s'*, són adoptades davant *ho*, *hi* exclusivament, si van al primer lloc. Al segon lloc *m'* i *t'* s'empren només davant verb començat en vocal o *h*.

EXEMPLES: *T'ho digué, m'hi veig, se m'infesta.*

Les grafies *'ns* i *'ls* apareixen darrere verb acabat en vocal, si són les primeres de la combinació. Si van en segon lloc, s'empren darrere *me*, *te*, *se*, *li*.

EXEMPLES: *Dóna'ns-la, se'ns va morir, me'ls porta, torna-li'ls.*

Les formes *nos*, *vos*, *los* van en primer lloc i darrere verb acabat en consonant.

EXEMPLES: *Dur-vos-la, portar-los-els, donant-nos-en.*

149. La forma *lo* del pronom acusatiu mai no apareix en les combinacions binàries.

La forma *el* s'empra darrere *ens* (*'ns*, *nos*), *us* (*vos*) i *els* (*'ls*, *los*), si no segueix verb començat en vocal o *h*.

La grafia *l'* va davant verb començat en vocal i davant *en*, *hi*.

La grafia *l* s'empra darrere *me*, *te*, *se*, *li*, però si el verb va a continuació i comença en vocal, s'escriu *l'* sempre.

EXEMPLES: *Trau-nos-el* (sense el pronom datiu seria *trau-lo*), *us el durà, poseu-los-el, ens el dóna* (el cigar), *ens l'ha donat, me'l fumaré, li'l torne, li l'encenc.*

La s'apostrofa solament davant verb començat en vocal que no siga *i* (*hi*) o *u* (*hu*) sense accent.

EXEMPLES: *Dus-la-hi, us l'han portada, ens l'hissen* (la vela), *li la higienitzaran, me l'untan* (la mà), *te la humitegen.*

150. La combinació de tres pronoms porta primer el reflexiu, si n'hi ha, el datiu davant els altres, i els circumstancials darrere.

EXEMPLES: *Menjar-se-me-la, se te l'emporta* (*me*, *te*, datius d'interés), *dus-li-los-en* (a ell, els llibres, des d'ací), *us n'hi ha deixat* (a vosaltres, d'arròs, a casa), *anar-se-me'n* (ell, a mi, de casa).

Els pronoms febles mai no s'apostrofen per contacte amb una altra paraula que no siga un verb o un altre pronom feble. Així no escriurem: *no'm vol*, sinó *no em vol*; no *ella'l mirava*, sinó *ella el mirava*; no *el pare'ns ho diu*, sinó *el pare ens ho diu*.

MODELS DE COMBINACIONS BINÀRIES

Davant verb començat en vocal o *h*

Davant verb començat en consonant

Darrere verb acabat en vocal

Darrere verb acabat en consonant o diftong

me l' acançar
m'hi envejat
te n'
li'ls la roba
la hi
se'ns

me'l
m'hi
te'n
li'ls
la hi
se'ns

-me'l
-m'hi
-te'n
-li'ls
-la-hi
-se'ns

-me'l
-m'hi
-te'n
-li'ls
-la-hi
-se'ns

<i>se us</i>	<i>se us</i>	<i>-se-us</i>	<i>-se-us</i>
<i>ens l'</i>	<i>ens el</i>	<i>'ns-el</i>	<i>-nos-el</i>
<i>us l' (la)</i>	<i>us la</i>	<i>-us-la</i>	<i>-vos-la</i>
<i>us n'</i>	<i>us en</i>	<i>-us-en</i>	<i>-vos-en</i>
<i>els els</i>	<i>els els</i>	<i>'ls-els</i>	<i>-los-els</i>

(Consulteu la taula de pronoms.)

EXERCICIS

a) Copieu les paraules següents, separant-ne convenientment amb un apòstrof o guionet, o sense, les combinacions de verbs i pronoms febles:

<i>diguesme</i>	<i>fesho</i>	<i>portals</i>	<i>esveu</i>	<i>ensescoltava</i>
<i>escriuinos</i>	<i>veshi</i>	<i>portala</i>	<i>lidic</i>	<i>tentenia</i>
<i>rentantte</i>	<i>dune</i>	<i>traureies</i>	<i>elporten</i>	<i>usescriu</i>
<i>banyeuons</i>	<i>escriurem</i>	<i>miraho</i>	<i>elsfan</i>	<i>salça</i>
<i>alçarse</i>	<i>mirans</i>	<i>anarhi</i>	<i>laduien</i>	<i>liharespost</i>
<i>escriuli</i>	<i>rentat</i>	<i>trauren</i>	<i>lesfeien</i>	<i>lhatret</i>
<i>traulo</i>	<i>combatreus</i>	<i>entrau</i>	<i>hopaguen</i>	<i>elshatret</i>
<i>prenlos</i>	<i>perdres</i>	<i>ensmira</i>	<i>hivan</i>	<i>hoescoltava</i>
<i>cullla</i>	<i>enviali</i>	<i>etveu</i>	<i>envenen</i>	<i>hihapujat</i>
<i>porteules</i>	<i>portal</i>	<i>usmiren</i>	<i>mescoltava</i>	<i>nhavia</i>

b) Copieu les paraules següents, separant-ne convenientment les combinacions de verbs i els dos pronoms febles:

<i>anarmen</i>	<i>menrecordaré</i>	<i>fixarmhi</i>	<i>fesmho</i>
<i>deixamen</i>	<i>menhapres</i>	<i>mhipensaré</i>	<i>donamho</i>
<i>mhopen</i>	<i>cullmels</i>	<i>anemnosen</i>	<i>escriurens</i>
<i>poseumeles</i>	<i>melsdóna</i>	<i>ensenrecordem</i>	<i>enshodirà</i>
<i>melesposa</i>	<i>cusmel</i>	<i>ensnhanportat</i>	<i>dónansles</i>
<i>deixeuamela</i>	<i>nomelportes</i>	<i>porteunosshi</i>	<i>enslesenvia</i>
<i>melaprenc</i>	<i>melhapres</i>	<i>disnosho</i>	<i>enslhandonat</i>

c) Copieu les paraules següents separant-ne convenientment les combinacions de verbs i els tres pronoms febles:

<i>semhiconeix</i>	<i>menjarsetel</i>	<i>elsnhiposa</i>
<i>posarsetho</i>	<i>menjarsensel</i>	<i>sensenriu</i>
<i>menjarsetela</i>	<i>setemposa</i>	<i>setelmenja</i>
<i>enslhiposa</i>	(al davant)	<i>setelhamenjat</i>
<i>melhiposa</i>	<i>sensemposa</i>	<i>senselmenja</i>
<i>traumelen</i>	(al davant)	<i>senslhamenjat</i>

MORFOLOGIA

Llicó XXXI

EL NOM SUBSTANTIU

151. Nom substantiu és la paraula que servix per a anomenar les persones, els animals i les coses. Pot ésser del gènere *masculí* o del *femení*, els quals es diferencien, sovint, solament en la terminació.

152. El *femení* es forma, generalment, afegint al *masculí* la terminació *a*.

EXEMPLES: *Fill, filla; forner, fornera; fillol, fillola.* *abocador, abocadora; abraçador-a*

153. Si el *masculí* acaba en vocal forta, el *femení* acaba en *-na*.

EXEMPLES: *Germà, germana; cosí, cosina; lleó, lleona.* *fadri-na;*

154. Quan el *masculí* acaba en consonant forta, generalment es canvia en consonant suau seguida de *a*.

EXEMPLES: *Nebot, neboda; llop, lloba; amic, amiga.*

Altres vegades afegix una *a*.

EXEMPLES: *Gat, gata; nèt, neta.* *alt-a; anacrònic-a; contagiós-a;*

155. A alguns masculins en *s* corresponen femenins en *-ssa*.

EXEMPLES: *Gos, gossa; ós, óssa.* *gris, grissa; bonàs, bonassa;*

156. Molts noms masculins passen al *femení* afegint el sufix *-essa*.

EXEMPLES: *Abat, abadessa; sastre, sastressa.*

El *femení* de *príncep* és *princesa*.

Els femenins de *emperador, actor* i *institutor* són *emperadriu, actriu, institutriu*.

Els femenins de *rei, heroi* i *gall* són *reina, heroïna* i *gallina*.

157. Hi ha noms que canvien la *e* en què termina el *masculí* en *a*.

EXEMPLES: *Mestre, mestra; alumne, alumna.*

158. Hi ha noms masculins que tenen un *femení* d'arrel distinta.

EXEMPLES: *Home, dona; pare, mare; marit, muller.* *oncle, tia;*

159. Hi ha noms d'animals que tenen una mateixa paraula per al *masculí* i per al *femení* i es distingixen afegint *mascle* o *femella*.

EXEMPLES: *Rossinyol, escarabat, mosquit.*

160. A molts noms d'ésser i d'objectes els és atribuït gènere, ja que no en tenen de propi. Diem que són masculins si davant d'ells podem posar l'article *el*, i femenins si podem posar l'article *la*.

EXEMPLES: *El llit, el pi,* són masculins, i *la pilota, la carxofa,* són femenins. *conte, contacte, incendi, matalaf* *matrum, secta* *perla, venda*

161. Hi ha noms en valencià que no tenen el mateix gènere que en castellà i sovint ens hi equivoquem.

EXEMPLES: *L' (el) avantatge; castellà, la ventaja. El corrent; castellà, la corriente.*

El costum; castellà, la costumbre. El senyal; castellà, la señal. El llegum; castellà, la legumbre. La calor; castellà, el calor. La fi (= acabament, final); castellà, el fin.

EXERCICIS

a) Poseu en femení els següents noms masculins:

<i>fillol</i>	<i>cunyat</i>	<i>deixeble</i>	<i>metge</i>	<i>rossinyol</i>
<i>gat</i>	<i>cabrit</i>	<i>sogre</i>	<i>príncep</i>	<i>pinsà</i>
<i>lleó</i>	<i>espòs</i>	<i>sastre</i>	<i>actor</i>	<i>gendre</i>
<i>padrí</i>	<i>gos</i>	<i>diable</i>	<i>gall</i>	<i>cavall</i>

b) Poseu en masculí els següents noms femenins:

<i>neta</i>	<i>loba</i>	<i>apotecariessa</i>	<i>egua</i>	<i>tia</i>
<i>senyora</i>	<i>hereua</i>	<i>institutriu</i>	<i>somera</i>	<i>duquessa</i>
<i>fadrina</i>	<i>alumna</i>	<i>heroïna</i>	<i>reina</i>	<i>emperadriu</i>
<i>òrfena</i>	<i>poetessa</i>	<i>perdiu</i>	<i>princesa</i>	<i>deessa</i>

c) Poseu l'article *el* o *la*, *els* o *les* (segons el gènere que té en bon valencià) en les frases següents:

1. *L'actriu féu molt bé . . . paper d'abadessa.*
2. *L'escolà no volia fer . . . senyal de la creu.*
3. *Ens ofega . . . calor.*
4. *Es menjaven . . . llegums del sopar.*
5. *. . . corrent elèctric el llançà a . . . corrent de l'aigua.*
6. *Té . . . costum de gitar-se tard.*
7. *. . . avantatge que porta és de cinc minuts.*
8. *. . . fi de la novel·la no m'agrada.*
9. *El mort tenia . . . senyal al braç.*
10. *S'acaben . . . antics costums de l'horta.*

LECTURA

TEXT RENAIXENTISTA

*Mon cor estima un arbre! Més vell que l'olivera,
més poderós que el roure, més verd que el taronger,
conserva de ses fulles l'eterna primavera,
i lluita ab les tormentes que assalten la ribera
com un gegant guerrer.*

MIQUEL COSTA I LLOBERA

(*El Pi de Formentor.*)

Lliçó XXXII

EL PLURAL DELS NOMS

162. El plural dels noms es forma, per regla general, afegint una *s* al singular.

EXEMPLES: *Pare, pares; remei, remeis; ram, rams.*

163. En passar els noms del singular al plural sofriren, generalment, modificacions.

Els acabats en *a* no accentuada canvien la *a* en *e* seguida de *s*.

EXEMPLES: *Cara, cares; problema, problemes.* *planta-es; pasta-es; taula-es*

Si aquesta *a* no accentuada va precedida de *c, g, ç, j, qu, o gu*, no sols canvia la *a* en *e*, sinó la consonant esmentada en *qu, gu, c, g, qu* i *gu*.

EXEMPLES: *Mica, miques; braga, bragues; raça, races; truja, truges; Pasqua, Pasqües; manigua, manigües.* *pica; manega; plaça. Esperança; botija;*

164. La majoria dels noms acabats en vocal accentuada forma el plural afegint *-ns* al singular.

EXEMPLES: *Pa, pans; capità, capitans; volcà, volcans.*

N'hi ha, però, d'altres que formen el plural afegint simplement una *s*.

EXEMPLES: *Café, cafés; mercé, mercés; dominó, dominós.*

Els noms *home, orfe, cove, marge, terme, jove, verge, ase, rave*, amb vocal final àtona, tant fan el plural en *-s* com en *-ns*.

165. Els noms masculins acabats en *ç* formen el plural afegint *os* al singular.

EXEMPLES: *Braç, braços; lluç, lluços; romanç, romanços.* *pedaç-os; glaç-os*

Els femenins acabats en *ç* afegixen una *s*.

EXEMPLES: *Falç, falçs; calç, calçs.*

166. Els noms acabats en *s* formen el plural de la manera següent:

I. Són invariables:

a) Els polisíl·labs no aguts (plans i esdrúixols).

EXEMPLES: *Cutis, lapsus, llapis, omnibus, dimecres, divendres.*

b) Els femenins *la pols = les pols; fàcies, càries, amaril·lis, acrópolis, metròpolis, necròpolis.*

c) Els monosíl·labs *temps, fons, plus*, i els aguts *dilluns, dimarts i dijous.*

II. Darrere la *s* final prenen el sufix *os*:

a) Els monosíl·labs i aguts en ser masculins.

EXEMPLES: *Mas, masos; pes, pesos; pis, pisos; el pols, els polsos; vers, versos; es-pòs, esposos; marqués, marquesos.*

b) Els participis i els gentilicis.

EXEMPLES: *Encés, encesos; comprés compresos; francés, francesos; anglés, anglesos; promés, promesos.*

III. Doblen la s davant la terminació -os:

a) Els monosíl·labs *bres, bus, gos, mos, nas, cos, cós, cas, os, ós, pas, ris, rus, tros*, que fan el plural *bressos, bussos, gossos, nassos, cossos, cóssos, cassos, ossos, óssos, passos, rissos, russos, trossos*.

b) Els polisíl·labs aguts *accés, anís, arcabús, arròs, cabàs, canyís, colós, compàs, congrés, interés, pallús, panadís, revés*, que fan *accessos, anissos, compassos, etc.*

c) Els augmentatius en -às i els derivats en -ís.

EXEMPLES: *Grandàs, grandassos; escorredís, escorredissos.*

167. Hi ha excepcions (noms que no doblen la s davant os en passar al plural): *avís, compromís, país, espòs, abús, andalús* i pocs altres.

168. Els monosíl·labs *as, gas, cas, mas, ras, vas, mes, bes, fris, pis, clos, fus, ús* i *nus* tampoc no doblen la s en passar al plural.

169. Els noms acabats en *ix* (palatal fricativa) fan el plural afegint *os* al singular.

EXEMPLES: *Peix, peixos; calaix, calaixos; boix, boixos.*

Així mateix els acabats en *tx* (palatal africada) : *despatx, despatxos; capritx, capritxos; cartutx, cartutxos.*

Els acabats en *st, xt, sc* fan el plural segons la regla general afegint *s* al singular.

EXEMPLES: *Gust, gusts; pressupost, pressuposts; pretext, pretexts; bosc, boscs; obelisc, obeliscs.*

Cal dir que els acabats en *st, xt, sc* poden fer també el plural en *os*:

Test, testos; bosc, boscos; disc, discos; trast, trastos.

170. Els noms acabats en *g* (escrita *ig* o *g*) formen el plural afegint una *s* al singular.

EXEMPLES: *Boig, boigs; desig, desigs; roig, roigs.*

També es diuen els plurals en -os: *bojos, rojos, mitjos, desitjos, bolitjos, passetjos, safaretjos, etc.*

EXERCICIS

a) Passeu al plural els noms següents:

<i>carbó</i>	<i>fenomen</i>	<i>tramús</i>	<i>farga</i>	<i>clixé</i>	<i>pagaré</i>
<i>obús</i>	<i>congrés</i>	<i>temps</i>	<i>serp</i>	<i>orgue</i>	<i>fus</i>
<i>pedaç</i>	<i>tapís</i>	<i>greix</i>	<i>huracà</i>	<i>pis</i>	<i>corretja</i>
<i>compromís</i>	<i>espòs</i>	<i>passeig</i>	<i>orfe</i>	<i>boix</i>	<i>bambú</i>
<i>llegua</i>	<i>rus</i>	<i>pretext</i>	<i>lliç</i>	<i>desig</i>	<i>ús</i>
<i>dimarts</i>	<i>llapis</i>	<i>despatx</i>	<i>calç</i>	<i>canyís</i>	<i>fracàs</i>
<i>gust</i>	<i>calaix</i>	<i>índex</i>	<i>domàs</i>	<i>plaça</i>	<i>pastís</i>
<i>carro</i>	<i>faig</i>	<i>abús</i>	<i>barnús</i>	<i>rave</i>	<i>menú</i>
<i>colomí</i>	<i>sang</i>	<i>colós</i>	<i>crucifix</i>	<i>sofà</i>	<i>roig</i>
<i>marge</i>	<i>fre</i>	<i>interés</i>	<i>esquitx</i>	<i>quinqué</i>	<i>terraplé</i>
<i>terròs</i>	<i>home</i>	<i>cas</i>	<i>post</i>	<i>cabàs</i>	<i>xoriç</i>
<i>sedàs</i>	<i>falç</i>	<i>pes</i>	<i>oca</i>	<i>host</i>	<i>papà</i>
<i>lluç</i>	<i>compàs</i>	<i>adreç</i>	<i>pi</i>	<i>esforç</i>	<i>plus</i>
<i>fred</i>	<i>somrís</i>	<i>baixà</i>	<i>pasqua</i>	<i>pluja</i>	<i>xassís</i>

b) Passeu al plural en les següents frases tant el subjecte i el verb com els complements.

1. *L'arbre no deixa vore el bosc.*
2. *La fusta d'aquesta cadira és d'un faig meu.*
3. *Va vindre un home molt lleig.*
4. *Aquest peix és prou car.*
5. *He comprat el llapis verd.*
6. *Un andalus menja anís.*
7. *Ara ve l'home de l'ase.*
8. *La paret del pis.*
9. *El landó té un esquinç.*
10. *Lã pols que cau del tamís.*

faig: cast. haya

LECTURA

TEXT MODERN

*Terra del meu camí de l'esperança.
Alba sobre el meu temps d'il·lusió.
Lluna rere el meu sol en delectança.
Eva del meu Adam cara al perdó.
Salva'm, dona muller,
plena del meu voler!*

*Rosada de les meues flors novelles.
Besada dels meus dies amb les nits.
Corol·la on van les meues cinc abelles.
Bresca per a la mel dels meus sentits.
Salva'm, dona muller,
plena del meu voler!*

*Pa de la meua fam de massa coses.
Al·leluia del fang del meu treball.
Roser tocant de maig les meues roses.
Rosari del meu plor sobre la vall.
Salva'm, dona muller,
plena del meu voler!*

XAVIER CASP

(Antologia de la Poesia Valenciana.)

La forma lo cansada en zones rurals
és considerada literàriament arcaica.

Lliçó XXXIII

L'ARTICLE

171. Davant els noms s'usa, sovint, una paraula curta anomenada article.

172. L'article pot ésser de dues classes: *definit* o *indefinit*. L'article *definit* servix per a designar no un o més éssers o objectes qualssevol, sinó un o més éssers o objectes determinats.

Així: *Ha vingut EL pare del meu amic* (vol dir no *un pare* qualsevol, sinó *un pare* determinat: el del meu amic).

173. Les formes de l'article definit són: *el* (masculí): *el banc*; *la* (femení): *la casa*; reductibles a *l'* (masculí i femení) davant vocal o *h*: *l'elefant*, *l'escola*, *l'hort*, *l'hora*.

El plural de *el* és *els* (*els dies*); el plural de *la* és *les* (*les cadires*).

174. L'article indefinit té les formes *un* (masculí): *un home*; *una* (femení): *una dona*. És a dir, *un home* qualsevol, *una dona* qualsevol.

El plural de *un* és *uns* i el plural de *una* és *unes*: *uns carrers*, *unes danses*.

175. En algunes contrades del País Valencià usen l'article definit davant els noms propis (*article personal*): *el Pere*, *la Maria*, *l'Antoni*.

S'usa encara, com article personal, *en*, *na*, *n'*.

EXEMPLES: *En Pere*, *na Dolors*, *n'Antònia*; de vegades pren el caràcter de tractament: *En Jaume I*, *N'Ausiàs March*, *N'Elisabet de Villena*.

176. Els articles *el* i *els* es contrauen amb les preposicions *a*, *de* i *per*; les contraccions són: *al*, *als*, *del*, *dels*, *pel* i *pels*, però *l'* no es contrau davant vocal o *h*.

Així: *A l'hora*, *de l'arbre*, *per l'hort*.

177. L'article *la* no es contrau davant paraules femenines començades en *i* o *u* febles (porten o no *h* davant).

EXEMPLES: *La Universitat*, *la humitat*, *la idea*, *la història*.

178. Hi ha noms, com *llum*, *fi*, *son*, *vall*, *clau* i altres, que unes vegades porten l'article *el* i altres *la*, segons què signifiquen. No és igual: *el llum* que *la llum*; *el fi* que *la fi*; *el son* que *la son*; *el vall* que *la vall*; *el clau* que *la clau*.

179. Un cert nombre de noms abstractes acabats en *-or* (*amor*, *ardor*, *clamor*), que el llenguatge corrent fa masculins, en llenguatge literari poden fer-se femenins, com en valencià antic.

EXEMPLES: *La clamor de les gents*; *eixa dolor grandíssima*; *la color obscura de la pell*.

178. adj. *fi*-*fi*; f. *la fi*, final d'una cosa - *son*,^m acte de dormir,
f. *ganes de dormir* - *vall*, m. excavació longitudinal feta en el sòl,
esp. *la vall* es fa el ueltrunt d'una forta líncia; *vall*, f. espai de terreny
adivertit de muntanyes -

EXERCICIS

Substituïu la ratlleta per l'article definit corresponent davant els noms següents i destrieu-los en dues llistes, l'una de noms masculins i l'altra de femenins:

-taula	-arbre	-hectolitre	-carrers
-llit	-àguila	-galliners	-farbalans
-vespa	-ull	-flors	-padrins
-gat	-ala	-hostes	-temors
-llibre	-herba	-ungles	-fervors
-tinta	-oca	-històries	-hipotenusa

b) Substituïu la ratlleta per l'article indefinit corresponent:

1. *Va vindre – dona a vendre'm – penses.*
2. *Hi havia paquets damunt – taula.*
3. *No pesà més de – tres lliures.*
4. *Passí per – carrer que no coneixia.*
5. *Han donat – flors a – senyora.*
6. *Passen – homes per la via.*

c) Poseu en singular els noms següents:

<i>als hospitals</i>	<i>les ungles</i>	<i>les humitats</i>	<i>pels catàlegs</i>
<i>els humils</i>	<i>els arrossos</i>	<i>les universitats</i>	<i>als homes</i>
<i>dels albats</i>	<i>les egües</i>	<i>les històries</i>	<i>als actors</i>
<i>pels camins</i>	<i>les unitats</i>	<i>dels escorpins</i>	<i>als hostes</i>

LECTURA

TEXT RENAIXENTISTA

*Plau-me encara parlar la llengua d'aquells savis
que ompliren l'univers de llurs costums e lleis,
la llengua d'aquells forts que acataren los reis,
defengueren llurs drets, venjaren llurs agravis.*

*Muira, muira l'ingrat que, al sonar en sos llavis
per estranya regió l'accent natiu, no plora,
que, al pensar en sos llars, no es consum ni s'enyora,
ni cull del mur sagrat la lira dels seus avis.*

BONAVENTURA CARLES ARIBAU

(*La Pàtria*)

Lliçó XXXIV

L'ADJECTIU QUALIFICATIU

180. *Adjectiu* qualificatiu és una paraula que, aplicada a un substantiu, indica una qualitat de l'ésser o de l'objecte designat per aquest substantiu.

EXEMPLES: *Raiïm* AGRE; *home* VALENT; *dona* SANTA.

181. Hi ha adjectius que tenen dues terminacions: una masculina i una altra de femenina.

EXEMPLES: *Home* SEC, *dona* SECA; *cavall* BLANC, *egua* BLANCA.

182. En general, l'adjectiu femení es forma afegint una *a* al masculí.

EXEMPLES: *Fred*, *freda*; *mal*, *mala*; *novell*, *novella*.

183. Alguns adjectius masculins terminats en *t* fan el femení en *da*.

EXEMPLES: *Folgat*, *folgada*; *enraonat*, *enraonada*; *apesarat*, *apesarada*; *mut*, *muda*; *buit*, *buida*.

184. Alguns adjectius masculins acabats en *e* i *o* fan el femení substituint la *e* i la *o* per *a*.

EXEMPLES: *Exacte*, *exacta*; *còmode*, *còmoda*; *fofo*, *fofa*.

185. Alguns adjectius terminats en *c* fan el femení en *ga*.

EXEMPLES: *Grec*, *grega*; *groc*, *groga*; *poruc*, *poruga*.

186. Els masculins *oblic*, *iníc*, *propinc*, *ventríloc*, passen al femení substituint la *c* per *qua*.

EXEMPLES: *Obliqua*, *iníqua*, *propinqua*, *ventríloqua*.

187. Alguns adjectius terminats en *s* passen al femení doblant la *s* abans d'afegir la *a*.

EXEMPLES: *Gras*, *grassa*; *escàs*, *escassa*; *espés*, *espessa*.

188. Els masculins *boig* i *roig* fan el femení *boja* i *roja*. *Mig* i *lleig* fan en el femení *mitja* i *lletja*. *Nul* fa *nul·la*, i *tranquil* fa *tranquil·la*.

189. Els adjectius terminats en vocal forta formen el femení afegint *na* al masculí.

EXEMPLES: *Bla*, *blana*; *ple*, *plena*; *bo*, *bona*.

190. Els adjectius en *au*, *iu*, *ou*, passen al femení, generalment, canviant *u* per *v*.

EXEMPLES: *Blau*, *blava*; *viu*, *viva*; *nou*, *nova*.

I els acabats en *eu* fan el femení en *ea*.

EXEMPLES: *Europeu*, *uropea*; *caldeu*, *caldea*; *ateu*, *atea*.

Els adjectius *joliu*, *hereu*, *romeu*, fan el femení *joliua*, *hereua*, *romeua*.

191. Hi ha adjectius que mantenen per al femení la mateixa terminació que en el masculí. Són els adjectius anomenats d'una sola terminació.

EXEMPLES: *Audaç, filial, vulgar, millor, tricolor, constant, amable, insigne, hipòcrita, gran.*

192. Per a saber si un adjectiu és d'una sola terminació o de dues basta notar si en formar el corresponent adverbí terminat en *-ment* s'afegix una *a* entre l'adjectiu i la terminació *-ment*.

De *general* es forma *generalment* (no afegix *a* després de *general*); doncs *general* té una sola terminació. De *clar* es forma *clarament* (afegix *a* després de *clar*); doncs *clar* té dues terminacions, una per al masculí: *clar*, i una altra per al femení: *clara*.

193. El plural dels adjectius es fa segons les regles dels noms substantius. Cal notar que els d'una terminació acabats en *aç, iç, oç* tenen dues formes en plural: l'una per al masculí i l'altra per al femení.

EXEMPLES: *Feroç, feroços i feroques; audaç, audaços i audaces; feliç, feliços i felices.*

EXERCICIS

a) Copieu els adjectius següents i al costat de cada un d'ells poseu els corresponents femení singular i el masculí i femení plural:

<i>prim</i>	<i>fals</i>	<i>clar</i>	<i>savi</i>	<i>trist</i>
<i>dolç</i>	<i>car</i>	<i>ferm</i>	<i>brut</i>	<i>adequat</i>
<i>xop</i>	<i>dens</i>	<i>net</i>	<i>inèdit</i>	<i>menut</i>
<i>mut</i>	<i>centrifug</i>	<i>malaltís</i>	<i>seré</i>	<i>hebreu</i>
<i>amic</i>	<i>anàleg</i>	<i>plegadís</i>	<i>valencià</i>	<i>massís</i>
<i>ròneg</i>	<i>pròdig</i>	<i>ros</i>	<i>dejú</i>	<i>tardà</i>
<i>aràbic</i>	<i>precís</i>	<i>boig</i>	<i>efectiu</i>	<i>pobre</i>
<i>llarg</i>	<i>seriós</i>	<i>lleig</i>	<i>tou</i>	<i>esquerre</i>

Així:

Prim, prima, prims, primes.

b) Copieu els adjectius següents, destriant-los en dues llistes, primera els d'una sola terminació i segona els de dues terminacions:

<i>fosc</i>	<i>insigne</i>	<i>iracund</i>	<i>alegre</i>	<i>indígena</i>
<i>idiota</i>	<i>esclau</i>	<i>escolar</i>	<i>incòmode</i>	<i>sacrileg</i>
<i>ras</i>	<i>elegant</i>	<i>laic</i>	<i>inert</i>	<i>dòcil</i>
<i>rus</i>	<i>lent</i>	<i>rebel</i>	<i>suau</i>	<i>prudent</i>
<i>negre</i>	<i>geperut</i>	<i>millor</i>	<i>seré</i>	<i>cortés</i>

dit d'una cosa que és ella sola, pelada, sense acompanyament de res més

Lliçó XXXV

L'ADJECTIU DEMOSTRATIU I EL POSSESSIU

194. Són *determinatius* aquells adjectius que posats davant un nom fixen, precisen o limiten el significat del substantiu. Així, quan diem la *meua mare*, apliquem el nom *mare* no a totes les mares, ni a una mare qualsevol, sinó solament a una mare: la *meua*. Doncs la paraula *meua* és un *adjectiu determinatiu*.

195. Hi ha diferents classes d'adjectius determinatius: *demonstratius*, *possessius*, *numerals*, *quantitatius*, *indefinitis*, *interrogatius* i *relatius*.

196. Els *adjectius demostratius* són: *aquest*, *aqueix*, *aquell*.

Formes del singular:

MASCULINS: *Aquest* o *est*; *aqueix* o *eix*; *aquell*.

FEMENINS: *Aquesta* o *esta*; *aqueixa* o *eixa*; *aquella*.

Formes del plural:

MASCULINS: *Aquests*, *aquestos* o *estos*; *aqueixos* o *eixos*; *aquells*.

FEMENINS: *Aquestes* o *estes*; *aqueixes* o *eixes*; *aquelles*.

EXEMPLES: *Aquest llibre*, *est home*; *aqueixa dona*, *eixa taula*, *aquells dies*; *eixes joves*; *esta façana*.

El valencià parlat ha abandonat l'ús de *aquest* i *aqueix*; seria, però, convenient reintroduir-los en la llengua literària, al costat d'*est* i d'*eix*.

197. Els *adjectius possessius* són: *meu*, *teu*, *seu*, *nostre*, *vostre*, *llur*.

Formes del singular:

MASCULINS: *Meu*, *teu*, *seu*, *nostre*, *vostre*.

FEMENINS: *Meua*, *teua*, *seua*, *nostra*, *vostra*.

Formes del plural:

MASCULINS: *Meus*, *teus*, *seus*, *nostres*, *vostres*.

FEMENINS: *Meues*, *teues*, *seues*, *nostres*, *vostres*.

EXEMPLES: El *meu* pare, la *meua* llibreta, el *teu* oncle, el *seu* germà, la *nostra* associació, les *nostres* idees.

198. Davant un substantiu, generalment nom de parentiu, els possessius febles *mon*, *ton*, *son* reemplacen *el meu*, *el teu*, *el seu*.

Formes del singular:

MASCULINS: *Mon*, *ton*, *son*.

FEMENINS: *Ma*, *ta*, *sa*.

Formes del plural:

MASCULINS: *Mos*, *tos*, *sos*.

FEMENINS: *Mes*, *tes*, *ses*.

EXEMPLES: *Mon cunyat, ton pare, son cosí, ma mare, ses ties.*

199. L'adjectiu possessiu *llur* (en plural *llurs*) vol dir *d'ells* o *d'elles*. No es pot dir: *Ha vingut Antoni i LLUR fill*, ni *ha vingut Maria i LLURS fills*. Però sí que es pot dir: *Han vingut Antoni i Maria i LLUR fill* (el fill d'ells), o *Han vingut Antoni i Maria i LLURS fills* (els fills d'ells).

EXERCICIS

a) Copieu tots els adjectius demostratius i possessius que hi ha en les frases següents i destrieu-los en dues llistes:

1. *En aquella casa vaig trobar el meu gat.*
2. *Les vostres filles han portat aquests vestits.*
3. *Les teues llibretes no són aquestes, sinó aqueixes.*
4. *Aquesta nit aniré a vore la teua obra teatral.*
5. *Aquells dies tan emocionants ja no tornaran en ma vida.*
6. *Sa germana ha pintat aqueixes teles.*
7. *Son sogre viu en aquest poble; hi té sa casa.*
8. *Ha gastat tots els teus béns i quelcom dels nostres.*
9. *Aqueixos joves escriuen la nostra llengua.*
10. *Ma casa és menuda per a aqueixes persones; no hi caben.*

b) Copieu les frases següents, adonant-vos de l'ús de *llur*, *llurs*:

1. *Ferran es deixà el seu llibre a casa de son pare.*
2. *L'orador no parlava segons els seus principis.*
3. *Eixos homes no guanyen ni per a llur menjar.*
4. *No sabran posar-se llurs vestits de Carnaval.*
5. *Que disposen del llur si volen regalar-se més.*
6. *El capità ens parlà de les seues aventures.*
7. *No hi podia fer més; era son destí.*
8. *No hi podien fer més; era llur destí.*
9. *L'anglesa visitava el país en son automòbil i amb els seus gossos.*
10. *La mossa cridava les amigues seues.*

Lliçó XXXVI

L'ADJECTIU NUMERAL

200. Els *adjectius numerals* servixen per a comptar. Poden ésser: *Cardinals* o *absoluts*, els que ens fan conèixer el nombre (*tres corders*). *Ordinals*, els que ens fan conèixer el lloc o l'ordre (*tercer dia*). *Partitius*, els que indiquen part (*mig litre*). *Col·lectius*, els que expressen un nombre divers d'objectes, pres com a unitat (*dotzena, parell, centenar*).

201. Els numerals cardinals són d'una sola terminació, llevat dels dos primers. Així: *un, una; dos, dues*. I el *cent*, que té la forma femenina en el plural: *cent, dos-cents, nou-cents, cents, centes*. *Unes tisores. Tres-cents caps*.

202. Hi ha numerals simples i n'hi ha de composts. Aquests, en el llenguatge escrit, porten un guionet entre els elements simples. Els composts amb *vint* porten la conjunció *i*, separada també amb guionets. Així: *vint-i-quatre*.

203. Heus ací com s'escriuen els adjectius cardinals:

<i>zero</i>	<i>desset (o disset)</i>	<i>trenta-quatre . . .</i>
<i>u o un, una</i>	<i>divuit</i>	<i>quaranta</i>
<i>dos, dues</i>	<i>denou (o dinou)</i>	<i>cinquanta</i>
<i>tres</i>	<i>vint</i>	<i>seixanta</i>
<i>quatre</i>	<i>vint-i-u, -un, -una</i>	<i>setanta</i>
<i>cinc</i>	<i>vint-i-dos, -dues</i>	<i>vuitanta</i>
<i>sis</i>	<i>vint-i-tres</i>	<i>noranta</i>
<i>set</i>	<i>vint-i-quatre</i>	<i>cent</i>
<i>vuit</i>	<i>vint-i-cinc</i>	<i>dos-cents, dues-centes</i>
<i>nou</i>	<i>vint-i-sis</i>	<i>cinc-cents</i>
<i>deu</i>	<i>vint-i-set</i>	<i>set-cents</i>
<i>onze</i>	<i>vint-i-vuit</i>	<i>nou-cents</i>
<i>dotze</i>	<i>vint-i-nou</i>	<i>mil</i>
<i>tretze</i>	<i>trenta</i>	<i>mil vint</i>
<i>catorze</i>	<i>trenta-u, -un, -una</i>	<i>dos mil</i>
<i>quinze</i>	<i>trenta-dos, -dues</i>	<i>milió</i>
<i>setze</i>	<i>trenta-tres</i>	<i>bilió . . .</i>

204. Els adjectius ordinals tenen dues terminacions:

<i>primer, primera</i>	<i>tercer, tercera</i>
<i>segon, segona</i>	<i>quart, quarta</i>

cinqué, cinquena
(o bé quint, quinta)
sisé, sisena
seté, setena
vuité, vuitena
nové, novena
desé, desena
onzé, onzena
dotzé, dotzena

tretzé, tretzena
catorzé, catorzena
quinzé, quinzena
setzé, setzena
desseté, dessetena
divuité, divuitena
denové, denovena
vinté, vintena
vint-i-uné. . .

vint-i-dobse
vint-i-trese
vint-i-quatre
vint-i-cinqué
trente
trenta-i-une
quarente
quaranta-i-une

Tenen tots femení i llevat dels quatre primers, es formen afegint al cardinal corresponent la terminació -é.

EXEMPLES: *Trenté, trentena, setanta-nové, setanta-novena. . .*

205. Els numerals partitius són idèntics als ordinals, i es formen del cardinal mitjançant l'addició de la terminació -é. Hi ha, però, la forma especial *mig*; de *terç* i *tercer*, sols s'usa *terç*, com a partitiu; en lloc de *desé*, *centé*, i *milé*, hom usa habitualment *dè-cim*, *centèsim* i *mil·lèsim*.

206. A més dels numerals col·lectius *parell*, *centenar*, *miler*, s'usen com a col·lectius els femenins dels partitius.

EXEMPLES: *Dotzena, vintena, quarentena.*

Hi ha també els proporcionals *doble*, *triple*, *quàdruple*. . . *quíntuple*, *sextuple*, *septuple*, *octuple*, *nonuple*, *decuple*, *centuple*, en general al

EXERCICIS *cinco es dos cinc ve podr mes, doble ve podr mes, etc.*

a) Escriure amb lletres els nombres següents: 11, 33, 45, 59, 68, 76, 84, 93, 102, 417, 824, 968, 42.361, 1.027.617.

b) Escriure amb lletres les expressions numèriques de les frases següents:

1. *El dia 1er de maig.*
2. *Carrer del 9 d'Octubre.*
3. *Vivia al número 26 de la plaça d'En Jaume I, 3er pis, 2ª porta.*
4. *Ha comprat una 3ª part de quilo.*
5. *Va nàixer el dia 8 del mes 6^é de l'any 1899.*
6. *Estava en la 8ª fila de butaques.*
7. *El tal deixeble fa el 75^é de la llista del 2n. curs.*
8. *Alfons X és l'anomenat Rei Savi.*
9. *Prengué una 12.ª de figues.*
10. *La paret té 12 metres amb 0'25 de llarga.*
11. *Avui és el dia en què resolc la lliçó XXXVI de Gramàtica.*
12. *Som a . . . del mes de . . . de l'any . . .*

c) Escriure amb lletres les expressions numèriques següents:

$$0'01, 0'07, 0'005, \frac{1}{4}, \frac{1}{2}, \frac{2}{9}, \frac{16}{24}, \frac{22}{153}$$

Lliçó XXXVII

L'ADJECTIU QUANTITATIU I L'INDEFINIT

207. Els *adjectius quantitatus* expressen quantitat i responen a la pregunta *quant* i *quanta*. Són: *quant, molt, tant, poc, bastant, que, més, menys, massa, força, gens, prou*...

EXEMPLES: *Quants llibres!, molta gent, tants homes, poc peix.*

208. Aquests *adjectius quantitatus* solen usar-se seguits de la preposició *de*, llevat *massa, força* i *que*.

EXEMPLES: *Molta de feina, gens de ganes*...

209. Són de dues terminacions, tant en el singular com en el plural, els *quantitatus* *quant, molt, tant* i *poc*; *bastant* sols té una terminació per al singular i una per al plural; i els altres són invariables.

210. Els *adjectius indefinits* determinen el nom d'una manera vaga i responen a la pregunta *quants* i *quantes*. Són: *un, algun, tot, mateix, cert, altre, tal, cada, cap, qualsevol*.

EXEMPLES: *Algun dia; menja't tot el pa; el seu fill mateix ho confessa; li convénen uns altres aires.*

211. Quan *cada* s'unix a *un* o a *una* es pot dir *cadascun* i *cadascuna* (però no *cas-cú* ni *casguna*). Són invariables *cada* i *cap*. *Qualsevol* fa el plural *qualssevol*.

EXEMPLES: *Una dona qualsevol; unes dones qualssevol.*

EXERCICIS

a) Passeu al plural les frases següents, i subratlleu els *adjectius quantitatus*:

1. *No sé quanta n'ha demanat.*
2. *Teniu pa? Molt.*
3. *És un any de poca fruita.*
4. *Fa poc negoci.*
5. *Benassal és un poble de bastant aigua.*
6. *Allà hi ha tanta fadrina com al meu poble.*

b) Omplir els buits amb els *quantitatus* següents: *menys, força, que, més, massa, prou*.

1. *Els antics ... homes eren!*
2. *Dóna'm ... pa.*
3. *Tu tens ... llibres que jo.*

4. *Quan vindràs de la ciutat porta'm ... coses.*
 5. *Li teniu ... contemplacions.*
 6. *Ja hi ha ... aigua al safareig.*
- c) Passar al plural les frases següents, i subratlleu els adjectius indefinits:
1. *Tens llibres? Sí, en tinc algun.*
 2. *S'ha menjat tot el pa que tenia ella.*
 3. *Em donà tota la coca.*
 4. *És la mateixa tela que m'ensenyà.*
 5. *Li convé un altre aire.*
 6. *Tal pare, tal fill.*
 7. *M'ha dit una certa cosa.*
 8. *Compra una llibreta qualsevol.*

LECTURA

TEXT MODERN

Estesa la comarca des d'uns trenta a uns cinquanta quilòmetres del mar, i tancada entre muntanyes, aquell sembla remot, i el país és d'una prou acusada continentalitat. El tebi alè mediterrani, per arribar a les seues enlairades i amagades terres, ha de pujar costa amunt pel pla estepari del Raspeig i ha de travessar l'aspra i desolada rodalia de Girau, en els contraforts que separen la Foia de la baixura alacantina: roquissars esgrogueïts de l'Escobella, timberes de la serra de Talls, pasturatges sense xara del Montnegre, amb els pins solitaris turmentats per les llargues seques i els vents udoladors i eixuts que baixen de la blavor de les muntanyes cap a la llum eternament daurada del mar...

ENRIC VALOR

(Narracions, "La Revista", Barcelona.)

Lliçó XXXVIII

L'ADJECTIU INTERROGATIU, EL RELATIU I EL SUPERLATIU

212. L'*adjectiu interrogatiu* s'usa en les frases interrogatives i sols n'hi ha un: *quin*, el qual té la forma femenina *quina* i els plurals masculí i femení *quins*, *quines*.

EXEMPLES: *Quin dia fa? Quines calces portes?*

213. D'*adjectiu relatiu* només n'hi ha un: *qual*, que es fa precedir per l'article definit: *el qual*, i pren la forma femenina *la qual* i els plurals masculí i femení *els quals*, *les quals*.

EXEMPLES: He comprat un llibre, *el qual* llibre diu. . .

214. Cal recordar que l'*adjectiu* s'unix sempre a un substantiu, i si de vegades no va unit, és que està elidit; i que mai no s'usa sense l'article. Per ço es diu *adjectiu relatiu compost*.

EXEMPLES: *Quines* coses dius? Dóna almoina als pobres, *els quals* pobres en tenen necessitat. O bé: Dóna almoina als pobres, *els quals* en tenen necessitat (elidit *pobres*).

215. L'*adjectiu* que expressa simplement la qualitat d'un substantiu és anomenat *positiu*. Però si expressa un grau elevat és anomenat *superlatiu*.

216. Els *adjectius superlatius* terminen en *-íssim*: *facilíssim*; o en *-èrrim*: *misèrrim*.

Els *adjectius* acabats en *-ble* cavien aqueixa terminació en *-bil* davant el sufix *-íssim* del *superlatiu*.

EXEMPLES: *Amable*, *amabilíssim*; *noble*, *nobilíssim*.

Aquest grau es pot expressar també anteposant a l'*adjectiu* la paraula *molt*. De *bo* es fa *boníssim* o *molt bo*; de *lliure* es fa *libèrrim* o *molt lliure*.

EXERCICIS

a) Ompliu els buits de les frases següents amb les diferents formes de l'*interrogatiu quin*:

1. ... *dia* vindràs?
2. ... *hores* tens lliures?
3. ... *gorra més vella* portes?
4. ... *idees* tens?
5. ... *marca de ràdio t'agrada més*?
6. ... *hora* és?
7. ... *dies* podràs vindre?
8. ... *volums* vols?

b) Ompliu els buits de les frases següents amb les diferents formes de l'adjectiu *el qual*:

1. *Els cinc sentits del cos, ... són: veure, oir, gustar, oldre i tocar ...*
2. *Coses noves has dit, responguí jo, ... m'han alegrat.*
3. *Són comandes urgents, ... convé servir.*
4. *És una pàgina, a ... pàgina es podrà fer ...*
5. *Era una comèdia, en ... comèdia treballava ...*
6. *No trobareu el llaurador, ... llaurador està ...*

c) Copieu els adjectius següents i a la dreta de cadascun escriviu el superlatiu corresponent:

fosc
dolç
tendre
admirable
cèlebre
lliure

lleig
afable
noble
notable
agradable
possible

miser
acre
gran
sagrat
savi
greu

→ acèrrim =
fervorós,
tenaç.
greu = gravíssim (1)

Així: Acre, acèrrim. = sabor fort, irritant

(1) no direm mai grave / gravetat = qualitat de greu // gravitació terrestre, gravetat d'un cos.

LECTURA

TEXT CLÀSSIC

Fón no poc alegre acceptar repòs en tant delitosa posada; mes, per deixar la set que del gran treball dins mi portava, tocant ab los genolls la florida terra, assa-gí beure en la font de tan gentil aigua. Dins la qual viu una tal nímfa, que seria fallit d'enteniment qui, en sa presència, alguna altra lloara per tan bella. E meravellat per l'extrem de tanta bellea, la primera set tinguí perduda, sens poder apartar los ulls de tan delitosa vista; ne menys tenia atreviment a banyar les mans en la freda aigua, per tocar la tan graciosa nímfa; que més que a júpiter temia fer-li ofensa.

ROIÇ DE CORELLA

(Segle XV.)

Lliçó XXXIX

EL PRONOM

217. *Pronoms* són aquelles paraules que designen una o més persones, animals o coses sense anomenar-les.

EXEMPLES: Quan vindrà *ell*, *me* n'aniré *jo*. En donar-*li* la taronja, *se* la menjarà.

Hi ha diferents classes de pronoms: *Personals*, *demonstratius*, *indefinites*, *interrogatius* i *relatius*.

218. Els pronoms personals poden ésser de:

Primera persona: *jo*, *mi*, *me*, (o *em*), *nosaltres*, *nos* (o *ens*), *nós*.

Segona persona: *tu*, *te* (o *et*), *vós* o *vosté*, *vostés*, *vosaltres*, *vos* (o *us*).

Tercera persona: *ell*, *ella*, *li*, *lo* (o *el*), *la*, *ells*, *elles*, *los* (o *els*), *les* i els reflexius *si*, *se* (o *es*).

219. Els pronoms demostratius són: *aquest*, *aqueix*, *aquell*; *açò*, *ço*, *això*, *allò*. Els quatre darrers, neutres, són invariables.

220. Els pronoms indefinites són: *algú*, *ningú*, *cada u* o *cadascú*, *hom*, *tothom*, *altri*, *qualsevol*, *res*, *tot*, *qualcom* o *alguna cosa*, *un*, *una*, *un hom*.

221. Els pronoms interrogatius són: *què* i *qui*. *Què* es referix a coses, i *qui*, a persones.

EXEMPLES: *Què* vols? *Qui* ha vingut?

222. Els pronoms relatius són: *que*, *què*, *qui* i *qual*, que és variable i s'usa precedit de l'article. Així: *el qual*, *la qual*, *els quals*, *les quals*.

EXEMPLES: La dama les virtuts de *la qual* foren tan lloades.

223. El pronom personal posseïx formes fortes o accentuades i formes febles o no accentuades.

Els pronoms forts són: *jo*, *mi*, *nosaltres*; *tu*, *vosaltres*; *ell*, *ells*, *ella*, *elles*; *si*; *nós*, *vós*.

Els pronoms febles són: *me*, *te*, *se*, *nos*, *vos*, *lo*, *la*, *los*, *les*, *li*, *hi*, *ho*, *ne*.

(Sobre l'ús dels pronoms febles vegeu §§ 146, 147, 148, 149 i 150.)

EXERCICIS

a) Copieu les frases següents, subratllant-ne els pronoms de totes classes que hi trobeu.

1. *Jo* era a casa.

2. *Parlaven* amb *mi*.

3. *Anaven* amb *nosaltres*.

4. *Tu* no vas vindre

5. *Si ells* m'escruiuen.

6. *No eren* elles.

7. <i>Cadascú per a si.</i>	12. <i>Ens agafaran.</i>
8. <i>Nós amb nós.</i>	13. <i>Passen i et veuen.</i>
9. <i>Quan vós vindreu . . .</i>	14. <i>No us escolten.</i>
10. <i>Abans de mi, tu i ell.</i>	15. <i>Es vestixen de pressa.</i>
11. <i>No em coneixien.</i>	16. <i>No fem mal a altri.</i>

b) Extraeu tots els pronoms que trobeu en les frases següents:

1. *Quan rebreu el llibre ens el deixareu.*
2. *Aquesta flor no la dones a ningú.*
3. *Si ve Antoni, digueu-li que he marxat.*
4. *Qui ha comprat això?*
5. *Tens paper? –No en tinc.*
6. *Penseu en els vostres amics. –Ja hiensem.*
7. *Vosté no sap què tinc ací.*
8. *L'escoltava la gent del carrer.*
9. *Se m'ha perdut un llibre.*
10. *Me'ls envia ma tia.*
11. *Me l'havia presa, la poma.*
12. *Fes-te-la, tota sola, la faena.*
13. *Volia el llibre, i ja li l'han donat.*
14. *Porta-la a sa mare.*
15. *Envieu-nos les lliçons amb lletra clara i espaiada.*

c) Destrieu els pronoms de les frases següents i feu-ne amb ells cinc llistes: personals, demostratius, indefinits, interrogatius i relatius:

1. *Quina caixa t'han pres?*
2. *Tothom pot fer el que fa aquell home.*
3. *Tu vas a segar per a altri.*
4. *Qui t'ha donat això?*
5. *La filla del meu amic amb la qual havem parlat . . .*
6. *Què has comprat?*
7. *Cadascú pot anar per on vullga.*
8. *Són comandes urgents, les quals convé servir.*
9. *Açò que has portat no és allò que et diem.*
10. *La casa de què parlàvem . . .*
11. *Els xics amb qui anàveu . . .*
12. *He adquirit quelcom.*

Lliçó XL

EL VERB

224. *Verb* és una paraula que indica essència, existència, estat, acció o passió, expressant *veu, temps, nombre, persona i mode*.

Indica essència en: Jo *sóc* home. Existència en: Déu *és*. Estat en: Nosaltres *estem* sans i bons. Acció en: Antoni *canta* cobles. Passió en: Les cobles *són cantades* per Antoni.

Noteu que sense verb no hi ha proposició gramatical, ço és, expressió de judici.

225. La *veu, el temps, el nombre, la persona i el mode* gramaticals són les modificacions que experimenta un verb en conjugarlo (*flexió verbal*), o siga, en variar les terminacions.

Hi ha *veu activa i veu passiva*. Activa en: En Pere *pinta una tela*. Passiva en: Una tela *és pintada* per En Pere.

Hi ha *temps present, temps passat i temps futur*. Present en: Ara *escric*. Passat o pretèrit en: ahir *llegia*. Futur en: Demà *dibuixaré*.

Hi ha *nombre singular i nombre plural*. Singular (una sola persona) en: Ell *practica* un ofici. Plural (més d'una persona) en: Ells *practiquen* l'excursionisme.

Hi ha *primera persona, segona persona i tercera persona*. Primera: *jo, nosaltres*. Segona: *tu, vosaltres*. Tercera: *Ell* o *ella, ells* o *elles*.

Hi ha *mode indicatiu, mode subjuntiu i mode imperatiu*. Indicatiu: Ells *miren* el camp. Subjuntiu: Li direm que *vaja*. Imperatiu: *Vine* de seguida.

226. El verb pot revestir les formes d'*infinitiu, gerundi i participi*.

L'*infinitiu* és la forma amb què es designa el verb. Els mots *estimar, bullir, voler, caure, vendre* són infinitius i, al mateix temps, noms de verb.

227. Segons la terminació de l'*infinitiu*, cada verb pertany a un tipus de conjugació o flexió.

Els infinitius terminats en *-ar (cantar, tornar, eixugar)* pertanyen a la *primera* conjugació.

Els terminats en *-re (caure, rebre, vendre)*, els terminats en *-er (crèixer, poder, fer)* i els verbs *dir* i *dur* pertanyen a la *segona* conjugació.

Els terminats en *-ir [llevat dir, tenir (tindre) i venir (vindre)]*, de la segona] pertanyen a la *tercera* conjugació (*mentir, cosir, agrair*).

Hi ha, doncs, tres tipus de flexió verbal.

228. En els verbs de la primera conjugació, els acabats en *-car*, en *-çar*, en *gar*, en *-jar*, en *-guar* i en *-quar*, canvien, respectivament, la *c* en *qu*, la *ç* en *c*, la *g* en *gu*, la *j* en *g*, la *gu* en *gü* i la *qu* en *qü* quan la terminació comença en *e* o *i*.

EXEMPLES:

trencar, trenque, trenquí
començar, comence, comenci
pregar, pregue, pregui
envejar, envege, envegi
obliquar, obliquie, obliquí
enaiguar, enaigüe, enaigüí

En les altres conjugacions, els que acaben en *-cer* canvien la *c* en *ç* al final de paraula i davant *a* i *u*; també les terminacions *bs* i *b* canvien en *ps* i *p*, i *ds* i *d*, en *ts* i *t* (però *perdre* fa *perds, perd*).

EXEMPLES:

vèncer, venç, vença, vençut
cabre, caps, cap
pudir, puts, put

I els terminats en *-gir* canvien la *g* en *j* davant *a*.

EXEMPLES: *Llegir, llija; fugir, fuja.*

EXERCICIS

a) Copieu els infinitius següents posant-los en tres llistes: primera, de verbs de la primera conjugació; segona, de verbs de la segona conjugació, i tercera, de verbs de la tercera conjugació:

<i>començar</i>	<i>evacuar</i>	<i>esglaiar</i>	<i>dir</i>
<i>pregar</i>	<i>tòrcer</i>	<i>pondre</i>	<i>fer</i>
<i>envejar</i>	<i>cabre</i>	<i>plànyer</i>	<i>dur</i>
<i>perdre</i>	<i>absoldre</i>	<i>tenir (o tindre)</i>	<i>beure</i>
<i>tèmer</i>	<i>valer</i>	<i>venir (o vindre)</i>	<i>haver (o haure)</i>
<i>rebre</i>	<i>ofendre</i>	<i>obtenir</i>	<i>créixer</i>
<i>traduir</i>	<i>obrir</i>	(<i>o obtindre</i>)	<i>nàixer</i>
<i>cruixir</i>	<i>collir</i>	<i>ésser (o ser)</i>	<i>conéixer</i>
<i>pudir</i>	<i>cosir</i>	<i>batre</i>	<i>viure</i>
<i>menysprear</i>	<i>eixir</i>	<i>complaure</i>	<i>contradir</i>
<i>canviar</i>	<i>oir</i>	<i>creure</i>	<i>saber</i>

b) Escriviu les següents formes verbals, substituint els punts per la lletra o lletres corresponents:

ENDERROCAR: *endorro.es, enderro.ara, enderro.en*
CAÇAR: *ca.í, ca.ant, ca.en*
MASTEGAR: *maste.í, maste.à, maste.eu*
PUJAR: *pu.en, pu.àrem, pu.í*

LIQUAR:	<i>li.àrem, li.em, li.e</i>
SOTAIGUAR:	<i>sotai.en, sotai.aràs, sotai.i</i>
TÒRCER:	<i>tor.uda, tor.a, tor.</i>
REBRE:	<i>re.í, re., re.s</i>
PODER:	<i>po., po.s, po.ia</i>
FREGIR:	<i>fre.ia, fri., fri.a</i>

LECTURA

TEXT MODERN

Havia augmentat tant la població de la capital, que no cabia tanta gent dins del recinte emmurallat; hom havia format grans i importants ravals: el de Pescadors, entre els actuals carrers de Llúria i Barques; el de Gràcia, el de la Moreria (Tossal i barriada de Quart) i el del Carme. L'hostal de l'Angel conserva encara un tros de l'antiga muralla. Va haver necessitat d'obrir molts portells en el mur per a comunicar amb aquests ravals; el carrer del Portell de Sant Jordi en recorda un. Així estaven les coses quan en amenaçar el perill de la invasió castellana, el Rei manà bastir un altre mur més ample, el qual tancara dins tots aquests ravals. A Pere el Cerimoniós pertany la glòria d'haver eixamplat la nostra ciutat gairebé el doble, convertint els esmentats ravals en barriades urbanes. La nova muralla seguia el circuit que seguix hui el tramvia de circumval·lació, i aquestes són les muralles que València ha conservat fins el segle XIX. Hi havia tretze portes: la del Real (plaça del Temple), de la Mar, dels Jueus, de Russafa, de Sant Vicent, de Torrent, de l'Encarnació, de Quart, de la Corona d'Espines, del Portal Nou, de Sant Josep, de Serrans i de la Trinitat.

MOSSEN FREDERIC MOSCARDÓ

(Lletres Valencianes, 1953.)

Lliçó XLI

L'INDICATIU

229. El mode indicatiu té cinc temps simples: *present*, *pretèrit imperfet*, *pretèrit perfet*, *futur* i *condicional*.

230. Els verbs de la primera conjugació fan la flexió com el verb *portar*.

PORTAR

PRESENT

porte
portes
porta
portem
porteu
porten

IMPERFET

portava
portaves
portava
portàvem
portàveu
portaven

PERFET

portí
portares
portà
portàrem
portàreu
portaren

PERFET PERIFRÀSTIC

vaig portar
vas portar
va portar
vam portar
vau portar
van portar

FUTUR

portaré
portaràs
portarà
portarem
portareu
portaran

CONDICIONAL

portaria
portaries
portaria
portariem
portariéu
portarien

231. La flexió regular de la segona conjugació és com la del verb *batre*.

BATRE

PRESENT

bat
bats
bat
batem
bateu
baten

IMPERFET

batia
baties
batia
batíem
batíeu
batien

PERFET

batí
bateres
baté
batérem
batéreu
bateren

PERFET PERIFRÀSTIC

vaig batre
vas batre
va batre
vam batre
vau batre
van batre

FUTUR

batré
batràs
batrà
batrem
batreu
batran

CONDICIONAL

batria
batries
batria
batriem
batrieu
batrien

En aquesta conjugació se'n troben pocs de regulars; entre ells anotem: *combatre*, *concebre*, *apercebre*, *esprèmer*, *rompre*, *perdre*, *plànyer*, *rebotre*, *rebre*, *témer*, *tòrcer* i *vèncer*.

Cal indicar els següents grups d'irregularitats:

I. Addició d'una *c* (*qu*), *g* (*gu*) o substitució de la darrera lletra radical per aqueixes lletres.

a) **PRENDRE.**

Present: *prenc*, *prens*, *pren*, *prenem*, *preneu*, *prenen*.

Imperfet: *prenia* . . .

Perfet: *prenguí* . . .

Futur: *prendré* . . .

Condicional: *prendria* . . .

Seguixen aquest model tots els verbs acabats en *-ldre* i *-ndre* (excepte *tindre* i *vin-dre*), *valer* (o *valdre*) i *soler* (o *soldre*).

En aquests verbs la *d* és eufònica, no forma part del radical i no apareix sinó a l'infinitiu, al futur i al condicional.

b) CRÉIXER, MERÉIXER, NÀIXER.

Present: *cresc, creixes, creix, creixem, creixeu, creixen.*

Perfet: *cresquí, cresqueres. . .*

c) CONÉIXER, PARÉIXER.

Present: *conec, coneixes, coneix, coneixem, coneixeu, coneixen.*

Perfet: *coneguí, conegueres. . .*

II. Radical acabat en *u*.

Tots fan el perfet com *beure*: *beguí, begueres. . .*

a) BEURE, DEURE, PLOURE, MOURE.

Present: *bec, beus, beu, bevem, beveu, beuen.*

Imperfet: *bevia. . .*

b) TRAURE, JAURE, SEURE, ASSEURE'S, CREURE, RIURE.

Present: *trac, traus, trau, traem, traeu, trauen.*

Imperfet: *treia..., jeia..., seia..., creia..., reia...*

c) COURE, CLOURE, PLAURE, RAURE.

Present: *coc, cous, cou, coem, coeu, couen.*

Imperfet: *coïa, coïes, coïa, coïem, coïeu, coïen.*

232. Els verbs de la tercera conjugació admeten dues formes de conjugació en llurs presents: *forma pura*, en la qual les tres persones del singular i la tercera del plural conserven l'accent tònic en el radical, i *forma incoativa*, en la qual les esmentades persones adquireixen un increment que rep l'accent tònic: aquest increment és la síl·laba *-ix, -isc, -isqu*.

Una minoria dels verbs d'aquesta conjugació presenten formes pures (*sentir, cruixir, dormir, esmunyir, mentir, bullir, fugir, pudir, llegir*, etc.), mentre la major part prenen la forma incoativa.

SENTIR (forma pura)

PRESENT

sent

sents

sent

sentim

sentiu

senten

IMPERFET

sentia

senties

sentia

sentíem

sentíeu

sentien

PERFET

sentí

sentires

sentí

sentírem

sentíreu

sentiren

PERFET PERIFRÀSTIC

vaig sentir

vas sentir

va sentir

vam sentir

vau sentir

van sentir

FUTUR

sentiré
sentiràs
sentirà
sentirem
sentireu
sentiran

CONDICIONAL

sentiria
sentiries
sentiria
sentiríem
sentiríeu
sentirien

SERVIR (forma incoativa)

PRESENT

servisc
servixes
servix
servim
serviu
servixen

Alguns verbs terminats en *-gir*, *-xir*, *-sir*, *-stir* intercalen una *e* eufònica a la segona persona del singular del present d'indicatiu en la forma pura.

Fugir: fuges
Tossir: tusses

Cruixir: cruixes
vestir: vistes

Molts dels verbs que tenen *e* en el radical, la canvien en *i* quan és accentuada.

TENYIR (*renyir*, *afegir*, *fregir*, *llegir*, *vestir*).

Present: *tiny*, *tinys*, *tiny*, *tenyim*, *tenyiü*, *tinyen*.

Altres que hi porten *o*, la canvien en *u* quan és accentuada (mai no en els altres casos).

COSIR (*collir*, *escopir*, *sortir*, *tossir*, *engolir*).

Present: *cus*, *cuses*, *cus*, *cosim*, *cosiu*, *cusen*.

Els verbs composts, en general, presenten les mateixes particularitats que els simples.

NOTA: La desinència de 1ª persona del present d'indicatiu en els verbs regulars i en alguns d'irregulars és *-o* a les comarques septentrionals del País Valencià.

EXEMPLES: Jo *porto*, *bato*, *sento* i *servixo*.

En la literatura actual, hom trobarà també les formes incoatives *servesc* o *serveixo*, *serveixes*, *serveix* i *serveixen*.

EXERCICIS

a) Conjugueu els temps simples d'indicatiu dels verbs *adreçar*, *moure* i *collir*. (Téni molta cura de l'accentuació.)

b) Copieu les proposicions següents, subratllant-ne els verbs i anotant el temps del verb i la persona:

1. *Estime la meua terra.*
2. *Els canten cançons valencianes.*
3. *Canviaven segells de l'àlbum.*
4. *Treballarà a favor de la causa.*
5. *Nosaltres aniríem tots junts al cinema.*
6. *Jo donava un bon consell.*
7. *Ajudaren a omplir les garrafes.*
8. *Batiem a l'era de l'oncle.*
9. *Tu partiràs bé la carn.*
10. *Concorregué al Parlament.*
11. *Morien com a mosques.*
12. *Esmorzen ara que poden.*

LECTURA

TEXT MODERN

—Jo, personalment, desitjant que rebente el món d'una volta, a veure què passa. Per a la manera com va tot! La muller no millora. Asma, ja saps. I ara el xicot...

—¿També malalt?

—¿Ell malalt? Al revés. Sobra de vida i golferia és el que té. Quin dàtil! No passa res més que el perdulari no va mai a escola. Senzillament això. Que fa fugina un dia sí i l'altre també. Ah!, però jo ja li ho dic. Als catorze, al tall, xiquet, que ja estic fart de fer el fava. ¿No et dic? Damunt de tot, l'únic que faltava. No és prou que el jornal no arriba, que et podreixes i et mors de fàstic pegant-li al trolei per a malviure; no és prou que ella vaja de mal en pitjor, amb una respiració que em clava un ganivet al cor en sentir-la... No. Damunt de tot, el fill del dimoni se'n va a jugar al futbol al camp, i fes-li un nuc a la cua, ves-li darrere amb un flabiol sonant... Si no veig l'altre dia el mestre, que me'n va informar, jo tan convençut que estava complint com Déu mana. No digues, que hi ha per a...

—Home, si això t'è gràcia. Deixa el xicot. ¿Qui et diu que no tens en casa un Waldo, que pot fer la sort de la família?

—No serà, perquè li trenque una pata abans. El seu deure és l'escola. Doncs, hala, a complir, que a tots ens fastiguegen les obligacions, però les complim.

—Vine i seu. Jas... fuma. I no et sulfures. Cadascú porta a les costelles el seu sac. Si jo et contàs!...

MARIA BENEYTO

(L'Estel, València, 1966.)

Lliçó XLII

EL SUBJUNTIU

233. El mode subjuntiu té dos temps simples: el *present* i el *pretèrit imperfet*.

Ara bé; el pretèrit imperfet de subjuntiu té dues formes: la forma en *-r* i la forma en *-s*. Les dues són bones, però els escriptors haurien d'usar més la segona. Nosaltres donarem, però, els paradigmes d'ambdues.

Noteu que la flexió d'aquest temps es forma sempre substituint la desinència *-res* de la segona persona singular del perfet d'indicatiu per les terminacions *-ra*, *-res*, *-ra*, *-rem*, *-reu*, *-ren*, o *-s*, *-ssets*, *-s*, *-ssem*, *-sseu*, *-ssen*.

234. Els verbs de la primera conjugació fan com el model *portar*.

PORTAR

PRESENT

porte
portes
porte
portem
porteu
porten

IMPERFET

potara *portàs*
portares *portasses*
portara *portàs*
portàrem *portàssem*
portàreu *portàsseu*
portaren *portassen*

235. Els verbs regulars de la segona conjugació fan així:

BATRE

PRESENT

bata
bates
bata
batem
bateu
baten

IMPERFET

batera *batés*
bateres *batesses*
batera *batés*
batérem *batéssem*
batéreu *batésseu*
bateren *batessen*

En els grups d'irregulars (vegeu § 231) el subjuntiu es conjuga així:

I. a) **PRENDRE.**

Present: *prenga, prengues, prenga, prenguem, prengueu, prenguen.*

Imperfet: *prenguera . . ., prengués. . .*

b) **CRÉIXER.**

Present: *cresca, cresques, cresca, cresquem, cresqueu, cresquen.*

Imperfet: *cresquera. . ., cresqués. . .*

c) **CONÉIXER.**

Present: *conega, conegues, conega, coneguem, conegueu, coneguen.*

Imperfet: *coneguera. . ., conegués. . .*

II. Tots els verbs d'aquest grup segueixen el model de *beure*.

BEURE

Present: *bega, begues, bega, beguem, begueu, beguen.*

Imperfet: *beguera. . ., begués. . .*

236. Els verbs de la tercera conjugació es conjuguen així:

SENTIR (forma pura)

PRESENT

*sentia
senties
sentia
sentim
sentiu
senten*

IMPERFET

*sentia sentís
senties sentisses
sentia sentís
sentíem sentíssem
sentíeu sentísseu
sentiren sentissen*

SERVIR (forma incoativa)

PRESENT

*servisca
servisques
servisca
servim
serviu
servisquen*

Els verbs que a l'indicatiu canvien la *e* en *i* i la *o* en *u* quan són accentuades, fan el subjuntiu així:

TENYIR

Present: *tinya, tines, tinya, tenyim, tenyiu, tinyen.*

COSIR

Present: *cusa, cuses, cusa, cosim, cosiu, cusen.*

NOTA: En la literatura actual el català oriental presenta el subjuntiu en *-i*, amb el següent paradigma: *porti, portis, porti, portem, porteu, portin.*

I per als incoatius: *serveixi, serveixis, serveixi, servim, serviu, serveixin.*

Els nostres clàssics feien els incoatius de la següent manera: *servezca, servezques, servezca, servim, serviu, servezquen.*

EXERCICIS

a) Conjugueu els temps simples de subjuntiu dels verbs *passejar, nàixer* i *vestir*. (Fixe's bé, l'exercitant, en l'accentuació.)

b) Extraeu els verbs en subjuntiu de les següents proposicions, i anoteu els temps als quals pertanyen i la persona:

1. *Ell que deixi el sac damunt la taula.*
2. *Si jo portara la direcció. . .*
3. *Parla com si tinguera la responsabilitat.*
4. *Com ell puga, el negoci anirà bé.*
5. *Vullguen o no vullguen, això serà.*
6. *Si serviren café ja no caldria dir altra cosa.*
7. *Si jo em fera una casa al meu gust. . .*
8. *Et pregue que em tornes el llibre.*
9. *Vull que em porte a Castelló.*
10. *Si trobara qui m'acompanyàs. . .*
11. *És interessant que estiguem tots units.*

LECTURA

TEXT MODERN

*S'agenollà la tarda en el crepuscle,
la muntanya engolí, àvida, el sol;
planà el silenci, la terra es féu més bruna
i com un crit de joia s'encengueren a l'una
enmig del cel la lluna
i en l'arbre el rossinyol.*

JOSEP M.ª PALAU I CAMPS

(La Font de les Tortugues.)

Lliçó XLIII

L'IMPERATIU

237. El mode imperatiu té només un temps i manca de la primera persona del singular.

Les terceres persones són sempre les del present de subjuntiu i pròpiament només tenen valor imperatiu en el tractament de *vosté*.

En la conjugació regular l'imperatiu es forma de la manera següent:

a) *Segona singular*, igual a la 3.ª singular del present d'indicatiu:

EXEMPLES:

cante
cantes
canta = *canta* (tu)

b) *Primera del plural*, igual a la 1.ª del present de subjuntiu.

EXEMPLES:

beguem = *beguem* (nosaltres)
begueu
beguen

c) *Segona del plural*, igual a la 2.^a del present d'indicatiu.

EXEMPLES:

bevem
beveu = *beveu* (vosaltres)
beuen

En resum: per formar l'imperatiu es prenen de l'indicatiu les segones persones i del subjuntiu la primera del plural.

IMPERATIU

<i>porta</i>	<i>bat</i>	<i>sent</i>	<i>servix</i>
<i>portem</i>	<i>batem</i>	<i>sentim</i>	<i>servim</i>
<i>porteu</i>	<i>bateu</i>	<i>sentiu</i>	<i>serviu</i>

Formen així l'imperatiu tots els models irregulars ja estudiats: *prendre, créixer, conèixer, beure, traure, coure, tenyir i cosir.*

EXEMPLES:

<i>pren</i>	<i>trau</i>	<i>cus</i>
<i>prenguem</i>	<i>traquem</i>	<i>cosim</i>
<i>preneu</i>	<i>traeu</i>	<i>cosiu</i>

238. Per a la formació de l'imperatiu, els verbs d'irregularitat especial, que s'estudien a la lliçó XLVIII, es poden classificar en tres grups:

I. Verbs que segueixen la regla general: *cabre, córrer, escriure, obrir, omplir i oir.*
Fan el plural segons aqueixa regla, però tenen el singular anòmal:

<i>dur: dus, du</i>	<i>haure: heu</i>	<i>i no de haver</i>
<i>tenir: tin, té</i>	<i>venir: vine</i>	

II. Verbs que prenen totes les persones de les respectives del present de subjuntiu: *estar, poder, saber, ser, veure, voler.*

Fan el singular distint:

<i>caure: cau</i>
<i>dir: digues, dis</i>

El verb *estar* forma un altre imperatiu segons el grup següent. *esta, estan, esten*

III. Verbs que prenen totes les persones del present d'indicatiu, és a dir, la tercera del singular com a segona de l'imperatiu, i la primera i segona del plural: *eixir, estar, viure.*

Tenen formes anòmales al singular:

<i>It em</i>	<i>anar: vés - anem - aneu</i>
<i>Exim Eximim</i>	<i>fer: fes - fem - feu</i>
<i>Exim Eximim</i>	<i>morir: mor, muir - morim - moriu</i>

EXERCICIS

a) Conjugueu l'imperatiu dels verbs *combregar, témer, riure, merèixer, perdre, patir, mentir i llegir.*

b) Conjugueu tots els temps simples d'indicatiu i subjuntiu, i l'imperatiu dels verbs *encendre i renyir.*

(Adone's el lector que cal accentuar degudament les formes verbals que porten accent gràfic.)

CANÇÓ DE LA MARINERA FIDEL

*Marinera dels ulls blaus,
 —diu la Joventut que passa—,
 ¿no vas a vila a la festa,
 fan ball de toia a la plaça,
 marinera de carn bruna?
 —Deixa'm mirar la mar blava.*

*Marinera dels ulls fixos,
 —li diu la Vida que passa—,
 cada dia que se'n va
 una il·lusió és desfullada
 i un neguit ens agullona...
 —Deixa'm mirar la mar blava.*

*Marinera d'ulls cansats,
 —diu la Vellesa que aguarda—,
 les il·lusions ja no tornen
 si un dia fugen de l'ànima;
 res ja esperes, marinera...
 — ¡Deixa'm mirar la mar blava!*

*Marinera dels ulls cecs,
 —diu la Mort que és arribada—,
 clou ja els teus ulls per a sempre;
 la terra és fossa que aguarda;
 oblida el mar, marinera...
 — ¡¡Deixa'm mirar la mar blava!!*

LLUIS GUARNER

(Biblioteca de contemporanis. Castelló de la Plana, M.CM.XXXVI.)

Lliçó XLIV

EL GERUNDI I EL PARTICIPI

239. El *gerundi* i el *participi*, així com l'*infinitiu*, són *formes impersonals*. El gerundi i l'infinitiu són invariables. El participi té la flexió d'un adjectiu de dues terminacions.

240. El gerundi termina en *-ant*, *-ent* i *-int*, segons que el verb pertanyi a la primera, a la segona o a la tercera conjugació (llevat d'*escriure* i *viure* que fan *escrivint* i *vivint*).

Alguns verbs presenten gerundis anòmals. Així, dels grups irregulars abans estudiats, els models *prendre*, *beure*, *traure* i *coure* fan *prenent* (sense *d*), *bevent*, *traent* i *coent*.

Els altres, però, tenen la flexió regular.

Així: *Conèixer*, *coneixent*; *cosir*, *cosint*.

241. Hi ha participis regulars i irregulars.

Són *regulars* els acabats en *-at* per a la primera conjugació, en *-ut* per a la segona i en *-it* per a la tercera.

EXEMPLES:

cantar: *cantat*, *cantada*, *cantats*, *cantades*

batre: *batut*, *batuda*, *batuts*, *batudes*

servir: *servit*, *servida*, *servits*, *servides*

Són *irregulars* els participis que no segueixen aquesta regla general.

242. Alguns dels verbs que formen la flexió segons el model, tenen irregular el participi. Són:

admetre, *admés*

metre, *mes*

atényer, *atés*

permetre, *permés*

constrényer, *constret*

prometre, *promés*

emetre, *emés*

sotmetre, *sotmés*

empényer, *empés*

cobrir, *cobert*

estrényer, *estret*

imprimir, *imprés*

Altres verbs regulars tenen dos participis. Són:

fényer, *fenyut* i *fengut*

pertányer, *pertanyut*, i *pertangut*

plányer, *planyut* i *plangut*

tòrcer, torçut i tort
complir, complit i complert
establir, establí i establert
oferir, oferit i ofert
reblir, reblit i reblert
sofrir, sofrit i sofert
suplir, suplit i suplert

Destòrcer, però, i *retòrcer* fan només *destorçut* i *retorçut*.

243. Quant als grups d'irregulars ja estudiats, cal distingir en la formació del participi:

I. a) Model *prendre*.

Verbs acabats en *-endre*: participi, en *-és*.

EXEMPLES:

<i>desprendre, despés</i>	<i>ofendre, ofés</i>
<i>encendre, encés</i>	<i>suspendre, suspés, etc.</i>

Però *vendre* fa *venut*.

Terminats en *-oldre*: participi, en *-olt*.

EXEMPLES:

<i>absoldre, absolt</i>	<i>oldre, molt</i>
<i>dissoldre, dissolt</i>	<i>toldre, tolt, etc.</i> <i>ploure, ploure</i>

EXCEPCIONS:

doldre, dolgut
oldre, olgut
soldre (o soler), solgut

Tenen també participis irregulars:

<i>caldre, calgut</i>	<i>romandre, romàs</i>
<i>cerndre, cernut</i>	<i>tondre, tos</i>
<i>fondre, fos</i>	<i>valer (o valdre), valgut</i>
<i>pondre, post</i>	

b) *Créixer*: participi, *crescut*.

c) *Conéixer*: participi, *conegut*.

II. Els verbs de radical acabat en *u* fan:

a)

Beure, begut
Igual deure, ploure i moure

b)	<i>Traure, tret jaure, jagut seure, segut</i>	<i>asseure's, assegut creure, cregut riure, rist i rigut</i>
c)	<i>coure, cuit i cogut cloure, clos</i>	<i>ploure, plagut raure, ras i ragut</i>

Els verbs d'irregularitat especial (lliçó XLVIII) presenten igualment anomalies en la flexió del participi.

EXERCICIS

a) Escriviu el gerundi dels següents verbs: *volar, admetre, plànyer, resoldre, estendre, difondre, renàixer, incloure, bestraure, malvendre, afegir, vestir i descobrir.*

(Fixeu-vos en els verbs composts, els quals segueixen la irregularitat del simple.)

b) Escriviu els participis dels verbs indicats en l'exercici anterior, en singular i en plural, en masculí i en femení.

c) Conjugueu les formes impersonals i tots els temps simples d'indicatiu i subjuntiu i l'imperatiu del verb *deure*.

LECTURA

TEXT MODERN

L'home sincer i el revolucionari poden confiar en l'heroisme, en la santedat específica del ram respectiu, si no en l'èxit de la virtut o del programa a què s'adhereixen; l'hipòcrita, l'home corrent, bondadós i suspicaç "va fent", tranquil, dins la seguretat que la seua hipocresia defensa i empara. Només el cínic es troba amb les mans buïdes, al final del trajecte. S'haurà divertit, probablement, i em sembla que aquesta és l'única paga que pot esperar. S'haurà divertit, i prou. Però, després de tot, tampoc no està malament. El cinisme suposa un punt de vista d'espectador: el cínic s'imagina vingut en aquest món per passejar-hi entre la misèria, la falsedat, el dolor, la injustícia, sense sentir-se'n afectat immediatament, si més no sense compartir-los, i s'arropa la missió d'anar denunciant-ho amb tota objectivitat. No es distancia de la vida -voluptuós, saludable o actiu a vegades, s'hi aferra amb passió-, però sí de la vida dels altres: hi interposa un espai asèptic, un tret que facilite la seua contemplació de la societat confusa i fraudulenta, esca fabulosa per al seu sarcasme.

JOAN FUSTER

(Raixa, 1958.)

Lliçó XLV

ELS VERBS AUXILIARS

244. Són auxiliars els verbs *haver* i *ésser* (o *ser*).
245. Són verbs auxiliars perquè servixen per a la formació dels temps composts dels altres verbs i de la veu passiva, respectivament.
246. Els verbs auxiliars tenen formes simples i formes compostes.
247. El verb *haver* quan és auxiliar no té imperatiu, però sí que en té quan *haver* és sinònim d'*haure*, és a dir, quan és verb actiu i indica *posseir*, *tenir*.
248. El verb *ésser* (o *ser*), auxiliar, servix per a formar la veu passiva dels altres verbs.
249. La flexió del verb *haver* en els temps simples fa així:

HAYER

GERUNDI: *Havent*.

PARTICIPI: *Hagut, haguda, haguts, hagudes*.

INDICATIU:

PRESENT	IMPERFET	PERFET
<i>he, haig</i>	<i>havia</i>	<i>haguí</i>
<i>has</i>	<i>havies</i>	<i>hagueres</i>
<i>ha</i>	<i>havia</i>	<i>hagué</i>
<i>havem, hem</i>	<i>haviem</i>	<i>haguérem</i>
<i>haveu, heu</i>	<i>haviu</i>	<i>haguéreu</i>
<i>han</i>	<i>havien</i>	<i>hagueren</i>

FUTUR	CONDICIONAL	
<i>hauré</i>	<i>hauria</i>	<i>haguera</i>
<i>hauràs</i>	<i>hauries</i>	<i>hagueres</i>
<i>haurà</i>	<i>hauria</i>	<i>haguera</i>
<i>haurem</i>	<i>hauríem</i>	<i>haguérem</i>
<i>haureu</i>	<i>hauríeu</i>	<i>haguéreu</i>
<i>hauran</i>	<i>haurien</i>	<i>hagueren</i>

SUBJUNTIU:

PRESENT

haja
hages
haja
hàgem
hàgeu
hagen

IMPERFET

haguera *hagués*
hagueres *haguesses*
haguera *hagués*
haguérem *haguéssem*
haguéreu *haguésseu*
hagueren *haguessen*

TEMPS COMPOSTS

INFINITIU: *Haver hagut.*

GERUNDI: *Havent hagut.*

INDICATIU:

present

INDEFINIT: *He hagut, has hagut...*

PERFET PERIFRÀSTIC: *Vaig haver hagut...*

pretèrit perfet

— ANTERIOR: *Haguí hagut, hagueres hagut...*

imperfet

PLUSQUAMPERFET: *Havia hagut, havies hagut...*

CONDICIONAL COMPOST: *Hauria hagut, hauries hagut... Haguera hagut, hagueres hagut...*

FUTUR COMPOST: *Hauré hagut, hauràs hagut...*

SUBJUNTIU:

PASSAT: *Haja hagut, hages hagut...*

PERFET PERIFRÀSTIC: *Vaja haver hagut, vages haver hagut...*

PLUSQUAMPERFET: *Haguera hagut, hagueres hagut... Hagués hagut, haguesses hagut...*

250. Quan *haver* no és auxiliar fa:

HAYER o HAURE

INDICATIU:

PRESENT

hec
heus
heu
havem
haveu
heuen

SUBJUNTIU:

PRESENT

haga
hagues
haga
haguem
hagueu
haguen

IMPERATIU:

heu
haguem
haveu

Hi ha la forma *heus* precedint l'adverbi *ací*, i també les formes *jas, jau*, per a les segones persones del singular i plural.

251. La flexió de l'auxiliar *ser* o *ésser* en els temps simples és així:

SER o ÉSSER

GERUNDI: *Sent o essent.*

PARTICIPI: *Estat, estada, estats, estades.*

INDICATIU:

PRESENT

sóc
ets
és
som
sou
són

IMPERFET

era
eres
era
érem
éreu
eren

PERFET

fui
fores
fou, fón
fórem
fóreu
foren

PERFET PERIFRÀSTIC

vaig ser
vas ser
va ser
vam ser
vau ser
van ser

FUTUR

seré
seràs
serà
serem
sereu
seran

CONDICIONAL

seria
series
seria
seríem
seríeu
serien
fóra
fores
fóra
fórem
fóreu
foren

SUBJUNTIU:

PRESENT

sig
sigues
sig
siguem
sigueu
siguen

IMPERFET

fóra *fós*
fores *fosses*
fóra *fós*
fórem *fóssem*
fóreu *fósseu*
foren *fossen*

IMPERATIU

X *sigues* *es*
siguem
sigueu *me*

TEMPS COMPOSTS

Com el verb *haver* (§249), substituïnt *hagut* pel participi *estat*.

EXERCICIS

“Les paraules afables que la celsitud de la majestat vostra ha dites alegrarien l’ànima d’aquell famós cavaller, si les hagués oïdes, que la sua ànima fóra exalçada fins en lo novèn cel, com la fama del vostre nom resplendeix sobre totes les altres donzelles del món, en gràcia, bellea, virtut e dignitat, e jo no seria suficient a poder satisfer en paraules ni en obres lo gran donatiu que la celsitud vostra li ha ofert de la vostra noble persona.”

Tirant lo Blanc (segle XV)

- a) Copieu aquest text clàssic i subratlleu-ne tots els verbs, simples i composts.
- b) Anoteu el temps al qual pertany cadascun dels verbs.

Així: *Ha dites*: Pretèrit indefinit d’indicatiu del verb *dir*. Tercera persona del singular. El participi va concordat segons es feia antigament.

Lliçó XLVI

ELS TEMPS COMPOSTS

252. Els temps composts dels verbs es formen anteposant a llur participi els temps simples del verb *haver*.

253. Els temps composts són:

L'*infinitiu compost*, format per l'infinitiu i un participi: *haver estimat*.

El *gerundi compost*, format pel gerundi i un participi: *havent estimat*.

254. El mode indicatiu té cinc temps composts:

El *pretèrit indefinit*, format pel present i un participi: *he estimat*.

El *pretèrit plusquamperfet*, format pel pretèrit imperfet i un participi: *havia estimat*.

El *pretèrit anterior*, forma pel pretèrit perfet i un participi: *haguí estimat*.

El *futur compost*, format pel futur i un participi: *hauré estimat*.

I el *condicional compost*, format pel condicional i un participi: *hauria estimat*.

Aquest darrer temps, condicional compost, té dues formes: la indicada, formada per *hauria*, i la formada per *haguera*: *hauria estimat* o *haguera estimat*.

255. El mode subjuntiu té dos temps composts:

El *passat*, format pel present de subjuntiu i un participi: *haja estimat*.

I el *plusquamperfet*, format pel pretèrit imperfet de subjuntiu i un participi: *hagués estimat*.

256. La conjugació completa del verb és, generalment, exposada en l'ordre següent:

PARTIR

Infinitiu
partir

Infinitiu compost
haver partit

Gerundi
partint

Gerundi compost
havent partit

Participi

partit, partida, partits, partides

INDICATIU

Present <i>partisc...</i>	Indefinit <i>he partit...</i>
Imperfet <i>partia...</i>	Plusquamperfet <i>havia partit...</i>
Perfet <i>partí...</i>	Anterior <i>haguí partit...</i>
Futur <i>partiré...</i>	Futur compost <i>hauré partit...</i>
Condicional <i>partiria...</i>	Condicional compost <i>hauria partit...</i> <i>haguera partit...</i>

SUBJUNTIU

Present <i>partisca...</i>	Passat <i>haja partit...</i>
Imperfet <i>partira...</i> <i>partís...</i>	Plusquamperfet <i>haguera partit...</i> <i>hagués partit...</i>

IMPERATIU

partix...

EXERCICIS

Doneu la conjugació completa, o siga, en totes les seues formes simples i compostes, dels verbs *rompre* i *dormir*.

Lliçó XLVII

LES CONJUGACIONS PERIFRÀSTIQUES

257. En estudiar els temps del mode indicatiu anotàrem que el pretèrit perfet era, en el verb portar, *portí*. Aquest mateix perfet, simple, l'expressarem amb idèntica significació per una perífrasi que es forma anteposant a l'infinitiu simple del verb que es conjuga els mots *vaig, vas* (o *vares*), *va, vam* (o *vàrem*), *vau*, (o *vàreu*), *van* (o *varen*).

EXEMPLES: *Vaig portar, vas portar, va portar*, etc., que equivalen, respectivament, a *portí, portares, portà*, etc.

Anàlogament, en lloc de *haguí portat, hagueres portat*, etc., es pot dir *vaig haver portat, vas haver portat*, etc.

Corresponent a perfet perifràstic de l'indicatiu, existix en el nostre idioma un perfet perifràstic de subjuntiu.

EXEMPLES: *Vaja portar, vages portar, vaja portar, vàgem portar, vàgeu portar, vagen portar*.

258. La proposició *Antoni escriu la lliçó* pot ésser redactada amb idèntica significació en la forma: *La lliçó és escrita per Antoni*. Aquesta és la *forma* o *veu passiva*.

259. La veu passiva es conjuga amb els temps del verb *ésser* i el participi del verb que es vol conjugar. Així, són formes de la veu passiva del verb *portar*:

Infinitiu: *ésser* o *ser portat*.

Gerundi: *essent* o *sent portat*.

Present: *sóc portat*, etc.

Imperfet: *era portat*, etc.

Perfet: *fui portat* o *vaig ser portat*, etc.

Indefinit: *He estat portat*, etc.

Anterior: *haguí estat portat* o *vaig haver estat portat*, etc.

Futur: *seré portat*, etc.

Condicional: *seria portat*, etc.

Present de subjuntiu: *sigu portat*, etc.

Imperfet de subjuntiu: *fos portat* o *fóra portat*, etc.

260. Quan s'expressa l'acció del verb com una obligació a complir, hom fa ús d'una perífrasi. Així: *He d'estudiar la Gramàtica*. Aquest *mode d'obligació* es forma sempre amb el verb *haver* en el temps respectiu, seguit de la preposició *de* i de l'infinitiu del verb que hom conjuga.

EXEMPLES:

Perfet: *haguí de córrer...*

Pluscuamperfet: *havia hagut de pagar...*

Aquesta veu obligativa fa la forma impersonal així: *cal cantar*, o *s'ha de cantar* o *hom ha de cantar*, però és inadmissible dir *hi ha que cantar*.

Algú, erròniament, usa el verb *tenir* en el mode d'obligació. No s'ha de dir *tinc d'anar* o *tinguí que anar a casa*, sinó *haig d'anar* o *haguí d'anar a casa*. Aquestes darres formes són les úniques correctes, perquè usen el verb *haver*.

EXERCICIS

a) Gireu els verbs de les frases següents, de pretèrit perfet simple d'indicatiu, en la forma perifràstica.

1. *Anit aní al teatre.*
2. *Escrigueres la lliçó corresponent.*
3. *Pintà un paisatge de l'horta.*
4. *Sota un pi benenàrem tots els de la família.*
5. *Contemplàreu una posta de sol.*
6. *Els gossos mossegaren una xiqueta.*

b) Gireu les frases següents, de verb en veu activa, en frases de veu passiva:

1. *En Jaume pronuncia un discurs.*
2. *Jo toque l'anella de la porta.*
3. *Martorell escriví "Tirant lo Blanc".*
4. *L'arquitecte dirigix les obres del pont de la Mar i els picapedrers piquen les pedres.*
5. *La música escoltaves tu.*
6. *El pare havia besat la seua filla.*
7. *La Glòria collia flors i la Maria cosia la roba.*
8. *Ell cantava una cançó popular.*
9. *El mestre estima els deixebles.*
10. *El caçador caçava els conills.*

c) Corregiu en les frases següents l'ús incorrecte del verb *tenir*:

1. *Tenia d'anar a Barcelona i tenia que parlar en públic.*
2. *El muixeranguer d'Algemesí té que alçar l'infant.*
3. *Tenia llibres que tenia que deixar als amics.*
4. *Tinc que esmorzar.*
5. *Si véns tu no tindrè que anar jo.*
6. *Tinguí que llevar-me massa de matí.*

d) Conjugueu els modes d'obligació (tots els temps simples i composts) del verb *anar*.

LECTURA

TEXT MODERN

La base de la vida de les comunitats ibèriques fou l'agricultura i la ramaderia.

El conreu del camp rebé un impuls considerable com a conseqüència de l'ús del ferro, que fou utilitzat per a tota mena d'instruments agrícoles, per primera vegada d'una manera general, fins al punt que les formes de moltes d'aquestes eines no s'han modificat fins als nostres dies, amb els canvis de la revolució industrial. Les excavacions han permés de recuperar-ne molts exemplars: llegones i aixades de ganxos, destrals i podalls, falçs, etc. L'arada fou també molt corrent i, al costat de relles de ferro, ha estat trobada una figureta de bronze que representa una parella de bous llaurant.

El blat, l'ordi i d'altres cereals eren la base de l'agricultura, i si hem de jutjar per la gran quantitat de moles de molí de pedra que apareixen als poblats, el pa devia ésser-hi l'aliment més corrent, com ho ha estat fins fa poc a tots els pobles mediterranis.

El conreu d'horta complementava la base cerealística: hi ha, per exemple, una referència concreta a les carxofes.

MIQUEL TARRADELL

(*Història del País Valencià*, Edicions 62, 1965.)

Lliçó XLVIII

ELS VERBS IRREGULARS

261. En tot verb es distingixen dues parts: el *radical* i la *terminació*. El radical és la primera part del verb i d'on es deriva tota la flexió. La terminació és la segona part, i varia segons la persona, el nombre, el temps i el mode. En el verb *amar*, el radical és *am* i la terminació és *ar*. En el verb *rebre*, el radical és *reb* i la terminació, *re*. En el verb *partir*, el radical és *part* i la terminació, *ir*.

Són verbs *regulars* els que en llur conjugació no alteren els radicals. I són verbs *irregulars* els que en conjugant-los alteren els radicals o bé no fan regulars les terminacions o bé alteren els radicals i les terminacions.

262. Hi ha verbs que canvien alguna lletra del radical —alteració ortogràfica— per tal de conservar la mateixa pronúncia. (Vegeu §228.)

D'altres intercalen una *e* eufònica. (Vegeu §232.)

Alguns verbs tenen la irregularitat només en el participi. (Vegeu §242.)

En estudiar la flexió verbal (lliçons XLI, XLII, XLIII i XLIV) hem vist la conjugació completa, per grups, de molts verbs anòmals.

Ací anotarem les irregularitats especials. Cal advertir que els temps no esmentats segueixen el model general segons la flexió corresponent.

263. De la primera conjugació són irregulars els verbs *anar*, *dar* i *estar*.

ANAR

cançar

INDICATIU:

Present: *vaig, vas, va, anem, aneu, van.* - e, es, a, em, eu, en

Futur: *aniré...* *aré, aràs, arà, arem, areu, aran*

Condicional: *aniria...* *aria, aries, aria, aríem, aríeu, arien*

SUBJUNTIU:

Present: *vaja, vages, vaja, anem, aneu, vagen.* e, es, e, em, eu, en

IMPERATIU: *vés, anem, aneu.* *va, anem, aneu*

DAR

És defectiu. Se n'usen les formes següents:

Gerundi: *dant*. Participi: *dat, dada*.

INDICATIU:

Present: Plural: *dem, deu.*

Imperfet: *dava...*

Perfet: *di, dares... vaig dar...*

Futur: *daré...*

Condicional: *daria...*

SUBJUNTIU:

Present: Plural: *dem, deu.*

Imperfet: *dara... das...*

IMPERATIU: *da, dem, deu.*

ESTAR

INDICATIU:

Present: *estic, estàs, està, estem, esteu, estan.*

Perfet: *estigui, estigueres...*

SUBJUNTIU:

Present: *estiga, estigues, estiga, estiguem, estigueu, estiguen.*

Imperfet: *estiguera... estigués...*

IMPERATIU: *està, estem, esteu... estigues, estiguem, estigueu.*

264. En la segona conjugació, a més dels agrupaments de verbs irregulars estudiats, hi cal anotar algunes irregularitats especials.

CABRE

INDICATIU:

Present: *cap, caps, cap, cabem, cabeu, caben.*

SUBJUNTIU:

Present: *càpia, càpies, càpia, capiem, capieu, càpien.*

CAURE

Gerundi: *caent*. Participi: *caigut*.

INDICATIU:

Present: *caic, caus, cau, caem, caeu, cauen.*

Imperfet: *queia...*

Perfet: *caigui, caigueres...*

SUBJUNTIU:

Present: *caiga...*

Imperfet: *caiguera... caigués...*

IMPERATIU: *cau, caiguem, caiguen.*

CÓRRER

Gerundi: *corrent*. Participi: *corregut*. *corrent*

INDICATIU:

Present: *córrec, corres, corre, correm, correu, corren.*

Perfet: *correguí, corregeres...* [correguí - eres - e...]

SUBJUNTIU:

Present: *córrega...* [correga - es - a]

Imperfet: *correguera... corregués...*

265.

DIR

partang a la 2ª conjugació

Gerundi: *dient*. Participi: *dut, dita*.

INDICATIU:

Present: *dic, dius, diu, diem, dieu, diuen.* d, ds, dt, dem

Imperfet: *deia...* (o *dia...*).

Perfet: *diguí, digueres...* di, dexes, de, dixem

SUBJUNTIU:

Present: *diga...* da, des, da, dem, den, dem

Imperfet: *diguera... digués...* dera, deneres

IMPERATIU: *digues* (o *dis*), *diguem, digueu.*

DUR

partang a la segona conjugació

Gerundi: *duent*. Participi: *dut, duta*.

INDICATIU:

Present: *duc, dus (duus), du (duu), duem, dueu, duen.*

Imperfet: *duia...*

Perfet: *duguí, dugueres...*

SUBJUNTIU:

Present: *duga, dugues, duga, duguem, dugueu, duguen.*

Imperfet: *duguera... dugués...*

IMPERATIU: *dus* (o *du*), *duguem, dueu.*

ESCRIURE

Gerundi: *escrivint*. Participi: *escrit, escrita*.

INDICATIU:

Present: *escric, escrius, escriu, escrivim, escriviu, escriuen.*

Imperfet: *escrivia...* [escrivia]

Perfet: *escriví, escrivires...* [escriví, escrivires, e...]

SUBJUNTIU:

Present: *escriga, escrigues, escriga, escriguem, escrigueu, escriguen.*

Imperfet: *escrivira... escrivís... escriguera... escrigués...*

266.

FER

terminacions de la 2ª conj.

Participi: *fet, feta*.

INDICATIU:

Present: *faig* (o *faç*), *fas*, *fa*, *fem*, *feu*, *fan*.

Imperfet: *feia*...

Perfet: *fiu*, *feres*, *fèu*, *fèrem*, *fèreu*, *feren*.

Futur: *faré*...

Condicional: *faria*...

SUBJUNTIU:

Present: *faça*, *faces*, *faça*, *fem*, *feu*, *facen*.

Imperfet: *fera*... *fes*...

IMPERATIU: *fes*, *fem*, *feu*.

PODER

Participi: *pogut*.

INDICATIU:

Present: *puc*, *pots*, *pot*, *podem*, *podeu*, *poden*.

Perfet: *poguí*, *pogueres*...

Futur: *podré*...

Condicional: *podria*...

SUBJUNTIU:

Present: *puga*, *pugues*, *puga*, *puguem*, *pugueu*, *puguen*.

Imperfet: *poguera*... *pogués*...

IMPERATIU: *pugues*, *puguem*, *pugueu*.

EXERCICIS

- Escriuiu la conjugació completa del verb *desfer*.
- Escriuiu la conjugació dels temps simples del verb *ocórrer*.
- Escriuiu els presents d'indicatiu i de subjuntiu i l'imperatiu dels verbs *recaure*, *contradir* i *endur-se*.

Així:

Present: *m'enduc*, *t'endús*, *s'endú*, *ens enduem*, *us endueu*, *s'enduen*.

(L'exercitant ha de practicar escrivint totes les persones, tant del singular com del plural.)

Lliçó XLIX

ELS VERBS IRREGULARS (Continuació)

267. SABÈR

INDICATIU:

Present: *sé, saps, sap, sabem, sabeu, saben.*

Futur: *sabré...*

Condicional: *sabria...*

SUBJUNTIU:

Present: *sàpia, sàpies, sàpia, sapiem, sapieu, sàpien.*

IMPERATIU: *sàpies, sapiem, sapieu.*

VEURE (o VORE)

Gerundi: *veent*. Participi: *vist, vista*.

INDICATIU:

Present: *veig, veus, veu, veem, veeu, veuen.*

Imperfet: *veia...*

Perfet: *viu, veres, véu, vérem, véreu, veren.*

Futur: *veuré... (o voré...)*.

Condicional: *veuria... (o voria...)*.

SUBJUNTIU:

Present: *veja, veges, veja, vegem, vegeu, vegen.*

Imperfet: *vera... veés...*

IMPERATIU: *veges, vegem, vegeu.*

268. VIURE

Gerundi: *vivint*. Participi: *viscut*.

INDICATIU:

Present: *visc, vius, viu, vivim, viviu, viuen.*

Imperfet: *vivia...*

Perfet: *visquí, visqueres...*

SUBJUNTIU:

Present: *visca, visques, visca, visquem, visqueu, visquen.*

Imperfet: *visquera... visqués...*
IMPERATIU: *viu, vivim, viviu.*

VOLER

Participi: *volgut.*

INDICATIU:

Present: *vull, vols, vol, volem, voleu, volen.*

Perfet: *volguí, volgues...*

Futur: *voldré...*

Condicional: *voldria...*

SUBJUNTIU:

Present: *vullga, vullgues, vullga, vullguem, vullgueu, vullguen.*

Imperfet: *volguera... volgués...*

IMPERATIU: *vullgues, vullguem, vullgueu.*

269. Els verbs *obrir* i *omplir* presenten la mateixa irregularitat.

OBRIR

Participi: *obert, oberta.*

INDICATIU:

Present: *òbric, obrís, obri, obrim, obriu, obrin.*

SUBJUNTIU:

Present: *òbriga, òbrigues, òbriga, obriguem, obrigueu, òbriguen.*

OMPLIR

Participi: *omplert, omplerta.*

INDICATIU:

Present: *òmplic, omplis, ompli, omplim, ompliu, omplin.*

SUBJUNTIU:

Present: *òmpliga, òmpligues, òmpliga, ompliguem, ompligueu, òmpliguen.*

270.

EIXIR

INDICATIU:

Present: *isc, ixes, ix, eixim, eixiu, ixen.*

Perfet: *isquí, isqueres...*

SUBJUNTIU:

Present: *isca, isques, isca, isquem, isqueu, isquen.*

Imperfet: *isquera... isqués...*

IMPERATIU: *ix, eixim, eixiu.*

MORIR

Participi: *mort, morta.*

INDICATIU:

Present: *muir (o morc), mors, mor, morim, moriu, moren.*

SUBJUNTIU:

Present: *muira, muïres, muira, morim, moriu, muïren.*

IMPERATIU: *muir (o mor), morim, moriu.*

271.

OIR

INDICATIU:

Present: *oig, ous, ou, oïm, oïu, ouen.*

Imperfet: *oïa...*

Perfet: *oï, oïres...*

SUBJUNTIU:

Present: *oja, oges, oja, ogem, ogeu, ogen.*

Imperfet: *oïra... oïs...*

IMPERATIU: *ou, ogem, oïu.*

272.

TENIR (o TINDRE)

pertany a la 2ª con.

Gerundi: *tenint.* Participi: *tingut.*

INDICATIU:

Present: *tinc, tens, té, tenim, teniu, tenen.*

Perfet: *tinguí, tingueres...*

Futur: *tindrè...*

Condicional: *tindria...*

SUBJUNTIU:

Present: *tinga, tingues, tinga, tinguem, tingueu, tinguen.*

Imperfet: *tinguera... tingué...*

IMPERATIU: *tin, tinguem, teniu.*

VENIR (o VINDRE)

de la 2ª conjugació

Gerundi: *venint.* Participi: *vingut.*

INDICATIU:

Present: *vinc, véns, ve, venim, veniu, vénen.*

Perfet: *vinguí, vingueres...*

Futur: *vindrè...*

Condicional: *vindria...*

SUBJUNTIU:

Present: *vinga, vingues, vinga, vinguem, vingueu, vinguen.*

Imperfet: *vinguera... vingué...*

IMPERATIU: *vine, vinguem, veniu.*

273. Els verbs *lluïr* i *pruïr* (sinònim de *picar*) tenen llur irregularitat a la segona i tercera persones del singular del present d'indicatiu, que és un radical amb diftong en *u*.

EXEMPLES: *Lluus, lluu; pruuus, pruu*.

EXERCICIS

a) Escriviu la conjugació dels temps simples dels verbs *conviure* i *abstenir-se*.
b) Subratlleu els verbs de les frases següents, anotant a la fi de cada una el mode, temps, persona i nombre corresponents:

1. *Antoni dormí tota la nit.*
2. *Cruixen les posts del llit.*
3. *Servirem el llibre.*
4. *El dia de demà fugiràs de casa.*
5. *Sostenia la canya de l'emparrat.*
6. *Jo voldria el teu llibre.*
7. *Cavar i llaurar, faenes de llaurador.*
8. *Ha crescut molt aquesta parra.*
9. *Fuig del meu costat.*
10. *Portava una capsa a casa la padrina.*
11. *Mengí una coca ensucrada.*
12. *Oh, ansiada llibertat espiritual!*

LECTURA

TEXT CLASSIC

*Colguen les gents ab alegria festes,
lloant a Déu, entremesclant deports;
places, carrers e delitables horts
sien cercats ab recont de grans gestes;
e vaja io los sepulcres cercant,
interrogant ànimes infernades,
e respondran, car no són companyades
d'altre que mi en son continu plant.*

*Llir entre cards: vós sabeu, e io sé.
que es pot bé fer hom morir per amor.
Creure de mi que só en tal dolor,
no fareu molt que hi doneu plena fe.*

AUSIAS MARCH

(segle XV.)

Lliçó L

L'ADVERBI

274. L'adverbi modifica i determina la significació del verb. Així com l'adjectiu s'unix al nom, l'adverbi s'unix al verb expressant alguna circumstància de lloc, de temps, de manera, etc., de l'acció del verb.

275. Hi ha diferents classes d'adverbis. Les principals són: de *lloc*, de *temps*, de *manera*, de *quantitat* o de *grau*, d'*afirmació*, de *negació*, d'*ordre*, de *dubte*.

Hi ha, encara, *locucions adverbials*.

276. Adverbis de lloc:

Ací, aquí, allà; ençà, enllà; arreu, enlloc; dins, fora, endins, enfora; davant, darrere, endavant, endarrere; damunt, davall, amunt, avall; dalt, baix; prop, lluny...

EXEMPLES: Vine *ací*, està *prop*, fes-te *endavant...*

277. Adverbis de temps:

Ara, adés, abans, després, ja, sempre, mai, sovint, llavors, aleshores, aviat, tard, avui, demà, ahir...

EXEMPLES: Vindrà *després*, marxa *tard...*

278. Adverbis de manera:

Bé, millor, malament, pitjor, així, bonament, i tots els terminats en *-ment*, els quals adverbis es formen amb un adjectiu.

279. Adverbis de quantitat o de grau: Són els mateixos mots que servixen d'adjectius quantitius (*molt, poc, força, bastant, més, menys, prou, massa, quant, tant, que, gens* i el numeral *mig*, esdevinguts tots ells invariables.

EXEMPLES: Menja *molt*; escriu *bastant...*

280. Adverbis d'afirmació:

Sí, també, àdhuc, fins i la locució *fins i tot*.

281. Adverbis de negació:

No, tampoc. I les locucions *no gens, no pas*.

282. Adverbis d'ordre:

Primer, abans, després...

283. Adverbi de dubte:

Potser.

284. Heus ací algunes locucions adverbials:

a la vora

a part

a banda

al voltant

de bon matí

a trenc d'alba

*a boqueta nit
cap al vespre
en un bell en sec
a poc a poc
un poc
fins i tot
a posta
a gust*

*de cor
debades
a fosques
al sa i al pla
a bell doll
a gratcient
a les palpes
a rodolons*

*a ulls clucs
bona cosa
de gom a gom
de fit a fit
de bat a bat
de per riure
fil per randa
a totes passades, etc.*

EXERCICIS

a) Copieu les frases següents, subratllant els adverbis i locucions que hi ha:

1. *Vine ací i estarem prop de la mar.*
2. *Estudia molt, passeja prou i dorm poc.*
3. *De sobte caigué davant de mi.*
4. *Li preguntà si mai vindria i respongué que no vindria mai.*
5. *No podia venir abans i vingué després.*
6. *Si avui està pitjor, demà estarà més malament.*
7. *Ara ha dit que sí i demà vorem què diu.*
8. *No arribarà fins a punta de dia.*
9. *Ell està col·locat un poc més a l'esquerra.*
10. *Tots estàvem en la reunió menys tu.*
11. *També podries fer-te més enllà.*
12. *Ja llig i escriu bé el valencià.*

b) Copieu les frases següents. (No s'ha d'elidir l'adverbi *no* quan els mots *res*, *mai*, *cap*, *tampoc*, etc., van davant el verb.)

1. *No m'agrada res de tot això.*
2. *En sa vida no ha menjat prou.*
3. *No et demane res perquè no vull res de tu.*
4. *Ningú dels presents no sap on està el xic perdut.*
5. *Anit no aní al teatre i aquesta nit tampoc no hi aniré.*
6. *Tens els retrats? Cap no en tinc.*
7. *És molt poruc; res l'espanta (afirmativa).*
8. *És molt valent; res no l'espanta.*
9. *Hi ha gens de blat en el sac? Gens no n'hi ha.*
10. *Ni el pare ni el fill no són recomanables.*
11. *És molt descregut; mai no ha volgut creure.*

Lliçó LI

LA PREPOSICIÓ

285. La *preposició* expressa les relacions que hi ha entre dues paraules en la proposició.

Hi ha *preposicions simples* i *preposicions compostes*. I n'hi ha de *febles* i de *fortes*. Les simples tenen un sol mot i les compostes, dos o més.

286. Les febles són:

a, en, de, amb, per, i la composta *per a*.

Les principals preposicions fortes són:

Entre, contra, fins, fins a, segons, cap a, vers, devers, envers, sobre, sota, vora, malgrat, ultra, durant, mitjançant, llevat, tocant, sense, llevat, tret, salvant.

Fins, quan no va precedint una determinació de temps, sol revestir la forma composta *fins a*.

EXEMPLES: *Fins demà, però fins a la vora.*

Llevat, tret, vora i *malgrat* admeten la forma *llevat de, tret de, vora de, malgrat de*.

Sense admet la forma *sens*; en general, és preferible la forma *sense*.

Sota pot revestir la forma *sots* (*sots pena de...*). No es pot usar en lloc de la preposició *sota* l'adverbi *baix*.

EXEMPLES: *Tres graus SOTA zero, no BAIX zero; SOTA la direcció de..., no BAIX la direcció de...*

287. Són locucions prepositives:

<i>d'ençà de</i>	<i>al peu de</i>	<i>a la dreta de</i>
<i>al costat de</i>	<i>a força de</i>	<i>abans de</i>
<i>a causa de</i>	<i>en contra de</i>	<i>després de</i>
<i>a fi de</i>	<i>enfrent de</i>	<i>a pesar de</i>
<i>a través de</i>	<i>en lloc de</i>	<i>fora de</i>
<i>a despit de</i>	<i>gràcies a</i>	<i>a tall de</i>
<i>a favor de</i>	<i>al voltant de</i>	<i>arran de, etc.</i>

EXERCICIS

a) Copieu les frases següents, subratllant les preposicions i locucions prepositives que hi ha:

1. *Anava a casa de sa germana.*

2. *Féu una llarga visita, segons ell explicava.*
 3. *Escriviu amb tinta negra, si us plau.*
 4. *Estigué agenollada durant tota la missa.*
 5. *Us enviaré el cistell per l'ordinari.*
 6. *El present era per a mi.*
 7. *Ens vanceren a força de matar-nos gent.*
 8. *Aprova les lliçons sense dificultats.*
 9. *Desitjava estar prop de la senyera.*
 10. *No hi ha diferència entre tu i ell.*
 11. *Es posà sota l'advocació del sant.*
 12. *No hi havia ningú, tret de la seua promesa.*
- b) Copieu les frases següents, posant *sota* o *baix*, però sols allà on calga en substitució del signe + .

1. *Aqueix marc, com que està massa alt, l'hem de posar més +.*
2. *L'infant es quedà + la tutela d'un home bo.*
3. *Viu al pis de + .*
4. *Un concert + la direcció del senyor X.*
5. *El curs es fa + la direcció d'un mestre.*
6. *El canvi de moneda està +.*
7. *Aquell territori estava + el protectorat d'Espanya.*
8. *Feia fred; el termòmetre marcava quinze graus + zero.*
9. *Fora +, que cauen teules!*
10. *La Setmana Cultural es feia + el patrocini de l'Ajuntament.*

LECTURA

TEXT MODERN

M'agrada la pluja. M'agrada estar darrere la finestra, darrere la meua finestra que s'obre al carrer, i veure com plou i com les gotes d'aigua esclaten contra les pedres. I m'agrada passejar sota la pluja: sentir com em banya els cabells i el rostre, o com colpeja en la tela negra del meu paraigua. M'agrada també veure com el vent rebolica les gotes que cauen, com l'aigua de les teulades ocupa els ràfecs, com davalla per les canaleres. Si és de nit, la pluja xoca contra el sostre de la meua cambra i fa un sorollet monòton i repicat que m'ajuda a adormir-me.

JOSEP PALACIOS

(Un món per a infants.)

Lliçó LII

LA CONJUNCIÓ I LA INTERJECCIÓ

288. La conjunció enllaça oracions gramaticals i és una paraula, o més d'una *-locució conjuntiva-*, que no forma part de les oracions que enllaça.

EXEMPLES: *Jo aniré i tu vindràs; jo aniré A FI QUE no hagen de venir.*

289. Les conjuncions poden ésser de *coordinació* i de *subordinació*. Les primeres coordinen entre si les oracions que enllacen. Algunes conjuncions de coordinació també enllacen els diversos elements d'un subjecte, d'un complement o d'una determinació circumstancial composts.

EXEMPLES: *El pare I la mare treballen; és un carrer llarg I estret.*

Les conjuncions de subordinació constitueixen el nexa d'unió entre una oració i la seua subordinada.

EXEMPLES: *Vegeu SI vol café.*

290. Segons les relacions que estableixen entre les oracions enllaçades són:

a) *De coordinació:*

Copulatives: *i, ni.* *que (de subordinació)*

Disjuntives: *o, o bé.*

Distributives: *ni... ni, adés... adés, ara... ara, ara... adés, mig... mig, qui... qui, que..., que, tant... com, així... com, el mateix... que, entre... i, no solament,... sinó que, l'una... l'altra, siga... siga, siga... o.*

Adversatives: *però, sinó, ans, tanmateix, altrament, amb tot, així i tot, més promte, sinó que.*

Consecutiva: *doncs.*

Continuatives: *encara, demés, endemés, encara més, i tot, així mateix, no res menys.*

b) *De subordinació:*

Condicionals: *si, mentre, sols que, només que, amb que, posat que, si bé, mentre que, en cas que.*

Causals: *perquè, puix (preferible puix que), ja que, per tal com, vist que, com que, car, que.*

Finals: *perquè, a fi que, per tal que, que.*

Temporals: *quan, així que, mentre que, tan aviat com, d'ençà que, cada vegada que, des que, fins que, a penes, en tant que, abans que, després que.*

Comparatives: *com, així, segons, així com, tant com, segons com, segons que.*

Concessives: *encara que, malgrat que, per bé que, per més que, si bé, tot i que.*

Consecutives: *que, de manera que, així que.*

Completiva (o copulativa subordinant): *que.*

291. La *interjecció* és una paraula no relacionada amb les altres de l'oració, que expressa un afecte de l'ànim.

Són meres exclamacions: *ah!, ai!, bah!, au!, ei!, o!, oh!, ui!, ca!, hola!, haixa!, huaixque!, xe!, xo!, oi!, ep!, uf!...*

Són expressions onomatopeïques: *pum!, puf!, xim!, plaf!, xip-xap!, crac!, cric crac!, xop!, ric rac!, patatim patatam!...*

Hi ha, a més a més, substantius, adjectius, formes verbals, adverbis que s'usen com a interjeccions: *silenci!, dimoni!, fort!, visca!, vinga!, da-li!, arri!, amunt!, fora!, bravo!, alto!, lloc!, home!, aire!, alerta!, fuig!, prou!, compte!...*

292. Les interjeccions no onomatopeïques són veritables oracions en les quals s'han elidit alguns elements.

EXERCICIS

a) Copieu les frases següents, subratllant les conjuncions que s'hi troben.

1. *Estaven el President i el Secretari.*
2. *S'ha de presentar l'advocat o el procurador.*
3. *Va córrer molt, però no ho va aconseguir.*
4. *Jo aniria si ell volia.*
5. *Prendré la gallina quan haurà post.*
6. *Antoni és tan alt com el seu germà major.*
7. *Ens visita tots els anys per l'època de les falles.*
8. *Assistia al cinema encara que no li convenia.*
9. *El Museu és bo perquè té molts exemplars.*
10. *Va malmetre les flors que tenia al jardí.*
11. *Va malmetre les flors del balcó.*
12. *Francesc i Miquel van junts a l'escola.*

b) Feu una llista de les conjuncions de l'exercici anterior, escrivint al costat de cadascuna d'elles el nom del grup al qual pertanyen.

Així: *i*, conjunció copulativa.